

1. **POD** (6583) *praep*

pod (6526), **pode** (57); pod : pode [w tym: podeń (15), podemną (11)] *ZapWar* (55:7), *FalZioł* (178:1), *LibLeg* (63:2), *RejPs* (33:1), *SeklWyzn* (4:2), *LibMal* (41:1), *SeklKat* (25:1), *LubPs* (61:1), *KrowObr* (100:6), *RejWiz* (121:2), *OrzList* (4:1), *RejZwierc* (53:1), *BibRadz* (195:1), *OrzRozm* (29:1), *BielKron* (783:3), *Mącz* (253:1), *OrzQuin* (36:1), *HistRzym* (39:2), *RejPos* (284:1), *RejZwierc* (156:2), *BudBib* (83:1), *HistHel* (3:1), *SkarJedn* (49:1), *KochPs* (31:3), *SkarŻyw* (120:1), *CzechEp* (151:2), *KochPhaen* (26:1), *Paprup* (16:1), *ActReg* (42:1), *LatHar* (43:1), *SarnStat* (531:5), *KmitaSpit* (29:1).

o jasne (w tym: *KochPs* pódę, *Mącz* pód).

Sł stp, *Cn notuje*, *Linde XVI – XIX w.*

I. Cum I (4878) :

1. Określa stosunki przestrzenne; sub *HistAl*, *Vulg*, *PolAnt*, *Mącz*, *JanStat*, *Cn*; subter *Miech*, *Vulg*, *PolAnt*, *Mącz*, *Cn*; in *Vulg*, *Mącz*, *Modrz*, *Cn*; subtus *Vulg*, *PolAnt*; desubtus *Miech*; inter, desubter, prope *PolAnt*; infra *Cn* (1759) :

A. Wskazuje na obiekt, poniżej którego coś się znajduje; w niektórych odcieniach znaczeniowych też w ujęciu poziomym: tuż za (1387) : *BierEz* S4; Thenże proch wziąć/ gumi arabicum/ dragantum/ to wżytko rośpuć Rożaną wodką, á gałeczek łtego nadziałać/ ktore biorąc w vřta po iedney/ dzierzeń pod ięzykiem *FalZioł* III 30d (25); *GlabGad* E7 (4); *MiechGlab* 71 (2); *KłosAlg* F2; *RejPs* 207v; Item zeznal yřch znyedzielye na ponyedzialek wnoczy [...] wilupili pywnyczą pod domem pana Mokronořkyego *LibMal* 1554/184 (4); *LudWieř* A4; *LubPs* C2v (2); *RejWiz* 56 (4); Vczyniř [...] koronę złotą rzezaną [...]. Pod koroną będą obrączki złote *Leop Ex* 25/27 (8); *RejZwierc* 118v (5); *WyprKr* 3v (3); iáki ieřt trzałk ćiernia pod gárcnem/ tákowyć ieřt śmiech řzalonego. *BibRadz Eccle* 7/7 (6); *OrzRozm* N3; *BielKron* 3v (6); Cardiacá [...], Kordiaká/ niemoc kiedy człowiek cierpi wielkie vciążenie ná řercu y ynřzich wnětrznosciach pod pierřiami *Mącz* 38b (7); *Prot* A3; A ieřliby řye iemu krwie niegodźilo puřćić/ pořtáwić mu báńki pod řebry ná brzuchu *SienLek* 61 (21); *LeovPrzep* A3v; á pás złoty był pod pierřiami iego. *RejAp* 14v (8); *GórnDworz* Ee5v (2); *HistRzym* 17 (3); *RejPos* 6 (5); *Grzegřm* 60; *KuczbKat* 435; *RejZwierc* 84v (7); *BielSpr* 64; *BudBib Ex* 30/4 (8); *HistHel* C; *Strum* E3v (4); *CzechRozm* 261 (5); *Paprupan* N4v; *ModrzBaz* 12v (2); *Oczko* 8 (2); Doły pódemną kopáią [nieprzyjaciele] przeciw práwu twemu. *KochPs* 182 (3); *SkarŻyw* 166 (2); *CzechEp* 225 (2); *KochFr* 20 (2); *KochMRot* C2; Grzbiet [Hydry] podelwem řye řnuie/ á koniec ogoná Dźiwnie vrodzoného dořięga Chyroná. *KochPhaen* 17 (19); *Bielřjem* 40v; *Calep* 217a (2); *GostGosp* 96 (3); *GrabowSet* Sv; *KochFrag* 14; Pod řobą vyřrzyřz nieprzyjaciele řrogie/ ktoreř zvyćiężył *LatHar* 680 (3); *PowodPr* 24; *WujNT* 1.Cor 10/1 (6); *CiekPotr* 72 (2); *CzahTr* C2; *SkarKazSej* 658b.

W przeciwstawieniach: »pod ... na (13), nad (9)« (22); (*marg*) Šzczęřci nikh nie dufay (–) Kto na koniu pod koniem przydzie być kazdemu *Rejřóz* 15v; *RejWiz* 71; y oddzielił [Bóg] wody ktore były pod vtwierzenim/ od onych ktore były nád vtwierzeniem. *Leop Gen* 1/7; *BibRadz Gen* 1/7; *Mącz* 210b; *OrzQuin* K3; *SienLek* 182v (2); *RejAp* 51 (4); Podemną ieřt doł piekielny: nádemną ieřt miecz ořtry/ to ieřt boży řąd *HistRzym* 94v; *RejPos* B (7); *RejZwierc* 144; *BudBib Gen* 1/7.

Połączenia: »nisko pod« (1): Prawie iáko Puřtołká [řalsz] niřko pod nią [řrawdą] lata *RejWiz* 2.

»pod samym ...« (5): Też bańki pod łapami łopatkami postawione, ciężkości pierfi y bolenie gich w mierzaia. *FalZioł* V 60v (3); *LeovPrzep* A3v; *KochWr* 40.

Wyrażenia przyimkowe: »pod brodą« (3): *FalZioł* V 60v; Zylá pod Brodą/ pomaga kiedy bolá Czeluści *SienLek* 35v; *KochMon* 32.

»pod chorągwią, proporcem, znakiem, białym orłem, herbem, klejnotem« [w tym: pod proporcem, chorągwią (1)] = w jednolitej grupie, której wyróżnieniem jest wspólny znak (też w znaczeniu przenośnym); sub vexillo *Mącz*, *Modrz*, *JanStat*; sub signo *Mącz*, *JanStat* (30:3:3:1:1:1): *ConPiotr* 32v; atim znakiem y hasłem naznaczoneśmy ze yestelmy ludem naszego księcia pana Iesu Chrystuśfa pod ktorego znakiem mamy przeciw grzechom wstawicznie walczyć *SeklKat* T4v; *Leop Num* 1/52; *UstPraw* Dv; Pogrzeb iego [króla Zygmunta] był znamięnicie sprawowan [...]: Każdy s fwey ziemi Chorąży s fwoią chorągwią pod ziemskim Herbem ná koniu zbroynym był *BielKron* 425 (3); Sub uno vexillo mitti, W yedney rocie/ pod yednym proporcem być posłan. *Mącz* 491d (2); *OrzQuin* M4v; *Prot* D4v; *RejAp* 6v; *RejPos* 4 (5); *BiałKat* 373v; iáko piefzych Setnik fto sprawował pod iedną Chorągwią: tak iezdnych Dekuryo ieden sprawował 32. *BielSpr* 13v; *CzechRozm* A2; *ModrzBaz* 67v; *StryjKron* 527 (8); *CzechEp* 13; *ReszPrz* 42 (2); *ArtKanc* A13; *GórnRozm* B2; *KołakSzczęśl* A2v; Szlachta powiatów przereczonych [...] ná tóz rufzenie woienne/ pod chorągwią ziemi Krakowfkiéy będzie powinna woiować *SarnStat* 1217 (3).

»pod gar(d)łem« (7): Bańki pod garłem, to iest pod brodą stawiane, fą dobre naprzeciw zębowemu boleniu *FalZioł* V 60v (5); *RejZwierz* 84v; Aruncus, [...] kořmy które pod gardłem wifzą. *Mącz* 17b.

»pod niebem (niebiosy), rozpostrzeniem (niebieskim)« = wysoko; sub caelo (caelis) *Vulg*, *PolAnt*; sub firmamento caeli *Vulg* (17:2); *KrowObr* 111; Wfzytko tego ten człowiek rozumem dofięgnął/ By fie tám iáko ptafzek pod niebem wylágnął. *RejWiz* 10v (3); Niechay fie zbiorą wody ktore pod niebem fą ná iedno mieysce/ że fie wkaże fucha. *Leop Gen* 1/9 (2); *RejFig* Cc2; A ptaftwo niech lata nád ziemią pod rozpostrzeniem niebieskim. *BibRadz Gen* 1/20 (4); *BielKron* 260v; *SienLek* 28; *RejAp* 53v; *BudBib Gen* 1/9; *Phil* I4v; *KołakCath* B3v; *KlonWor* 57 (2).

»pod (gołym a. samym) niebem« = na wolnym powietrzu; sub dio *Mącz*, *Modrz*, *Calep*; sub divo *Mącz*; sub caelo *Calag* (18): Dialis et subdialis [...], Co nie pod dachem iest czego dách nie nákrzywa/ ále tak pod niebem yest. *Mącz* 84c (8); *BielSpr* 2; Hetman y żołnierze pod niebem oboz maia *ModrzBaz* 113v; Vnter dem freyen Himmel. Ná dworze. Ná wietrze. Pod gołym Niebem. Sub coelo. *Calag* 534a; *KochJez* A2v; *KochPieś* 29; *Calep* 173b (5).

»pod niebem (niebiosy), słońcem (a. słońca biegiem, kołem, kręgiem), Bogiem, planetami« = na ziemi, w świecie doczesnym; sub caelo (caelis), sub sole *Vulg*, *PolAnt*, *Modrz* [w tym: pod niebem z planetami (1)] (67:62:6:1): *OpecŻyw* 18v (3); *PatKaz I* 10 (2); taką czyftofczyą flynye panna yaka pod bogyem wyathfza bycz nyemoze rozumyana *PatKaz III* 87v (4); *HistAl* H2v; *MurzHist* L3; Gdyż pod wfzytkim Słońcá byegyem nie máfz Bogá takiego/ Ktoryby thák przeftzegawał fądu fwego wiernego. *LubPs* R4 (2); *KrowObr* 45 (8); *RejWiz* 100v (5); wżrałem pothwarzy á bezprávia ktore fie pod słońcem dzieia *Leop Eccle* 4/1 (8); *BibRadz Gen* 1/9 (14); Ktorego Demofthená [...] náczytác fye go nigdy niemogę: także y Cyceroná: y mogli być co dziwnieyfzego pod tym słońcem nád pífmá ich *OrzRozm* Q3; *BielKron* 4v (27); *GrzegRóżn* D2v; Coelum et quicquid coeli ambitu continetur,

Swiát to yeft niebo/ y wżiśtko to co pod nim yeft *Mqcz* 236d (3); *RejAp* 54 (2); *GórnDworz* Ee8; *HistRzym* 7 (2); *RejPos* 176 (6); *KuczBKat* 385; *BudBib Gen* 6/17 (8); nád ktorego [*Chrystusa*] iuż teraz imię/ nie máłż żadnego mieniá dánego pod niebem ludziom/ w ktorymby mogli być zbáwieni. *CzechRozm* 46v (4); *ModrzBaz* 105v; *Oczko* 1; Y Ziemiá/ y cokolwiek ná niéy fyé náyduie/ Y co pod niebem mieřzka/ y co fyé buduie/ Wżyřtko pánu należy *KochPs* 33; *SkarŻyw* 4; *StryjKron* 86; *CzechEp* 311; *CzechEpPORz* **4; *ReszList* 155; *BielSen* 19; *KochPieř* 50; Páná/ y Kmiotká/ y káżdego pod niebem człowieká/ řwawola á proznowánie do vbořtwá przywiedźie *GostGosp* 42; *GórnTroas* 65; *KochPij* C; *GrabowSet* A4v (2); *LatHar* 593; *WujNT Act* 2/5 (4); *WysKaz* 6; *WitosřLut* A3v (2); *KmitaSpit* C4; *SkarKaz* 2a (2); *CzahTr* H2v; *GosřCast* 23; *SkarKazSej* 664a (2); Po wierzchu źemie z przyrodzenia człowiek Pod iářnym niebem/ niech prowadźi řwoy wiek *KlonFlis* C2v.

»pod innym niebem« = *gdzie indziej* (1): iefli w Aegiptćie co Ptolomeufřzowégo czářu [*te fantazyje*] ważyły/ iáko dźiř v nas zá táką odmiáną pod inřzym Niebem ważyć máią? *Oczko* 30v.

»pod nogami« [*w tym: czyimi* (18)] = *sub pedibus Vulg, PolAnt* (25): a chtżąř radniéy vmrzetř pod nogami řynáćzka řwégo/ řiadla v krzyża. *OpecŻyw* 152 (2); *PatKaz III* 132; *LubPs* E; Skłoniř niebiořá y z řtąpiř: á mgřá okrutna pod nogámi iego. *Leop Ps* 17/10; *BibRadz Ps* 17/9[10]; *BielKron* 32v (3); *RejAp* 98v (7); *BudBib Ex* 24/10 (2); *CzechEp* 161; *KochPhaen* 16; *Calep* 795a; Na doř řię teź nieřpućzřay [*Ikarze*] gřębia pod nogámi *RybGęřli* C; *WujNT Apoc* 12/1 (2); *SiebRozmyřl* K4v.

»pod nosem« (8): (*nagř*) Lekarřřtwo naprzeciw s. Walantego niemoczi (-) Kurzenie gorćzyczą pod nořem *FalZioř* V 76 (5); *RejKup* 15v (2); *RejZwierc* 72v.

»pod obřoki« = *na niebie, wysoko* (6): Połóżeř miedzy wámi y miedzy řyřwym řtworzeniem á miedzy mną/ Duheř álbo Tećzeř pod obřoki/ á wřpámiętam ná pokoy wieczny. *BielKron* 5v (5); *GosřCast* 21.

»pod oczyma (okiem)« (16): a nym mv zadař pyaczy ran dw krwawych [...] y trzech synych yedney pod okem prawym drvghyey sub okyem lewym *ZapWar* 1512 nr 1902; á tym namażeřř mieřce s řiniaře pod okiem/ rořpáďza onę krew řfiniařą *FalZioř* I 83d (11); *LibMal* 1551/160; *RejWiz* 167; *SienLek* 167v; Bo łáćno zliczyřř pod oczymá kářby/ Tego niezetrą y wenećkie řářby. *KochPieř* 19.

»pod ogonem« (3): Kiedy koźieřek bieży zawodem/ tedy fyé mu bieli pod ogonem. *March*¹ A3; *SienLek* 186v (2).

»pod słońcem« = *w nasłonecznionym miejscu* (2): Kto teź leży pod řłońcem nie zákriwřzy řię pewnie ogorzeć muři. *RejZwierc* 91v (2).

»pod stořem« = *sub mensa Vulg, PolAnt* (4): A iuż byli ná tho vbeřpiećzyli řię/ że vćzynili pod řtoře^m táiemne weřćie/ á przez nie záwřdy wćhodźili *Leop Dan* 14/12; *BibRadz Mar* 7/28; *RejAp* 144v; *BudBib Iudic* 1/7.

»pod strzechą, dachem« (2:1): *RejPs* 148v; *LubPs* X3v; Połćie teź w domu z niemářą poćiechą Wiřą pod řtrzechą. *KlonFlis* Cv.

a. *W połóćzeniu z nazwą ciáľa niebieskiego lub okreřleniem strefy niebieskiej – lokalizuje pod wzgřdem strony řwiata* (10) : [*Scytia*] Ieřřh kraina barzo nęďzna pod gwiazdami ktore po łáćinie Polus Arcticus á polaci wozem zową. *MiechGlab* 62; *KłosAlg* A3; Teraz zbieg y poddány řřřthářem řię Darius/ křorym wřzytki pod wćhodem řłońca ku řłuźbie řpořobiř/ á teraz ieřřem poddány. *HistAl* F5 (3); *KochJez*

A4v; ták to imię dawné Rádziwiłów/ pod siedmią Trionów ieft ławné. *KochEpit* A3; *BielSenJoach* 2v; Pod którymkolwiek promieniém/ Kórzcie fye pod Páńskim cieniém *ZawJeft* 16; *GrochKal* 26.

b. Wskazuje na oznaczenie gospody (3) :

Zestawienie: »Pode Lwem« (1): Item wkrakowie podelwem 8 zlotich myncze steyftrow wyal zlothnykovi yednemv *LibMal* 1544/79.

Wyrażenie przyimkowe: »pod wiechą« = *w gospodzie* (2): po Mízy ciął pod wiechą z chłopy kozereę/ zálby z chłopy około kuflá/ á koło máłpy fwey pod wieczor chadzał *OrzRozm* H2v; *OrzQuin* F.

c. Wskazuje na tego, kto na czymś siedzi lub leży (45) : *MetrKor* 26/62v; Iakom ya nyezabył konya szywego poth slychathnem Sta[nislawe]m klodzyenskyem gdy yechał oth szyostroy swey *ZapWar* [1519] nr 2245 (2); Pod łobąs téż flomę miál/ námes w tym przyklád dál/ vbogim a pokorny^m *OpecŻyw* 19; *LibMal* 1548/146; Wyrwał fie Záiąc ze krzá koń fie pod nim [panem] lęknął *RejWiz* 126; *BibRadz Lev* 15/10 (3); ma być obleczon w fzątę krolewfką/ [...] y ná koniu krolewfkim siedzyeć/ á ftárfzy s kfiążat ma pod nim koń wodzić po mieście *BielKron* 115 (7); *RejAp* 161 (2); *GórnDworz* O7v; Azafz go [czarta] nie pełno ná wodach/ [...] kołyfząc łodki pod wiernemi Páńskimi *RejPos* 331 (2); A pópolicie to widamy iż pod pánem zówždy bywa [koń] ochotniejszy niż pod sługą *RejZwierc* 97 (6); *WierKróc* A2v; *SkarJedn* 217 (2); *SkarŻyw* 238 (2); Glinfki fię między nimi okrył z vphcem fwoim/ Tám póftrzałem vbito pod nim koniá dwoim *StryjKron* 702 (6); *ActReg* 56; *WyprPl* C; Pod Krolową w woźie fłyły cztery kozy Morfkie Z koźłety *KmitaSpit* A4 (3); *CzahTr* L2v.

Połączenie: »na ... pode« (1): Kvřzrowowa korona yeft na mey głowie a ftoleczy yego podemną *LibLeg* 10/60.

d. Wskazuje na górną osłonę obiektu lub akcji (414) : [Ezop] Siadłzy pod drzewem náczał drzemác *BierEz* A3 (2); *FalZioł* IV 26d; A befpieczniejszy f nadz káždy będzie pod cieniem fkrzydł ie⁸⁰ [Boga]/ niż pod namocniejszy tarczą *RejPs* 136; *RejKup* 18v; wthem tho domv bendacz a vrodzywfchi zywo chufthą ono [dziecię] vdufzila y pod wfchodem wthymze domv zachowała *LibMal* 1554/187; *BielKom* Bv; *RejWiz* 42v (15); Gdy ofiodłáli [ośla] wfiađł y puścił fie zá mężem Bożym/ y nádiachał go fiedzącego pod Terebintem *Leop* 3.Reg 13/14 (10); *KochZuz* A4v (4); *RejFig* Dd5; *RejZwierc* 19 (6); Thedy vmárlá Deborá mámká Rebeki/ á pochowana ieft nie dáleko Betel pod dębem *BibRadz Gen* 35/8 (16); Zá tymi Máximilian łam tylko pod podniebieniem fzedł/ ktore podniebienie rádá miáftá ftárego w Prádze niefli. *BielKron* 328v (12); *KwiatKsiąż* Ov; Dáfzek do fzturmu/ [...] nieyákie naczynie woyenne [...] pod którym żołnierze do fzturmu chodźili. *Mqcz* 307b (5); *RejPos* 138v; Położ koniec [niecki] ná ziemi/ drugi ná párkánie/ Zálož ogień s faletrą [...]. Nie zágáfi go wodą/ pod oną pałubą *BielSat* N2 (2); *RejZwierc* 39v (13); *BielSpr* 61v (2); Podź – prawi – twój cie woła Paris nażyczliwszy, W marmurowej łóznicy pod pięknym namiotem Jedwabnym *KochMon* 33; *BudBib Gen* 18/4 (9); *HistHel* C3; tráfiáią fye Mrozy wielkié/ żebywa lód miáłfzy ná łokieć/ á pod lodem będą miály Ryby wody dwa łokciá. *Strum* N4 (2); *StryjWjaz* C3v; *CzechRozm* 42v; *Oczko* 26v; Y položyl/ ná znák przymierza ich z Bogiem wielki kámién pod dębem *SkarŻyw* 504 (10); kazał Brátá Olechá fzukác/ ktorego pod moftem między trupámi ledwo trzeciego dnia náleziono vmárlęgo *StryjKron* 130; *CzechEp* 310; *KochFr* 43 (2); *KlonŻal* D2v; A rofkwitła Rozyczká w wefołym ogrodzie/ Pod

wyfokiego drzewá gáłęziámi w chłódzie *WisznTr* 11 (2); *BielSjem* 37 (2); *PudlFr* 32 (2); *LatHar* 189; *WujNT Mar* 4/21 (4); *WitosłLut* A3v (4); *PowodPr* 73; *SkarKaz* 82b (3); *SkarKazSej* 691a.

Wyrażenie przyimkowe: »pod ławą (ławami), stołem« = *sub mensa Vulg* (17:4): W krolewfkich páłácoch mieřzkałz/ Beřpieczeńřtwá támo niemałz: Przed oganką vćiekáiąc/ Pod ławámi się tułáiąc. *BierEz* N3v; *RejRozm* 395; Bo iedni drapią vřzy ná fię pogłádáiąc/ A drudzy fię pod łtołem nogámi tykáiąc. *RejWiz* 31v (3); *RejZwierc* 4; [*Frydrych*] Kfiążę poimał/ chował go pod łtołem iáko pía kilka lat *BielKron* 181v; *GórnDworz* G8v; *RejPos* 334; *RejZwierc* 61 (4); *ModrzBazBud* π6v; *SkarŻyw* A5v (4); á Pan Gniewoř [...] zá táki wyřtepek/ musiał pod ławą iáwnie głořfem wielkim iáko pies řzczekáć *StryjKron* 482 (2); *WujNT Mar* 7/28.

α. Wskazuje na miejsce wewnątrz czegoř, na czym znajduje się jakař warstwa, okrycie (64) : Ten Lektwarz ieřt dobry przeciw goráczcze y przeciw kłociu w bokoch pod źebry *FalZioł* III 20b (5); ktore [*jabłka*] pod řzkaradną a grubą łufzczyną rořkořzny řmak zachowywayą. *KwiatKřięż* B3v; *Prot* A3v; *SienLek* 18v (2); Vmářł práwie ná ręku v řyćzliwéy řony/ Y leży pod tym řimnym mármorem zámknioy. *KochFr* 53; *GrabowSet* R4v; *KmitaSpit* C3v.

W przeciwstawieniu: »na ... pod« (1): ále téż naiwięřszym chorobám/ któreby iedno ná řkórze/ áłbo pod řkórą były [*wody ciepliczne pomogą*] *Oczko* 17v.

Wyrażenia przyimkowe: »pod dachem (a. daszkiem), strzechą« = *w domu, w pomieszczeniu; in angulo tecti, sub a. in tegmine PolAnt* (23:5): Ale gdzie mu [*diabłu*] po myřli/ to on táw w tey zgrái/ A iáko Lis ná kury pod řtrzechą fię tái. *RejWiz* 139v (4); Lepiej ieřt mieřzkáć w kąćiku pod dáchem/ niřli z niewiářtą řwarliwą w domu przeřtronym. *BibRadz Prov* 21/9; *Mącz* 84c (4); *SienLek* 195; Otoż mař Papiieżá/ [...] Otoż mař řtołicę á máyeřtat iego v Rimářzá pod dáchem w nędznym miářtećku *RejPos* 301 (2); *RejZwierc* 31 (3); *BielSpr* 2 (2); *BudBib Eccli* 14/25 (2); Wołę wrót domu twégo řtrzędz/ niřli ze złémi Pod dáchy mieřzkáć pozłóćiřtými. *KochPs* 126; *KochTr* 9; *KlonŻal* B2; *WisznTr* 23 (2); *GostGosp* 76; *OrzJan* 86; *KlonWor* 41 (2).

»pod pokrywką« = *w garnku* (7): *RejWiz* 141; Máłóć gdy gárniec widziřz/ iř v ognia řtoi/ Lecź niewieřz pod pokrywką/ co fię táw w nim broi. *RejZwierc* A4; *Mącz* 453a; Abowiem w thákich krotofilach czářem řiřna řimulácia bywa. Tobieć fię zda iř weřoł/ á táw niewieřz dáley co pod pokrywką wre. *RejZwierc* 165 (4).

»pod przykryciem« (2): Ktemu pořpráwiałz opony z wełny koźiey ná namiot/ pod kthorego przykryćiem bęđie řtał przybytek *BibRadz Ex* 26/7; *BielKron* 33v.

»pod skorą« = *w ciele* (14): *Viscus eris, Fleiřch vnd alles řo vnder der haut begriffen iřt an diebein.* Wřřytko myřfo co kolwyek pod řkorąw ieřt. *Murm* 48 (2); *FalZioł* V 60; A więć káźdy by Anyoł z naboźną figurą/ Vmizga fię/ á dyabeł thám záwřdy pod řkorą. *RejWiz* 59v (2); *Mącz* 431b (2); Kiedy pod řkorą częřto řye ćiało ruřza/ z řtropieniem y z nieiákim zápalánim: Ograźkę przeřtáiącą známionuie. *SienLek* 20v (4); *RejZwierc* 151v; *Oczko* 17v (2).

»pod wierzchy [czego]« (1): Oto pieniádze ktoreřmy náleźli pod wierzchy worow nářzych *BudBib Gen* 44/8.

β. Wskazuje na wnęřtrze czegoř mającego górną warstwę, powierzchnię, otoczkę (161) : Ieźuřa milégo pod więtnitzą niemilořciwie s pawłoki odarto/ rany iego wřřytki odnowiono *OpecŻyw* 135;

*OpecŻywSandR nlb 5; FalZioł I 126c; BielKom C3v (2); KrowObr 52; O frogiż sie to tám wąż pod tą trawą tai RejWiz 27v (3); RejZwierz 67; BibRadz Deut 31/15; Zafię pod gorami wieczny ogień. BielKron 294v (3); Wárłtát cieśielski/ to yeft yátá pod którą robią. Mącz 211b (2); LeovPrzep Gv; RejAp 170v (3); RejPos 72; Albo thákież ptałek pod liecią álbo ná lepie áni łam wzwie kiedy wwiążnie. RejZwierz 72v (3); BudBib Ion 4/5; Dzieatek płącząc Niobe łamá łkámieniáłá: Y łtoi ná Sipylu mármor nie przetrwany: Iednák y pod kámieniem żywią łkryté rány. KochTr 15 (2); Gdy pod láfy mownemi śpiewác fię kuśiemy/ Dworna Echo przydrzeźnia/ że milczéc muśiemy. KlonŻal Bv (2); WisznTr 23; Sen Maiowy/ pod gáiem zielonym iednego Puftelniká. BielSen 1 (2); KochPieś 38; KochSob 63; ArtKanc B15v; przypatrzył się sam Kr IM [...] swieżym grobom pod ktoremi ciała nieprzyiacielskie postVictoriam były zakryte ActReg 77 (2); Y mowił im: Izali świecę przynoszą áby iá łtáwiano pod korcem/ ábo pod łózem? zaż nie przeto áby była ná świeczniku połtáwiona? WujNT Mar 4/21 (5); SkarKaz 551a (2); KlonWor ded **5v.*

W przeciwstawieniu: »na ... pod« [zawsze: na ziemi... pod ziemią] (18): KromRozm II o; KrowObr 110v; BielKron 295v; A żaden sie nie obrał/ [...] áni ná ziemi/ áni pod ziemią otworzyć kłiąg/ áni ná nie pátrzyć. RejAp 50v (4); BudNT Apoc 5/13; MWilkHist A3; CzechEp 269; KochFrag 45; WujNT Apoc 5/3 (2); WysKaz 35; iż ná imię IEZVS przyklęka káżde koláno/ w niebie/ ná ziemi/ y pod ziemią. SkarKaz 82b (4).

Wyrażenia przyimkowe: »pod namiotem (namiotkiem), chłodnikiem« = in papilionibus Vulg (41:1): thám że łobie vczynił chłodnik/ y siedział pod niem w ćieniu Leop ion 4/4 (2); Nábráli dofyć złotá y inych łkárbow z wielkim podziwieniem Alexándrowi pod namioty Perłkimi. BielKron 124 (19); BielSat Hv (2); RejZwierz 105; á też oni rzadko w domiech mieżkáią/ więcey pod Namiothy przy Wodzie á páłtwie Końskiey BielSpr 53v (5); On [Bóg] w niebełpieczeńłtwie moim Skrył mię pod namiotem łwoim KochPs 37 (2); IAKob łyn Izáákow [...] zmlodości prołtym fię być pokázował/ páłterłtwem fię báwiąc/ y pod namiotki mieżkáiąc SkarŻyw 346 (4); StryjKron 672; ReszList 186; BielSen 19; BielSjem 25; BielRozm 6; WujNT 337; Włtydził fię łam łiebie Dawid/ gdy łobie dom y páłac kofłtowny zbudował [...]: á łkrzyniá Boża [...] pod łkorzányimi namiotki zołtawáłá. SkarKaz 455b.

»pod wodą (wodami)« = sub aqua Mącz (10): Mącz 508d; RejZwierz 60 (3); On ná powietrzu ptáłtwem/ pod wodámi Władnie rybámi. KochPs 11 (2); KochFr 50; KochPhaen 19; KochFrag 14; Ráfá iest kámiień/ co siedzi pod wodą KlonFlis F3.

»pod ziemią (a. zakrytością ziemie)« = sub terra Vulg; desubter terram PolAnt (64): [Charon mówi:] Ale iuż ludzi niechajmy, O nas lepak pogadajmy, Ktorzy pod ziemią mieszkamy Czyścienia dusz przyglądamy. BierRozm 21; KrowObr 110v (3); Nieczyń łobie obrázu rzeżánego áni żadne⁸⁰ podobieńłtwá tych rzeczy ktore łą wzgorę ná niebie/ y ktore ná ziemi niłko/ áni tych kthore łą w wodzie pod ziemią. Leop Ex 20/4; KochZuz A3v; RejZwierz 103v; BibRadz Deut 5/8; Mącz 41d (6); iż nikt z ziemie powłthác nie może/ áż czáfu dniá łádu iego/ iedno on łam [Chrystus]/ kthory iáko Ionałz trzy dni leżał pod zákrytołcią ziemie. RejAp 91v; KuczbKat 275; RejZwierz 60 (4); BudBib Ex 20/4 (2); Tego tylo dotkne/ iż ták wielki był iad Grekow przeciw Rzymłkiemu kościółowi/ iż by byli y pod ziemią potwarzy náń łzukáli SkarJedn 240; KochPs 131; MWilkHist A3;

KochFr 63 (2); Orphoeowych łtrón łłuchály Srogié iędze/ y płákály/ Gdy miłością vtrapióny Y pod ziemią łzukał żóny. *KochPieś* 25; *ArtKanc* M3v; *GórnRozm* Nv; *Calep* 176a (3); *GostGospSieb* +2v; *KochFrag* 52; *OrzJan* 100; *WujNT* 851 (2); *WysKaz* 35 (3); *SkarKaz* 119b (3); *PudłDydo* A3v (2).
Cf W przeciwstawieniu.

γ. Wskazuje na odzież jako osłonę (22) : *March*¹ A3v; *GlabGad* O7v; *BierRozm* 9; PAni przyniołła dudką pod fártuchem płtrego *RejFig* Bb4 (2); *RejZwierz* 8 (4); przeto [*Lukrecja*] wyiawłzy noż który táiemnie nośiła pod łzátami/ zabiła fie im przed włzytkimi łámá. *BielKron* 104v (4); Sub vestimentis secum habebant retia, Pod odzieniem s łóbą mieli fiéci. *Mącz* 424d (2); *RejAp* 60v; *RejZwierz* 65v (4); *Strum* I; *SkarŻyw* 573.

e. Wskazuje na obiekt, który bezpośrednio przylega do powierzchni czegoś znajdującego się poniżej (194) : ACżkolwie vłzu nie v każdego człowieka widać pod włólamy *GlabGad* O7v; *RejWiz* 12v; Ná iedneyże ziemi rodzi fie chleb/ á pod niąz będzie nieiáka odmianá/ iáko ogień. *BibRadz iob* 28/5; *Alburnum*, [...] Bielizná ná drzewie pod zwierzchnią łkorą aż do drzenia. *Mącz* 6c (2); A ieltechmy bárzo podobni ku onym łprochniálym łciánám/ ktore bywáią po wirzchu kęs owym cienkiem máłárfkim złotem powleczone/ pod którym złotem nie máłz nie iedno łzpetne drewno. *RejZwierz* 19v (2); Ktoż nam ten kámién odłóży? pod nim leży Syn Boży *ArtKanc* F15; *SzarzRyt* C.

α. Wskazuje na okrycie (11) : *BielKron* 348 (2); Ia miełzkam w dómu Cedrowym: á Arká boża pod łkórámí przykryta ielł. *BiałKat* 138v; Bo y łzkápác fie będzie cudna zdála pod cudnym pokrowcem *RejZwierz* 165; *BudBib* 1.Par 17/1; Y legł [*Zyzara*]/ á mocnym łnem zmorzony/ łpał pod onjm płałzczem. *SkarŻyw* 560; OBiécáli mię byli dwa vczćić źwierzyną: Y ia do nich: áli dwie łární pod pierzyną. *PudłFr* 56; *KmitaSpit* A4.

Wyrażenie przyimkowe: »pod przykryciem« (3): Szły zá márámí napierwey trzydzyeści koni krolewłkich pod przykryciem kitaiek rozmáitey fárby z herby krolewłkimi. *BielKron* 425 (3).

β. Wskazuje na to, co spoczywa, opiera się na czymś (55) : *FalZioł* IV 17c; *RejPs* 149v; wączek wnoczy pod głowamy na wozye vkradł wgołzczynczu *LibMal* 1550/156 (2); *SeklKat* Z2v; *HistAl* F3; *MurzHist* Ov; Dwa podłtáwki pod iedną tablicą kładziono/ ná obudwu rogu *Leop Ex* 36/24 (8); *RejZwierz* 104v (2); *BibRadz Deut* 28/23 (5); Thegoż roku Kárdynał Frederyk vmárl [...]/ pochowan ná zamku Krákowłkim ná kratách przed wielkim ołtárzem pod kámieniem wzniefionym. *BielKron* 401v (6); *Mącz* 34b (2); gdy ieżdżić ná nim [*koniu*] muśiłz/ tedy dźiurę w podkládźie pod siódlém vczyn *SienLek* 180 (2); *RejAp* 183v; *HistRzym* 32 (2); *WujJud* 47; *BudBib Ez* 10/2; á pilnowác tego/ áby nie bráli robotnicy źiemie głębiéy niżli grundfełty pod Groblą *Strum* F (4); *SkarŻyw* 101 (2); *StryjKron* 122 (2); *ReszList* 171; *KmitaSpit* C2.

W przeciwstawieniu: »na ... pod« (1): potym mu łzyię vciął/ wielkie łkárby z niego ział/ bo ten tám obyczáy chowáią/ co ná nim y podnim będzie włzytko iego *BielKron* 246v.

Wyrażenia przyimkowe: »pod głową, poduszką« (4:2): *GórnDworz* G3v; Ty który to ciáło naydziełz/ wiedz że krolewná ielł/ [...] á ma dwa tyfiácá złotyeh pod głową *HistRzym* 16 (4); A łtąd nędzny/ mizerny/ á nieśpokoyny żywot muśi vrość tobie/ iuż záwždy pies ná łáncuchu v wrot twoich/ á miecz krwáwy pod podużką twoią *RejPos* 223.

»pod spodkiem« (1): I fthał [kocioł wielki] na dwunafcie Wołow z ktorych trzy byli obroceni ku Pułnocy [...] á trzy ku południu/ á trzy ku Wfchodowi fłońcá [...]: Ale pośládki ich wżytki były pod fpodkiem [*posteriora eorum erant intrinsecus*]. *BibRadz 2.Par 4/4*.

γ. Wskazuje na to, co wywiera wpływ, oddziałuje na to, co jest poniżej lub do czego przylega (109) : *BierEz S3v*; Iezus miły pod krzyżem vpádl. *OpecŻyw 136v (5)*; *OpecŻywSandR nlb 5*; *ForCnR D2v*; *TarDuch C3v (2)*; gdy kwiatki rumienkowe w oliwie wwarzyfz á tą oliwą namażefz bolące miefcze [...] iefłliby tam boleć była przeftanie pod tym. *FalZioł I 26b*; Też miętka z wółkim koprem wwarzona w winie z oliwą/ tego przyłoż na pierfi paniey ktorey by fie mleko w pierfiach s fiadło/ rofchodzi fie pod tym pláftrem. *FalZioł I 82a (38)*; A gdy fie on poruśfył wezdrzáłá ziemiá á pod gorámi mocnemi lámáły fie fundámenty *RejPs 24*; *RejJóz Q4*; *LubPs K3v*; *KrowObr 47*; *RejWiz 13 (6)*; *Leop Is 10/4 (2)*; *RejFig Bb2*; *RejZwierz 143*; *BibRadz Ex 23/5 (3)*; *BielKron 309v*; Oneri succumbere, [...] Vpásć pod brzemieniem. *Mącz 70c (2)*; *SienLek 71 (8)*; *RejAp 32v (2)*; *RejPos 170v*; *RejZwierz 194*; Bo oto Iehowá [...] deptác będzie po wyfokołciach ziemie. Y rozplnąy fie gory pod nim/ y doliny popádáią fię/ iáko wołk od oblicza ognia *BudBib Mich 1/4*; A oto niepogodá byłá ná morzu/ że łódź tonęła pod wálámi *BudNT Matth 8/24*; *CzechRozm 226 (2)*; *KochPs 25 (2)*; *SkarŻyw 187 (5)*; *StryjKron 255 (2)*; *CzechEp 317*; *ReszPrz 75*; *WerGośc 232*; *GórnRozm Nv*; *Calep 1024b (2)*; *GórnTroas 32*; Zmiłuy fie nád námi/ Pánie/ [...] Iuż dużá/ pod zbytkiem ciężkości wftawa *GrabowSet S2v (2)*; *LatHar 25*; *SiebRozmyśl D2v (4)*; Iáko źiárná pod młyńfkim kámieniem/ ták ci kmiotkowie pod pány fwemi. *SkarKazSej 704a*.

Wyrażenie przyimkowe: »pod nogami« (1): A fzczeńcie y niefzczeńcie lekce foby waży/ A przypádlę przygody pod nogámi dłázi. *RejWiz 62v*.

δ. Z dodatkowym elementem miejsca początkowego ruchu, dotyczy usuwania czegoś spod tego obiektu: spod (10) : Więc Ezop [...] iedenże kámiień podźwignął/ Pod ktorym wiele złotá wziął. *BierEz E3 (2)*; *FalZioł IV 23d*; *LibMal 1547/127*; *RejFig Dd6*; *BielKron 310*; *SienLek 158v*; *HistRzym 63*; Ze gdy człowiek niektory bieżał w zawod, ziemię Tę ná którą przypadał ftopą, vkradł pod nim. *CiekPotr 77*; A złodzieiek nowotny/ [...] Gdy po iármárku bywa/ gdy kramnice znośzą: Vmiáta pod budámi *KlonWor 36*.

f. Na spodniej lub wewnętrznej stronie (89) : Subalares pili Hor die do wachfen vnder dem armen Włofy podrámyenyem. *Murm 57*; *BartBydg 152*; Krew Gołębia/ zwłáfzcza pod fłzzydły [!] wypuśczóna/ na oczy krwawe barzo pomaga po trófcze w páfzczáiąc [!] *FalZioł IV 21a (13)*; *MiechGlab 63*; *LibMal 1544/89 (2)*; Pothym w wigiliá Bożego narodzenia niech wezmą miodu/ czołnku y gorczyce wefpołek/ á tym kożdey krowie pod ogonem podmazuią *LudWieś B3v*; á záfię pod brzuchem [ptaká] piorká piękne iáko róža *HistAl L2v*; *GliczKsiąż K7v*; *RejWiz 10v*; *Leop Ez 10/8 (5)*; *BibRadz Ez 10/8 (2)*; *BielKron 282v (5)*; Noëlae [...] Brodávki álbo cicki ná gardźieli pod fziyá kozóm wifząc. *Mącz 249a*; Vola [...] pośrzodek przifzwy pod nogą. *Mącz 505c (8)*; Zyły [tj. puszczanie krwi z żył] pod kolány/ pomagáią náprzećiw wrzodom Nyrek/ Biodr/ Pęchyrzá *SienLek 36 (11)*; *RejAp 174*; tám wefoła/ á fwietna bárwá ták na zbroi/ iáko pod tarczą bárziewy przyfłtoi. *GórnDworz L7*; *RejZwierz 137v*; *BudBib Ez 10/8*; *Oczko 23v*; Batrachus – Zabka pod iezikiem, choroba. *Calep 126a (3)*; *CzahTr L3*.

Wyrażenia przyimkowe: »pod kołnierzem« (4): *RejZwierc* 140 (2); Coż ma darmo leg co ná piecu dýfzy/ Iedno wfyz we łbie/ pod kołnierzem myfzy. *RejZwierc* 221v (2).

»pod pachami(-y) (pachą), pazuchą (pazuchami)« = *sub alis a. axilis Mącz* (11:6): *Murm* 99; Też iefłliby fie bolączka morowa wyrzuciła [...] á nawięczy pod pazuchą/ znak iefłth iże łercze cierpi od iadu powietrza morowego *FalZioł* V 67 (7); *GlabGad* A8v (3); *Mącz* 6c (2); *SienLek* 136v; A on iefłcze przyczynił iey męki. y pálic ią bláchami żelázqueznymi po bokách/ y pod pachami rofkazał. *SkarŻyw* 151 (2); *Calep* 484b.

»pod wargami« = *sub labiis Vulg, PolAnt* (6): *Acuerunt linguas fuas ficut ferpeⁿtes: venenum afpidum fub labijs eorum. Zaoftzrali ięzyki fwe iako wężowie/ iad iafłczorczy pod ich wargami. *WróbŻołt* 139/2 (2); *LubPs* Dv; *Leop Rom* 3/13; *BibRadz Rom* 3/14[13]; *WujNT Rom* 3/13.*

g. *Wskazuje na obiekt, w którego dolnej części coś jest lub coś się dzieje* (6) : Piwa mętnego dla drożdży, młodego nie vwarzonego dobrze/ [...] nakwałniałego/ á pod ktorem fie wiele drożdży vftawa: nie piy. *FalZioł* V 64v (2); *Mącz* 204b; *SienLek* 79v; Abowiem iáko błýfkáwicá błýfkáiąc fię od iedney ftrony z podniebia/ ná drugą ktora iefł pod niebem/ świeci: tákżec będzie Syn człowieczy w dzień fwoy. *WujNT Luc* 17/24.

Połączenie: »pod ... niżej« (1): Acżkolwiek lagier winny iefł ciężki łam w łobie tak iż pod inżymi ciężkimi rzeczami niżej fie vftawa, wżakoz miód iefł ciężfzey naturi niżli lagier *GlabGad* I8v.

h. *Wskazuje na to, co ktoś nosi na sobie* (47) : *BielKron* 402v; *Exgrumo, Dicuntur cochleae grumos eruentes, Lieść á mknąć fie po ziemi pod skorupą Mącz* 110d; *Pinnatus, Pod pułzem/ pod piérzem chodzący Mącz* 300c (4); O frodziłz tám byli záwždy ci rogacze ná tym mieyfcu pod tymi koronami/ oni złościwi krolowie *RejAp* 106; Iż przyłzedł drab chromy do gołpodarzá [...] y pyta go gołpodarz: A miły drabie od nafeł wyłzedł iáko Merkuriułz pod piérzem/ á terazeł przyłzedł iáko Wulkanus co powiedaią o nim chromy piekielny kowal? *RejZwierc* 27; Niemogliście fię pod żelázquezmi okowáni będac/ rułzyć *SkarŻyw* 595; *KochFr* 17; *SarnStat* 431; *KlonWor* 40.

Wyrażenia przyimkowe: »pod grzechem (a. zmażą grzechu)« = *sub peccato Vulg, PolAnt* (23): bo yey [*Maryi Panny*] czyłtołzcz pod zmażą grzechu nyebyla nygdy *PatKaz I* 12; *Leop Rom* 3/9; *BibRadz Rom* 3/10[9]; *RejAp* 38 (4); Iż wżyfcy my ktorzy odłtępujemy od Pána fwego iefłtechmy fynowie gniewu iego/ á wżytky łpráwy náłze zámknione łą pod grzechem *RejPos* 19 (10); *CzechRozm* 228v (2); Wżyfcy ták Zydwowie iáko y Pogáni łą pod grzechem. *WujNT Rom* 3 arg (4).

»pod jarzmem, ciężkością« = *nosząc jarzmo (w sensie dosłownym i przenośnym)* (12:1): *RejWiz* 88; *BibRadz* *4; A chcąc go [człowieka swowolnego] Pan iáko złe/ fwowolne/ á niepołłufzne żwirzę záwždy pod iárzmem á pod frogołcią grozy fwoiey chowác/ dziwne plagi/ dziwne pomłty vftáwicznie nád nim łtroił *RejPos* 102 (3); Stádá nieprzeliczone tyłsiącmi niech rodzą/ A woły gładkié pod iárzmy chodzą. *KochPs* 209; Támżem też [...] com moł wyrozumiec porządniem w Comentarz niemály wierżem łpifał/ ktoremum dał Tituł o wolności Polłkiewy/ y wielkiego Xięłtwá Litewłkiego/ á frogim zniewoleniu wiernych pod iárzmem Tureckim *StryjKron* A3v; *Calep* 538a; SŁudzy ktorzykolwiek łą pod iárzmem [*sub iugo*] niech rozumieią pány fwe godne być wżelákiewy czci *WujNT 1.Tim* 6/1 (3); *PowodPr* 14 (2).

i. *Wskazuje na to, w czego obrębie coś się zawiera (4)* : Subest causa, Ieft pod tym yáka prziciná táyemna/ co kolwiek yeft w tym. *Mącz* 431b; tedy Itąd to ieft iż łłuźność zámyka lię pod prawem przyrodzonem/ á łpráwiedliwość pod prawem opifánem. *GórnRozm Gv* (3).

j. *W kontekstach przenośnych wskazuje na okoliczności jakiejś akcji, wydarzenia (48)* : *RejPos* 337v (2); Y wrocił lię [św. *Benedykt*] ná pierwfze łwoie mieyfce ná pułtynią: łam z łobą tylo pod oczymá Bołkiemi miełzkáiąc. *SkarŻyw* 250; *PowodPr* 26 (3).

Wyrażenia przyimkowe: »pod cieniem [czyim, czego; w tym: skrzyd(e)ł (16)]; pod skrzydły(-ami, -oma) [czego, czyimi], [czyimi] piory; pod zasłoną [czego, czyją; w tym: skrzydeł (1)]« = *sub umbra Vulg, Mącz*; *sub alis PolAnt* (26;9:1;5): *Racž* mię żałczycić [!] pod załloną twoią od obliczności żłoŃtnikow [!] *WróbŻołt* 16/8; *racž* nas włfytki dufaiące tobie zakryc pod cieniem skrzydł łwiętego miłofierdzia twego *RejPs* 23 (5); Ia zmięłkam w przybytku twym wiecznie w bełpieczności Chowáyac łye pod łkrzydły twey łwiętey możności. *LubPs* O6 (6); Pan z żywotá wezwał mię/ [...] pod ćieniem ręki łwoiey záłfczyć mię *Leop Is* 49/2 (2); *BibRadz Ps* 17/8 (3); *BielKron* 465v; *Mącz* 425a; Lud then ktory chodził w ciemnołciách widzyał łwiátłóść wielką/ ktora wełzá tym ktoryz miełzkáli pod cieniem łmierci *RejPos* 14v (4); *RejZwierc* B4v; *BudBib Ruth* 2/12; W ćieniu łwych łkrzydeł [*Pan*] záchowa ćię wiecznie/ Pod iego pióry włężelz bełpiecznie. *KochPs* 138 (3); *SkarŻyw* 242 (2); *KochPieś* 72; *ArtKanc* P14v; *ZawJeft* 16; gdy karzełz kogo/ małz go pod łkrzydłomá *GrabowSet S*; *OrzJan* 3; *LatHar* 65 (3); *CzahTr* [D2] (2); *SkarKazSej* 682b.

»pod mieczem« (1): Ale łtáteczna á włpániła myłł ciełzy łie odmiennócią czáłow/ iż to ielczce y przyść y odmienić łie może/ [...] iáko drudzy iuż y pod mieczem bywáią á wđdy wychodzą *RejZwierc* 85v.

k. *Wskazuje na tekst bezpośrednio poprzedzający (14)* : Támże [...] máło co niżey pod wylłzym Státutem. *SarnStat* 448; Rekuđuiąc drugi raz, beđzieli łie zdáło, może té Tytuły Prákytki przydác záraz pod Tytułmi w Státucie, żeby záraz iedná rzecz drugą obiáłniáła. *SarnStat* 1278.

α. *W funkcji porządkującej tekst; w spisach, nagłówkach itp. (12)* : A thak ołtatek thego gołzczincza wylłchey opyłłano Pod Lwowłkim gołzczinczem *MetrKor* 57/119 (2); *FalZioł* *5c; *GroicPorz* nn; Gdybyłz chćiał bólowi głownému pomoc/ łzukay B. álbo G. pod literą B. naydźielz ból głowny/ przy ktorym L. kárthę známienuie *SienLek* S; *WujNT przedm* 16; Státut Dioecełiiéy Gnięźniełkiéy pod tytułem [*sub titulo JanStat* 248] *de raptu* ták rozpráwia y łtánowi *SarnStat* 226; Włáłniéy pod tym Tytułem mogą bydż wpiłáne Státuty z Procełłu práwného *SarnStat* 544 (6).

B. *Wskazuje na obiekt (zwykle górujący nad otoczeniem), w pobliżu którego ktoś a. coś się znajduje lub coś się dzieje [w tym: z określeniem topografii (189), z nazwą miejscową (82)] (372)* : *MetrKor* 34/134; Gdy łie zálię [sowy] wroćić miáły/ Kruká pod łkálą wźrzály. *BierEz* Q (2); Matka łtoiątz pod krzyżem/ z zálołcią łie włkárzá bogu oyttzu. *OpecŻyw* 146v (9); *OpecŻywSandR nlb* 5; *PatKaz III* 129 (2); *FalZioł I* 96a; *MiechGlab* 56 (2); *LibLeg* 6/114v (13); Item wthinczu pod Sobothka wedworze łvknya modra vkradł *LibMal* 1545/107v (14); *HistAl* L7; *MurzHist Ioann* 6/1; *RejWiz* 28v (10); *Leop Ios* 11/17 (3); *RejFig* Aa8; *RejZwierc* bb4 (8); *BibRadz Deut* 4/49; piłáli náłzy Káldeyczyzcy iż pod gorą Libanem było miáłto wielkie Enos Gigántow *BielKron* 5 (77); *Imae radices montis*, Nanifłzłe mieyfćá pod górą. *Mącz* 166d (9); *OrzQuin* R (2); *Prot* C4; *SienLek* 199; *RejAp* 192; *GórnDworz* T4;

Zafadźcież strzelbę wielką/ pod parkánem w dziurze *BielSat* N3v; Ieft tey ziemice ósm mil/ która nie poczyna od końca rzeki Nerwy/ [...] a kończy nie aż pod Rewlem. *KwiatKsiąż* A4; o brogi nie wczás łtárác niźli w ten czás kiedy wkładác/ a wczás ie y poźyc y pod nimi vchędożyć. *RejZwierc* 109v (6); *BielSpr* 62v; *WujJud* 46 (2); A tak oni [...] przyźli do oney ziemie tamże się położyli obozem ná polu pod Emmaufem *BudBib* 1.*Mach* 3/40 (3); *MycPrz* I C4; *Strum* I3v; *BiałKaz* L2 (3); *ModrzBaz* 144; *KochOdpr* C4v; Pod Seną w Awiniowskiéy káluży/ ná dwu piędzi od siebie/ dwie źródle zaráz wypadáią *Oczko* 4 (3); idąc nálazł dziewki żnące pod gorámi *SkarŻyw* 331 (9); a drudzy Polacy [...] Zamkow Litewfkich dobywży/ do Ludwiká Krolá pod Belzem leżącego/ [...] przyciągnęli. *StrykKron* 457 (38); *ZapKościér* 1582/32v; *CzechEp* 6 (2); *KochJez* Bv (3); *KochFr* 26; *Homerus* piśal/ pod Troiá iáko Greki rządził Agámemnon *KlonŻal* B3v (4); Pádniże przed nogámi Bogá naywyżłzego/ Lefz krzyżem pod ozdóbnym máieftatem iego *WisznTr* 29; *BielSjem* 17 (2); *ArtKanc* D10; *GórnRozm* A (2); a pod Koronowem/ Dwie woycze z łobą czynią obyczáiem nowem *KochProp* 10 (3); *PaprUp* F3 (4); V Trembowle lezy ich [*Kozaków*] czternascie set te iesli miec będzie, myśli ie tu snác pode Lwowem blisko położyć. *ActReg* 48 (7); *GostGosp* 62; *GórnTroas* 6 (5); POd Párnázem/ gdzie strumién ławnéy wody bieży/ Łáká práwie ná zachód pochodziłta leży *KochFrag* 28; *OrzJan* 13 (6); *WyprPl* B4; *LatHar* 263 (2); *KołakCath* A4; siedź pod podnożkiem nog moich *WujNT* Iac 2/3 (3); *SarnStat* 15 (7); *SiebRozmyśl* I; *WitosłLut* A4; *KlonKr* E4; *KmitaSpit* A2 (7); *PowodPr* 57; *SkarKaz* 161b; *CiekPotr* 33 (2); Pod Syxowem Syfekiém y pod Białogrodem/ Tam legło czoło ludzi między tym narodem. *CzahTr* F3v (5); *KlonFlis* F4v (2); *KlonWor* 23 (2); PIESN V. O FRIDRVSZV, który pod Sokalem zábit od Tátárow. *SzarzRyt* C.

W połączeniu z rzeczownikiem lub zaimkiem osobowym (16): *Mącz* 161c; Konew Piwá z Imbierem pod łobą piáltuiąc/ Popiją nie kobiety/ łpołu nie czestuiąc. *BielSat* C2 [*idem*] *BielRozm* 18; Sam nie Krol bárzo do kátá nápiera/ Bo nań Krolowa iuż bárzo náciera. A żeby páná tym rychley pożyła/ Rząd wizytek pod nim Rochem záładziłá. *KochSz* Cv (2).

~ Akcja odbywa się nisko, zwłaszcza tuż przy ziemi (11): a dálej aż nie yeden s tyłu pod niem wkładzye *GliczKsiąż* H8; *RejWiz* 12 (2); POd pánem obżárty pies leżąc bárzo łmrodił *RejFig* Cc4 (3); PAnnę námálowáli/ w przygodney ofobie/ Oná siedzi w ogrodku [...]. A gádziná nie pod nią/ łzpetna w trawie zwiłá *RejZwierc* 115v (2); *RejZwierc* 84; A Iordan/ rzeká wielka/ tuż pod nimi płyná. *HistHel* D3; *CzahTr* L2v. ~

W połączeniu z rzeczownikiem oznaczającym rzecz nie górującą nad otoczeniem [w tym: z nazwą kraju lub jego mieszkańców (4)] (11): Tegoż czálu niektory mąż bárzo mocny/ kthoremu imię Amontá kłiążę rycerłtwá Dariułowego pod Arabiá/ z ręká nieprzyacielską woyskiem leżał. *HistAl* C8v; KOzacy zá Miedźwiedziem po polu biegáli/ Aż go potym do iámy do dzieći wegnáli. A lozi tuż pod iámą nie dáleko byli *RejFig* Bb2; Ieft tá kráiná pod Párálelem kthory pátrzy tropicum Cancrí [*tj. pod zwrotnikiem Raka*] *BielKron* 447; Iesli byś téż miał pod ónym Stáwem Łáki albo Las potrzebny [...]/ Tedy day przebić Przekopę/ od kónca do Grobléy *Strum* I4 (2); *StrykKron* 205; *ActReg* 42; *OrzJan* 27; *WysKaz* 9; *SarnStat* 188 (2).

W przeciwstawieniu: »na ... pod« (1): pythawłzy nie ná zamku/ pod zamkiem/ y włzędy indziey/ a nie mogąc nie o owfie dowiedzieć/ do domu woźnicy náwrócić/ y poganiác kazał *GórnDworz* S5v.

Połączenia: »pod ... nisko« (1): Iefli widzisz on domek tu pod górą nisko/ To jest moje mieszkanie *RejWiz* 64v.

»pod samym ...« (6): *LibLeg* 6/119; *RejWiz* 65; Gdy łyfzyłz kogo bluźniąc/ imię Pána swego/ Sprzećiw nie jego mocy/ by był y obrzymem/ Rátuie cie pewnie Pan/ y pod łamym Rzymem. *RejZwierz* 43v; Vczyńcie przeciw dziurze/ pod łamemi mury. Wielki doł y głęboki *BielSat* N4 [*idem*] *BielSjem* 41; *ActReg* 27.

Wyrażenia przyimkowe: »pod nogami« (1): Abowiem iefli do łpołączności wálzey przyłzedłby iáki zacny mąż [...]: á włzedłby też zá nim człowiek pocźciwy á vbogi w pokornym odzyeniu/ á rzeklibyście onemu pyłźnie vbránemu/ ty fiądź/ á ty łtoy/ álbo fiądź pod nogami jego. *RejPos* 243v.

»pod oknem« (7): Wilcy wyią zá gumnem á cielętá ryczą/ Pśi łzczekáią pod okny/ świnie w chlewie kwiczą. *RejWiz* 12; *RejFig* Aa6v; *RejZwierz* 15v; *RejZwierc* 80v (2); *PaprUp* D3v; *KochAp* 12.

»pod płotem« (4): *SeklKat* L2v (2); Więc rzeká pyękna płynie tuż pod łamym płotem *RejWiz* 65; *HistLan* F.

α. *Pijąc wino (dziś: nad)* (2) : Wiem ya Mniłku yż ty łfyią Zona twa abstynencya Nierazes pod zbanem kręcił *RejKup* x2; ktorego [*kapłanika*] żołnierze w nocy w wielki Piątek/ nie w Kościele pod Krzyżem/ ále w nierządym domie pod kuflem záłtáli *WujJud* 262v; *KochFr* 130.

β. *W kontekstach przenośnych wskazuje na osobę, w zasięgu której ktoś się znajduje lub coś się dzieje* (8) :

Połączenie: »pod samym ...« (1): Vderzą w łarmę. á Roch iednym łkokiem/ Vfiadł Krolowi tuż pod łamym bokiem. *KochSz* C3v.

Wyrażenia przyimkowe: »pod bokiem« (3): tedy przecię nigdy [*Marszalek*] opátrzyć tego nie mógł/ żeby ludzie niewinni pod bokiem Krolewłkim bełpieczni byli zdrowia swego *GórnRozm* A3v; *KochSz* C3v; *PaprUp* D4v.

»pod oczyma« (1): kthory widzisz tuż nie dáleko wilká przychodzącego/ á [...] iuż máło nie pod oczymá thwemi drapiejącego łtadko á owieczki Páńłkie *RejZwierc* 186.

»pod ramieniem« (2): *MycPrz* II A3; Tenze łume niemała dal Czopowego Burgrabi iedne^{mv} na zamku Krakowłkiem za to tzo go beł wnoci nałzedł prziiaciel ie⁸⁰/ á zbil niemielołrnie [!] pod ramieniem krolowej kijem. *PaprUp* I3v (2).

»pod ręką« (1): Sub manu tabellarios habere, Pod ręką/ ná rękę/ to yełt po gotowiu mieć połty *Mącz* 425a.

2. *Określa stosunki zależności; sub HistAl, Vulg, Mącz, Modrz, JanStat, JanPrzyw, Cn; in Mącz, PolAnt, JanStat, Cn; cum Modrz (1110) :*

A. *Oznaczając poddaństwo, podległość, wskazuje na człowieka, społeczność, państwo mające nad kimś władzę* (721) :

a. *Dotyczy ogólnej sytuacji poddaństwa* (15) :

W połączeniu z rzeczownikiem lub zaimkiem osobowym (2): Subsum, Yełtem pod niekim *Mącz* 431b; *CzechEp* 243.

Wyrażenia przyimkowe: »pod dobrą sprawą« (1): żeby przed fię [*poddani*] pod dobrą łprawą zażywáli pokoju *GórnDworz* Hh2.

»pod mocą« (1): tak tżynymy/ by wolność y s páńftwem/ Iuż nie była pod mocą *WierKróc* B3.

»pod posłuszeństwem« = *sub oboedientia Cn* (1): Manum ferulae subducere, [...] páłmatce ręki náłtáwiác/ to yeft pod posłuszeństwem być. *Mącz* 125a.

»pod trybutem« = *w zależności związanej z obowiązkiem płatrybutu* (1): Iákoć Miáfto ábo Rzeczpólpolita [...] Będąc Pánią inźnych źiem/ łamá zołtáła pod trybutem. *PowodPr* 9.

»pod ustawą« (1): *Conditionalis* – Będący pod wftawą. *Calep* 236a.

»pod władzą« (1): Boćiem y iá ieft człowiek pod władzą [*sub potestate*] poftáwiony (*marg*) zwierzchności podległy. (–) *WujNT Matth* 8/9 (2).

»pod zwierzchnością« = *cum autoritate Modrz* (6): *ModrzBaz* 111v; *CzechEp* 243 (4); wźelki człowiek/ ktory ieft pod zwierzchnością/ niech będzie poddány y posłuszen swoim przełożonym *WujNT* 568.

b. *Dotyczy określonej podległości, zwłaszcza wobec określonej osoby (700) :*

W połączeniu z rzeczownikiem lub zaimkiem osobowym (262): BY1 w Kafarnaum Centurio/ to ieft fetnik/ albo pán który miał pod łobą łto rycérzow. *OpecŻyw* 42v (2); *MetrKor* 40/818 (3); *MiechGlab* 5 (3); *BierRozm* 23; *LibLeg* 7/68v (4); *ConPiotr* 33v; Włfytkoć krzełciyáńftwo było y myáło by być pod yednym łprawcą áłbo páłtyrzem. (–) Pod pánem Kryftułem/ ále nye pod papyeżem. *KromRozm I* E3v (8); *MurzNT* 108v; *KromRozm II* i2v (2); Pod Hyerozolimłkim pátryárchą nyewyem yáko wyele krzełciyánow *KromRozm III* L6 (7); *DiarDop* 104; każdy Biłkup ma być pod iednym nawyłłfzym Biłkupem Kryftułem *KrowObr* 17v; *Leop* 3.Reg 9/23 (7); *OrzList* d3v (2); Ktoby pod námi [*tj. królem*] miał oliádłóć/ á wići woienne by go w oliádłóci záłtály/ winien woyną łłużyć *UstPraw* D2 (8); *BibRadz* 1.Reg 6/18; Niechcemy być pod Księżą/ zwierzchności ich niewyznawamy *OrzRozm* C3v (5); Medy byli pod krolmi Afyriyłkiemi áż do Sárdánápalá krolá *BielKron* 268 (31); *KwiatKsiąż* N; Multum promovi sub eo praeceptore, Wielem łie wćwiczyl pod tym myłtrzem. *Mącz* [234]c; Cuius in ditone aut potestate sunt? Pod kim łą/ którego páná máyą? *Mącz* 428d (13); *OrzQuin* B2v (8); *RejAp* 37; *GórnDworz* Gg6v (6); *RejPos* 31v (3); *KwiatOpis* B4v (2); *BielSpr* 27v; *WujJud* 155v (2); Włzyłcy wierni [...] pod iedną głową iełtelmy. *RejPosWstaw* [143²]v (2); *CzechRozm* 86 (8); ktore [*bunt*] łie nawięcey włzcżynáią/ gdy ludźie nieiednego ięzyká ábo narodu/ pod iednym Hetmánem żołnierłką łłużą. *ModrzBaz* 114 (5); *SkarJedn kt* (16); *SkarŻyw* 211 (6); *StryjKron* 185 (2); Lecz oni mnie rołkázuią/ pod ktorými iełtem/ á ia záł onym rołkázuię/ ktorzy łą podemną *CzechEp* 243–244 (22); *ReszPrz* 72; *BielSjem* 28; *KochPieś* 52; pod tym práwi Pánem złe miełzkác/ pod ktorem nie máłz nic Wolności/ ále pod tēm tyłsiáckroć gorzey/ pod ktorem włzyłtko káždemu czynić ieft wolno. *GórnRozm* B3 (10); *KochWr* 31; *PaprUp* B3; *ActReg* 137; *Calep* 180b (2); *GostGosp* 12 (2); *Phil* P; przy tych y owé [*ostrzega przed Turkim*] co tám kiedył świat włzyłtek pod łobą mieli/ národ Włofki *OrzJan* 108; *WujNT Matth* 8/9 (10); Tych [*Niemców*] ięzyk [...] wiele ięzyków łobie róźnych Niemickich przedłię ma pod łobą *JanNKar* D; zá czym [*Polska i Litwa*] łpółné Séymy y Rády mieć záwždy máią pod iednym Królem/ y pod iedną głową. *SarnStat* 1002 (23); *KmitaSpit* A3 (2); *SkarKaz* 206b (2); Iednáł w tey nierownóci członkow przedłię ieft zgodá: bo ieft włługowánie łpólne/ y iednego członká pod drugim podlegánie/ y posłuszeńftwo/ y porzádek wielki. Nogá łłucha koláná/ [...] koláno łłucha ręki/ ręká oká/ oko głowy. *SkarKazSej* 676a (15); *KlonWor* 38.

~ W charakterystycznych połączeniach: pod sobą (28); pod antychrystem (3), apostoły, biskupem (4), cesarzem (4), Chrystusem (Panem (Krystusem)) (10), duchownemi, dzieciowodem, dziesiątnikiem, (jedną) głową (jednością głowy) (11), hetmanem (4), kapłanem (3), konsulami, krolem (44), książęciem (9), księżą, Mesyjaszem (2), mistrzem (4), namiestnikiem (2), ojcem, opiekalniki, opiekunem (3), panem (28), papieżem (7), pasterzem (9), patrijarchą (7), pedagogiem, preceptormi, przełożonym, przenaśladownikiem, sprawcą (5), starostą (4), szafarzmi, tyranem (4), urzędem miejskim, urzędnikiem (2), wojewodami, zbrojnym rycerzem. ~

W połączeniu z rzeczownikiem oznaczającym naród (23): zalię Iuhrá y Korelá czáfem bywáią pod Mořkwą czáfem pod Tátary. *BielKron* 436 (12); Buda, [...] Budzin/ Węgierskie miásto/ teras pod Turkiem. *Mącz* 27d (3); *MycPrz* I Cv (2); *WierKróc* B3; *SkarJedn* 166; *Calep* 498b; *JanNKar* B4; dopuścił Pan Bog/ iż ią [stolicę rzymską] Wándali pośiedli. Pod którymi iednąk iefzcie fię tám nie co Kátolikow zátáiáło. *PowodPr* 31 (2).

~ W charakterystycznych połączeniach: pod Ateńczykami, Francuzy, Hispanem, Litwą, Medami, Moskwą,, Niemcy, pogaństwem, Rzymiany (3), Tatory (2), Turkiem (Turki) (7), Wandalami, Wenet(a)mi (2). ~

W połączeniu z rzeczownikiem oznaczającym jednostkę terytorialną lub zaimkiem do niej się odnoszącym (27): ktore [ziemie] trzymamy pod swemy rąkoma pod Coroną polską *LibLeg* 6/78; *HistAl* Ev; *BibRadz* I 451a marg; Ma to pánřtvo miáftá pod łobą mocne y zacne. *BielKron* 206 (13); Sub regno esse [...] / pod królem śiedzieć nie pod miáftem álbo ynřzą Zwierzchnością. *Mącz* 350a (3); *SkarJedn* 216; *OrzJan* 128; á ná wśiách plebani/ pod których fárámi wśi łą/ y pánówie mieyfc znáki niech kłádą *SarnStat* 518 (5); pod Rzymřkim pánřtвом czemu fię Chryřtus vrodzić chćiał *SkarKaz* Oooo2c.

~ W charakterystycznych połączeniach: pod farami (2), koroną [jaką] (4), królestwem [jakim, czym] (3), miastem, państwem [jakim] (14), Sasyją, Swecyją. ~

W połączeniu z rzeczownikiem oznaczającym typ ustroju (2): Pod krolem iedny^m nalepfzy rząd: pod Rzeczapópolitą náde wřzytko nagorřzy. *SkarKazSej* 690b; iż nie mářz pánřtwa/ w ktorymby bárřiey poddáni y oracze wćiřnieni byli/ pod ták *absolutum dominium*, ktorego nád nimi řzláchtá [...] wřywa. *SkarKazSej* 704a.

Wyrażenia przyimkowe: »pod danią, trybutem« = w zależności związanej z obowiązkiem płacenia trybutu (1:1): ktorych niemogli řynowie Iřráelřcy wykorzenić: wřłyřtkie Sálomon pocřzynił hořdowniki pod danią [fecit tributarios]/ ář po dziř dzień. *Leop* 3.Reg 9/21; *BielKron* 338.

»pod nogami« [w tym: czymi (36)] [niektóre uřycia nawiązują do znaczenia **l.A.** oraz **l.A.e.ř.**] = *sub pedibus Vulg; in pedibus PolAnt* (39): tak yz [królestwo węgierskie] yeřt moye y za mocza a obroną moyą yako y ynřche Kroleřtwa wřzitkye ktore pod nogamy mymy są *LibLeg* 10/69; *RejPs* 134 (3); *Leop* 1.Cor 15/25 (2); *OrzRozm* Hv; *RejAp* AA5v (6); *RejPos* 20 (10); *RejZwierc* 178 (2); *BudBib* Ex 11/8 (2); Páná Bogá Oyca [...] prořzē/ áby [...] Szátáná [...] pod nogomá nářzemá zdeptał *BudNT* przedm d3v; *SkarJedn* 389; *KochPs* 173; on Pan y Bog: tyř řługá y proch pod nogą iego *Skarřyw* 286 (4); *ReszList* 178 (2); A który był dopięro v niéy [fortuny] pod nogami/ Pátrzayře go pochwili/ á ón gárdři námi. *KochPieř* 10; *WujNT* Rom 16/20 (2).

»pod prętem żelaznym, laską żelazną (*a. srogością laski żelaznej*), żelazną miotłą« [o surowych rządach] (3:2:1): *LubPs* B2; z wft iego pochodził miecz ná obyie ftronie oftry/ áby im porażał pogány: á iżby ie rządził pod prętem żelaznym *RejAp* 160v (5).

»pod (mocną *a. możną*) ręką(-ami, -oma) (*a. możliwością rąk*) [czyj, (-imi, -ich)]« = *sub potenti manu HistAl, Vulg, Modrz; sub manu (manibus) Vulg, PolAnt, sub cura Vulg; per manum PolAnt* (30): y ziemye ich moye fsą. yako ine ziemye moye pod moyą ręką. tho yełth Bołna a Samandziya. *MetrKor* 46/47; *LibLeg* 6/78 (2); A ktorym máło nie wżytek fwiát trzymał pod ręką fwą [*tenebam manu mea*]/ á teraz íam nád íobą mocy nie mam. *HistAl* G2 (2); Złóm kłařztorne pánno fluby/ Bądź pod fwego mężą ręką *BielKom nlb* 6; *LubPs* Y3v; *KrowObr* 62; *Leop Gen* 16/9 (10); *BibRadz* *2v (2); *RejPos* 130v; *KochMon* 23; *BudBib Num* 7/8 (2); *CzechRozm* 211; ábyś fię vniżał pod możną ręką Bożą *ModrzBaz* 58; *KarnNap* E; *WujNT* 1.Petr 5/6 (2); *RybWit* A3.

Wyrażenia przyimkowe z rzeczownikami oznaczającymi władzę lub poddaństwo: »pod bojaźnią« (1): Íż lepřzy iełt huff Ieleni zgodliwych/ kthore Lew pod íprawą á pod boiáźnią wiedzye/ niźli huff Lwow niezgodliwych [...]/ á iż ie Ieleń wiedzye *RejPos* 334.

»pod dochodem« (1): gdy Pfkow z wielkim Nowogrodem/ Pod Litewfkim chcąc Witołt mieć dochodem/ Moniwidową ie íprawą z hołdował *ModrzBazStryj* π2v.

»pod hetmaństwem [czyim]« (4): *OrzRozm* R4; *GórnDworz* R2v; *SkarJedn* A3v; Woynę pod Hetmánřtwem Kárlá Célářzá y Ferdinándá [...] gotuią *OrzJan* 64.

»pod karnością [czyj]« (2): że fyny Dawidowe zwano kápłany/ nie przeto żeby flúżyli w rzeczach fwiętych/ ále że żywąc pod íprawą á kárnością kápłáńfką/ náuk dobrych y pífmá fwiętego vczyli fie. *RejPosRozpr* c3; *SkarKaz* 44b.

»pod krolestwem [w tym: czyim (22)], krolowaniem [czyim], urzędem krolewskim« = *sub regno Mącz, Modrz* (25:1:1): *BibRadz Is* 10 arg; *Mącz* 350a; *OrzQuin* V v; *RejAp* 70 (5); *RejPos* 77v (10); Niechay kto chce przeczyta íprawy onego krolá fwiętego Iozáphátá/ [...] álbo onych fynow Máchábeyfkich/ [...] iáko im Pan Bog błogofłáwił/ y ludowi onemu ktorzy ná ten czás pod krolowánim ich był. *RejZwierc* 42v (9); Vřłuchay ludu prořzającego [„bądź królem”]: boć nie ćiebie/ ále mnie odrzuciá/ áby niebyli pod moim Kroleřtwem. *ModrzBaz* 75v.

»pod laską, rozgą, sceptrem« [w tym: czyj(-im) (4)] = *sub virga PolAnt* (3:1:1): *MetrKor* 46/47; *LibLeg* 7/99; iż iuz gwałtem przełomifř gniew tego páná á tego krolá fwego niebiefkiego/ pod ktoregoś fceptrem á zwirzchnoćią vřtáwicźnie iełt. *RejPos* 248; *BudBib Lev* 27/32; *ReszList* 187.

»pod [czyim] maństwem, poddanoćią« (1:1): Papieź [obległ] Mirándule miáłtho/ [...] bo Kfiążetá Mirándule/ ktorzy íą pod Mańřtwem Papiefkim/ ná then czás przyřtáli do Fráncufkiego Krolá Henrykuřá. *BielKron* 235v (2).

»pod mocą (*a. mocnoćią, a. zakrytoćią mocy*), możliwoćią« [w tym: czyj, czego (90)] = *sub manu a. potestate Vulg* (87:4): thedi ítarofłtha myeyřcza onego, pod ktorego moczą zwiczyřzony yełt abo myeřzka, sznyego bandzye powynyeyn sprawyedliwořcz wřzitką vczinicz *MetrKor* 40/811; *PatKaz* I 8 (2); *HistJóz* B2v; *BielŻyw* 152; *LibLeg* 7/67v; PAnie boze wřfechmogácy nářz [...] pod ktorego moznoćią wřlytki yne mocy íą porzucony *RejPs* 189v; *SeklKat* O2v (2); *KromRozm* I E4; *GroicPorz* h2 (2); *KrowObr* 19 (3); *Leop Gen* 41/35 (4); Iáko teź Krol Polřki vpominał Cefářzá [...]/ áby z

Woyćiechá kfiążęćią zniefli to wywołanie/ ktore z krzywdą ćierpi/ gdyż on iest pod mocą y obroną kroleństwa Polkiego *BielKron* 230v (28); *Mącz* 94a; iż ie iuż ogárnęło niebo/ iuż byli pod íprawą/ pod mocą/ á pod opátrznoscią niebieską. *RejAp* 95 (5); *GórnDworz* Gg6v (2); *HistRzym* 120; vpokorzcie fie pod mocnością ręki Bożey *RejPos* 47v (6); *RejZwierc* 11 (2); *BielSpr* 10v (4); *MycPrz* II C2; Vmiefie íam íprawowác/ dopiroż káždemu/ Kogo maísz pod íwą mocą możelz rofkázowác *PaprPan* A3v; *KarnNap* D4v; ktorą [władzę] máią/ Oćiec nád íynem/ á Pan nád niewolnikiem/ y nád kmiećiem/ y nád káżdym człowiekiem pod iego mocą będącym [sibi subiectum] *ModrzBaz* 76 (3); *SkarJedn* 168; *SkarŻyw* 283; *StryjKron* 115 (3); *NiemObr* 154; Pod mocą [Jewo] mężá będźiefz/ á on będźie tobie pánem. *WerKaz* 288 (3); *GórnRozm* D3; *PaprUp* C2v; *Phil* C; Był świat pod mocą Rzymską/ był w niewoli v Alfiriów był poddány Perfom *OrzJan* 21; *KmitaSpit* B2 (2); *GoslCast* 66; Tám [u Rzymian] [...] Był świat wśzytek pod mocą; było íkárbow dofyc. *KlonWor* 13.

»pod [czyim] panowani(e)m (a. opanowaniem), państwem« = *sub imperio Mącz*; *sub ditione a. regimine JanStat* (13:4): około tego ílupu obrazy też dwanaście krain íwiata naznamionowáno było, gdy wśzytek íwiat pod panowaniem rzymskim był *BielŻyw* 124 (2); *LibMal* 1553/177v; *BibRadz* *2; *BielKron* 273 (2); *Mącz* 425a; że Concilia wśzytki Rzymskie/ ktore fie pod opánowaniem Papieskim gromádzą/ Powízechnemi y wolnemi Synodámi być żadną miárą niemogą. *WujJudConf* 158v (2); *ModrzBaz* 71v (2); *CzechEp* 408; *Phil* P; tedy nie inného máią ná Wóytoístwo obiérác/ iedno [...] z tych/ którzy pod Pánístwem Kościoła Wármieńkiego íą *SarnStat* 1126 (3); *PowodPr* 12.

»pod swym patrocinijum« (2): Libertates, Swobody, które do wiernych rąk iemu [królowi] íą zwierzóné, dochowác: y pod íwym patrocinijum dotrzymác ich ma. *SarnStat* 63 (2).

»pod poruczeństwem, zleceniem« [w tym: czyim (3)] = *per manum PolAnt* (3:1): Bo gdy pátryarchá yeít/ á myfmy pod yego poruczeństwem/ tedy mu poddáni á posłufni w rzeczach duchownych [...] być mamy *KromRozm III M*; *BibRadz 2.Par* 23/18; *BielSpr* 26; Którzy to ludzie [służebni w miastach] máią bydź pod zleceniém Stárościnym. *SarnStat* 136.

»pod posłuszeństwem [czyim]« (43): *SeklKat* O4v; iż lepyey [...] záchowaná yeít náuká Kryítufowá wonych kołcyelech álbo kráinach/ ktore nye íą pod posłufieństwem papyeskim *KromRozm I E4* (3); áby ony kráiny pod posłufieństwem krolá Polkiego byli *BielKron* 232 (17); AEolus, Król [...] / który wiátry w mocy álbo/ pod posłufieństwem íwym ma. *Mącz* 4c; *RejAp* 106 (2); iż byía w domu v oney powinowátey íwey/ á byía pod posłufieństwem iey. *RejPos* 306 (6); Iż gdym był pod posłufieństhwem wálzym rodzicow íwoich/ tedym musiał to czynić coście kazáli *RejZwierc* 55v; *BielSpr* 29 (3); *WujJud* 5v; *SkarJedn* 138 (3); *SkarŻyw* 203 (2); *PaprUp* G2v; *ActReg* 124; Oślica pod iármem/ znáczy Zydy pod zakonem/ y pod posłufieństwem Páná Bogá íwego *WujNT* 88.

»pod rozkaz(ow)ani(e)m [czyim]« = *sub iurisdictione JanStat* (8); *KromRozm III C8v*; *KrowObr* 163; *BibRadz* *2v; *BielKron* 161v; *RejAp* 104v; áby [ustawca] iedne práwá nápiíal wśzytkim powiátom/ ktore pod iednego Páná rofkázowániem íą [unius principis dicto audientes sint]. *ModrzBaz* 100; *StryjKron* 667; *SarnStat* 504.

»pod [czyim] rozumem« (1): a tha ziemya. y thc czo yeítł wnief. pod moym rozvmem y pod moją láfką yestł. *MetrKor* 46/47.

»pod sprawą, władzą (*a. wladowaniem*), rządem (*a. rządzeni(e)m*), reimentem, aktem, imieniem [= *władzq*]« [*w tym: sprawą i rządem itp. (4); czyjq(-im), czego (62), jedną (1)*] = *sub regimine JanPrzyw (39:12:9:5:1:1); KromRozm III C4; LubPs bbv; POzwány iefli nie iefth pod władzą oney zwierzchności Mieyłkiej/ gdzie iefth pozwan/ może łye wyiąć do prawá łwego GroicPorz t2 (7); BielKron 110v (9); KwiatKsiąż A3; RejAp 22 (2); pod ich [królujących białychgłóv] mądrym regimentem/ nikt ná łwey łprawiedliwości nie chramał GórnDworz X6v (4); RejPos 334; Náuczyć ie [ufy] też ma Hetman y káždy łprawcá kthory ma pod łprawą ludzi/ iáko ná głos trąby/ [...] máią łie záchowác BielSpr 16 (4); RejPosRozpr c3; MycPrz I C4; StryjWjaz B4v; CzechRozm 259v; iż włzytki po włzem łwiećie łekty y krolełtwá Chrześciańłkie w Papieltwie/ to iefł pod łprawą/ rządem/ á hetmáńłtwem Biskupa Rzymłkiego były SkarJedn A3v (4); SkarŻyw 178; StryjKron 772 (3); CzechEp 367; ReszHoz 137 (2); GórnRozm Ev (2); ActReg 42 (2); która [królowa Bona] [...] poćiągnie do wáłzéy Kró: M. zá łobą nie iedno Neápolim [...]/ ále y Weneckie páńłtwo y Lámbárdią/ [...] náwet y inłzé kórzny łą álbo pod temi páńłtwy/ álbo pod ich imięniem OrzJan 128; WujNT 125 (2); tákże też y té [akta aprobuujemy]/ kóré łie dźiały pod Aktem łzláchetného Ianá Niewodowłkiego SarnStat 541 (8); PowodPr 4 (2); iákom pod władzą łam iefł páná mego/ Niemam zá złé/ co pádnie/ tu ná mię od niego. GosłCast 73.*

»pod tyrańłstwem [*czyim*]« (4): TY wtore kłięgi wypifuią nam zniewolenie Izraelczykóv pod tyrańłtwem Fáraonowem BibRadz I 31; GórnDworz Gg2v; SiebRozmyśl D; PowodPr 32.

»pod urzędem« (2): BibRadz II 95c marg; wielka zgodá w nim/ [...] łwięte y dobre vrzędy/ pod ktoremi włzyscy w wielkiey poćielze żyją. SkarKaz 633b.

»pod zwi(e)rzhnołcią« [*w tym: czyjq (33), jedną (1)*] (37): KromRozm III A8v; Diar 49; GroicPorz a; OrzRozm D3 (2); BielKron 231; prołmy Páná Bogá/ áby nas raczył záchowác/ pod Zwięrhnołcią Kápláńłką y Królewłką OrzQuin X4v (6); RejAp 93 (3); A bácźni ludzie á cnotliwi/ pod iáką zwierzchnołcią być máią? [...] Pod taką/ w ktorey gwałtu/ áni łurowołci żadney niemáłz GórnDworz Gg3v (6); RejPos 248 (2); CzechRozm 110; ModrzBaz 84; CzechEp 12 (11); iż ina rzecz iefł gołpodarź/ ktory czeládźi łwey rołkázuię/ y Ociec/ pod ktorego zwierzchnołcią łą łynowie/ á ina Sędźiá GórnRozm F3v.

c. *Dotyczy podległosci okrełłonej jurysdykcji (6)* : onę [*odpowiedź*] dał do Kłiąg onęgo Grodu/ pod kórymby miełzkał ten/ komu odpowiedźiał/ wpifác perłonáliter SarnStat 624.

Wyrażenia przyimkowe: »pod jednym dzwonem« (1): WSzyłcy Ludźie iednego Prawná/ iáko mowią pod iednym Dzwonem/ nie dáley máią Sądu czekác/ iedno od włchodu łłóńcá aż do Południá GroicPorz kv.

»pod jurysdy(k)cyją [*czyjq, czego*], jednym prawem« (3:1): KromRozm II a4v; [*czynił to*] przed dźielęyciami Męźmi łtárlźymi onęgo Miáłthá/ pod ktorego Iurisdycją było Imienie. GroicPorz 13v; ActReg 42, SarnStat 612.

B. *Wskazuje na rodzaj oddziaływania na kogoł ze strony człowieka (Boga) lub losu (126)* : PatKaz I 15; Rołkázuię w łwym łtanie by pocźciwie żyłi/ A pod ięgo [Boga] boiáźnią łwiát mu ołádzili. RejWiz 36v; A ty mnie vkaź/ czym łye ćielęyzł/ łtoięc pod łtráźliwym gniewem Boźym? OrzQuin Z; RejAp 60v; o korym [grzechu] Páweł s. pifze/ źechmy włzyłcy zámknieni pod tym więzyenięm ięgo. RejPos 10 (6); boć tho iefł wola boża: áby pod tą kłobą fortuny tu żywięc/ przez ty przypadki

docześné byłeś polerowan. *BiałKat* 208v; Pfczoły záfię/ [...] w thákíey czći fwego krolá máią/ iáko kthorzy ná fwiecie pod grozą ludzie. *GórnDworz* Gg; Iż was ociec moy chował pod biczem/ ále ia was będę chował pod kijem. *RejZwierc* 45 (4); *CzechEp* 410; *WujNT Gal* 4/3; *KlonWor* 36.

W charakterystycznych połączeniach: pod bezpieczeństwem, biczem, bojaźnią, elementy świata, gniewem bożym (Pańskim) (4), grozą (srogością grozy) (2), kijem, kłobą fortuny, niewolą (2), pomstą, srogością zakonu, strachem, więzieniem.

Wyrażenia przyimkowe: »pod łaską« [w tym: czyją (2)] = sub gratia Vulg (6): KromRozm II n; CzechRozm 165v; wybawił nas [Chrystus] od przeklęctwa Zakonu Bożego/ á poftawił nas pod łáfką fwoią/ iż kto wierzy weń/ nie zginie WerGość 208; GrabowSet Q3; Abowiem grzech nád wámi pánować nie będzie: Boście nie pod zakonem/ ale pod łáfką. WujNT Rom 6/14 (2).

»pod obroną, opatrnością, opieką (a. opiekuństwem), strażą« [w tym: opieką i obroną (1); czyją(-im), czego (52)] = sub umbra Mącz; sub immunitate a. tutela JanStat (28:11:8:7); RejPs 92; On yełt miłolierdzyem mym á vcyeczka moya/ Pod kthorego obroną yego wyerni ftoya *LubPs* ee5v; *BibRadz* I 438c marg; *OrzRozm* K2; *BielKron* 80v; Tutele alicuius subiici, Być pod czyiem opiekuństwem. *Mącz* 163a (3); *SarnUzn* A3; *RejAp* 22 (7); áby był pod táką ftrażą Aniołow onych fwiętych iego/ [...] iżby y o kámyk namnieyfy nie obraził nogi fwey. *RejPos* 329v (9); że fie Pan ciebie záprał/ á iż iuz nie chodziłz [...] pod opátrnością iego *RejZwierc* 259v (7); *CzechRozm* 86 (2); *PapPrPan* Ee4v; *CzechEp* 46; *ZapKości* 1584/49v; *ArtKanc* I18v; *KochFragJan* 4; áby [ołtarze, groby, herby] fie chowały pod opieką y obroną mieczá twego. *OrzJan* 98 (2); *KolakCath* C4; *WujNT* 853; Zydowie poddáni fzláchetcy, nie fá pod obroną królewską: z téy przyczyny, że Król z nich pożytku nie ma. *SarnStat* 244 (5); *PowodPr* 44; *GosłCast* 20; *SkarKazSej* 672b.

»pod przeklęciem (a. przeklęctwem), niełaską« [w tym: czyim(-ją) (4)] = sub maledicto Vulg (8:1): iż ktoby mu [zakonowi] był dofyć vczynić nie miał/ iż záwždy miał być pod przeklęciem á pod niełáfką Pána fwego. *RejPos* 15 (7); *RejZwierc* 127; *WujNT Gal* 3/10.

»pod strażą (a. strożą), dozorem« [w tym: czyją(-im) (3)] = in custodia PolAnt, JanStat; sub custodia JanStat (38:1); *HistJóz* C2v; Pod strożą záwždy mieszkają, Żadnej świebody nie mają *BierRozm* 15; *BibRadz Act* 12/5; Cefarz [...] Lántgráfa zołtháwił w Donáwerdzie/ pod ftrażą Hiłzpanow *BielKron* 230 (18); *Mącz* 107d; *KochPs* 205; *SkarŻyw* 200; Witołt Syn iego tákże w Wilnie pod ftrażą był chowan. *StryjKron* 467 (8); *KochSz* Bv; *ReszHoz* 130; *KochPieś* 36; *LatHar* 330; Co wzyftko ma bydz pod powinnym dozorem Hetmáńskim. *SarnStat* 434 (3).

C. *Wskazuje na oddziaływanie znaku zodiaku (1)* : ábowiem Prufkíey Ziemi pánuie Rák známie niebiefkie. [...] Plánet położenie przy przerzeczoným zácmieniu [...] znáczy nápfówanie zacnych Krolestw/ [...] á zwłázczá tym ktorzy fá/ pod tym niebiefkim známieniem/ iáko iełt Prufka Ziemiá *LeovPrzep* B2v.

D. *Wskazuje na normy, reguły postępowania, którym ktoś jest podporządkowany (100)* : Aby relacia fluzebnika abo voznego pod ktoremikolwiek acti abo Xięgami vcziniona około kładzienia pozwv abi tak vazela iáko oczvifte zeznanie tego fluzebnika *ComCrac* 17; Látá 1257. Nowy zakon bráciey Iáłmużnikow pod regułą S. Benediktá/ [...] vftáwiony *BielKron* 364v (2); iełli łotr z godnym/ dzielny z niczemnym/ dobry ze złym/ pod iednym Dekretem Seymowym podlegą. *OrzQuin* B4v;

RejAp 152 (3); *BiałKat* 343v; *SkarŻyw* 574; *CzechEp* 368; Wtym tez pod tą confederatyą gwałtow wKoscielech czynic niemaią *ActReg* 16; *WujNT* 659 marg; *SarnStat* 1166; *GrabPospR* M2.

W charakterystycznych połączeniach: pod aktem (2), ceremonijami zakonu, dekretem (2), konfederacyją, księgami, nowym przymierzem, porządkiem, przywilejem, regułą (3), ustawami (2).

Wyrażenie przyimkowe: »pod zakonem (a. posłuszeństwem, a. srogością, a. ciężkością zakonu), prawem, sądem« [w tym: jakim, czyim (16), jednym (6)] = sub lege PolAnt, Vulg; sub legem PolAnt (62:23:1): ysz ktho prauo uftauya nye yeft poth tym prauem PatKaz I 4; FalZioł IV 27d; KromRozm II i2v (7); KromRozm III A5; DiarDop 104; GroicPorz p2; KrowObr 90v; W iednem práwie y pod iednem sądem [lex una et norma una] bądźcie/ thák wy iáko y przychodniowie mieszkáiący z wámi. BibRadz Num 15/16 (7); OrzRozm L3; BielKron 13v; Eum leges non tenent, Nie yeft pod temi práwy. Mącz 446c (2); OrzQuin Q4; Prot D4v; A ono miłość/ pod tym práwem záliádłá/ áby iednoż chczenie/ iednářz wola/ byłá tego ktho miłuię/ s tym kogo miłuię. GórnDworz Cc2v; iáko y Pan łam y wřzyłcy ludzie řwięci około tákiego człowieká pieczá y řtáránie máią/ ktho chodzi w boiáźni Bożey á pod zakonem iego. RejPos 44v (16); GrzegŚm 32; BudNT 1.Cor 9/20[21] (4); CzechRozm 173 (2); Woyny miedzy narody/ nie pod iednymi práwy żywáćmi [non iisdem legibus viventes]/ wten czás fię wřczynáią/ gdy rzeczy ktho fię vpomináią niebywáią wrocone. ModrzBaz 62 (3); SkarŻyw 2 (2); CzechEp 5 (4); GórnRozm B (3); KochWr 31; ActReg 8; Wřzyłcyłmy pod tym práwem ře zrodźili/ Ze wřzem przygodóm/ iáko ćél [!]/ byđz mamy. KochFrag 17; RybGęřli C2; Y řtałem fię [...] tym [tj. dla tych] co pod zakonem řá; iákobych był pod zakonem (choćiam łam nie był pod zakonem) ábym ty co pod zakonem řá pozyskał. WujNT 1.Cor 9/21 (15); WysKaz 35; Król pod iednym práwem z námi. SarnStat 49; PowodPr 83; SkarKaz 634a.

E. *Wskazuje na panującego, któremu odebrano lub chce się odebrać posiadłość, lub właściciela, któremu odebrano własność (162) : tego nieprzyacziela řwego ktho chciał tho panřtwo wziacz podemną tego mv bog niepomogl LibLeg 10/147v; ComCrac 19; Item 40 popielicz y dwye kunye vkradł wpradze pod pořtrzigaczmi LibMal 1550/154v; brát iego řluzył v Fránciřzká Sforcyego kfiáźęciá Medyolánřkiego/ pod kthoym zamek odzierzał Mus rzeczony BielKron 239; Ferdynánd Krol Hiřzpánřki/ [...] miłofierdzim poruřzony obiegl kroleřtwo Gránáckie pod pogány BielKron 279; řynowi Przemyřłowi dał Moráwřká ziemię/ pod kthoym Belá czwarty Uherřki Krol wřzytkę řplundrował BielKron 325v; Pánnonia teź wřzytká ofiádłá byłá ná ten czás Słowieniřkim ięzykiem/ ále pothym przez pokoy zlenieli/ gdy iá dáli pod řobá Tátárom pořieć BielKron 338v (109); OrzQuin Q4 (2); RejPos 25; Ieden pod drugim zamki/ gwałtem řobie bráli BielSat G4 (2); Ktho chce pod Mořkwá Zamku dobywáć/ řádná rzeczá rychley iedno ogniem BielSpr 67 (6); BudBib 2.Mach 14/41; Niewřpominam Tauruřá/ y Vly zámkow/ pod Mořkiewřkim wřiętych. BiałKaz L4; PaprPan B3; Táky y tych odpraw pánie: niechay zmierzá řobá Kray řydowřki/ kthořego dořtáć chcá pod toba. KochPs 125; zebrał wořłko z Přkowřkiey y Nowogrodřkiey Ruři/ chcąc woyná dochodźić práwá řwego pierworodnego pod młodřzym Brátem StryjKron 360; iź dwá kroć potym Xiáźę Litewřkie/ [...] Ruřkie ziemie pod Węgrámi náieźdzáło StryjKron 457; Ale Witold ták krotko odpowiedział Pořłom koronnym/ kthořy mu Kroleřtwo Pořłkie pod łágełem podawáli: Iź ia niechcę być ták niewřtydliwym y niezboźnym/ ábych miał Brátá łágełá zKroleřtwá iego złupić StryjKron 562; triumphował po*

wzięciu Tunifu y Golety w Africe pod Hiłpany. *StrykKron* 777 (24); *KochEpit* A3v; *WerGość* 237; *BielSen* 17; *BielSjem* 34 (2); *Paprup* F; *OrzJan* 75; *SarnStat* 1051; *CzahTr* H2v; Kto iedno przez gwałt to Pánłtwo włzkodził, tego on pod nim przez zbroię dochodził. *KlonKr* Bv (2).

W charakterystycznych połączeniach: pod [kim, czym] (po)brać (branie) (14), (z)dożyć (wa)ć (29), dochodzić [czego] (3), dosta(wa)ć (19), najeżdżać, oblec (2), odzierzać, opanować (4), osieść, otrzymać (2), podawać, posieść (8), pozyskować, przymusić, splundrować, ubieżyć (2), ukraść, uprosić (upraszać) (2), wziąć (wzięt(y), wzięcie) (69).

3. Wskazuje na warunki umowy; sub *Vulg*, *JanStat*, *Cn*; cum *PolAnt*, *Vulg*, *Cn* (736) : *ZapWar* 1518 nr 2210 (2); *Diar* 52; *Mącz* 206b; *ActReg* 20; Conditionaliter, sub vel cum conditione – Pod obowiązkim. *Calep* 236a; Albo ná zamku w Lublinie Trybunał *Criminalium* złożyć, pod tąż *securitate*, żeby łżeść Alfelforów wysyłali z Ratułzowého Trybunału *SarnStat* 615; poddáné nálezé [...] do ciálá [...] Polłkiego Królestwá przywrócamy/ pod Artykuły niżej opisánemi. *SarnStat* 1124.

Wyrażenie przyimkowe: »pod kondycją, oblikiem, obyczajem, warunkiem« = *conditione* (*conditionibus*) *Mącz*, *Cn*; sub *condicione* *Vulg*; *adiecta exceptione* *Mącz*; *pactis legibus* *Cn* (14:4:3:1): *SeklKat* S2v (2); *GroicPorz* mm3 (2); A thák kázda kráiná wálsey dzierzawy/ pod oblikiem á wymowá wypłácánia/ przedaná będzie *Leop Lev* 25/24; *Astringere aliquem conditione*, Pod pewnym obyczajem kogo obowiązać. *Mącz* 421b (2); *CzechRozm* 74; *ZapKościer* 1580/11; Ládiłlaw Syn łtárfzy Cázimierzow ná Krolełtwo Czelkie [...] był náznáczon/ [...] pod tą condicią/ áby Ludomilę Corkę Irzykowę poiął. *StrykKron* 627; Pánowie Polłzcy y Węgierłcy [...] przymierze ná trzy látá z Węgierłskimi/ Polłkimi/ y Czelkimi Krolámi poštánowali/ pod tymi Condiciámi *StrykKron* 652 (10); *OrzJan* 103; Te słowá Pánłkie pod pewną kondycją/ Iesli we mnie trwác będziecie [...] iásnie pokázuią/ iż my pewni być nie możemy iesli w dobrym do końcá trwác będziemy *WujNT* 368; Stárołtowie y dzierzawcy dóbr nálezých [...] poštąpili nam y poštępuią/ drugá taką Quártę/ y pod tymże wárunkiem iáko do Ráwy dáią *SarnStat* 359.

a. Wskazuje na rodzaj zobowiązania słownego (191) : *MetrKor* 37/3v; *BartBydg* 121 (2); Pod tą obietnicą jednak i nadzieją, że temu wszyčíemu koniec się już na przysłłem sejmie stác ma [...] radzić-eśmy poczęli *Diar* 75; *GroicPorz* r (2); *UstPraw* 12; boć lię nań [na Pawła] náładziło znich więcej niź czterdzieści mężow/ ktorzy łobie pod klátwą przyrzekli áni iesć áni pić ázby go zámordowali *BibRadz Act* 23/21 (2); kazáli lie im zwác Sacer Magiłtratus/ [...] pod práwem piłányym vtwardzoným/ áby żadny Trybuná [...] nie śmiał/ áni słowem/ áni ręką/ áni myłłá złą obrázác *BielKron* 108v; ácz go [zamku] dobrze broniono/ włzákże ij poddáli pod przyrzeczenim zá wolność. *BielKron* 315 (4); *RejZwierc* 141 v; *CzechRozm* 86; *ModrzBaz* 86v; Rák wkládánie/ słowá łá táiemne/ ktorými bywa potwierdzon/ ná vrząd kápłáńłki obrány: biorác moc pod świádectwem łumnienia łwego/ áby śmiał miáłto Páná ofiárę Bogu ofiárowác. *WujNT* 453; księgi Grodzkie Stárołtów zmárłých [...] nie máią byđz nigdzie ználzáné/ ále pod świádectwem [*sub testimonio*] niech będą połóżoné ná Ratułzach *SarnStat* 537 (4).

Wyrażenia przyimkowe: »pod przysięgą (a. ob(o)wiazkiem przysięgi), słowem, ślubem (a. ślubowaniem)« [w tym: ślub i przysięga (1)] = *iureiurando* *Vulg*, *Mącz*, *Modrz*; *sacramento* *Mącz*, *Modrz*, *Cn*; cum *iuramento* (*iuramentis*) *PolAnt*, *Vulg*, *Cn*; sub *iuramento* *Vulg*, *JanStat*; *contestando*

PolAnt; *Deo teste Mącz*; *bona fide, iuramenti ministerio a. onere, sub (fidei) sacramento, sub onere iuramenti a. iusiurandi JanStat*; *facto fideli omaggio JanPrzyw*; *iureiurando interposito, iurato, religionum consecratione, sub consecratione iurisiurandi Cn (143:5:3)*; *HistJóz C4*; *LibLeg 10/62 (4)*; *ComCrac 19*; *SeklWyzn A*; *Thak yako thefz tho dzifz przed vrządem czy Grzegorz y Woyciech pod prziffigamy zeznali. LibMal 1546/113v*; *SeklKat S*; czo to przirzekamy wssyczko s dzierzecz poth swemy dobremy cznothliwemy słowy *ZapWar 1549 nr 2657 (2)*; *MurzHist C3v (3)*; *KromRozm III F4v*; *Diar 96*; *GliczKsiąż D7*; *SWiádek ieft Perfoná pozwána/ która świádectwo prawdy wydawa ná Sądzie pod Przyfyęgą. GroicPorz x (3)*; *KrowObr 40v (3)*; Ci ludzie ktorzy wyfzli z Egiptu [...] nieogładáią tey ziemie/ kthorám pod przyfyęgą obiecał był Abráhámowi/ Izáákowi/ y Iakobowi *Leop Num 32/11 (5)*; *OrzList c*; *BibRadz Gen 22 arg (2)*; nie dopuści tego wftyd wrodzony Krolowi [...] / áby on miał imienie bes pieniędzy ludziom brác/ ktore od ludzi ná imienie pod fwym słowem Krolewfkim wzięł. *OrzRozm S2 (5)*; obległ mácochę/ która fie mu pod flubowánim iego obyczáynego záchowánia dáła *BielKron 128*; cí to [posłowie] bráli przymierze z Mołkwá ná mieyfcu krolá Polfkiego pod przyfyęgámi. *BielKron 435v (28)*; *Iusiurandum interponere, [...] pod prziffigá co komu przirzec/ álbo prziffigá podeprzec. Mącz 311b (10)*; *OrzQuin S4*; *GórnDworz O7*; *RejPos 7*; *RejZwierc 39*; *BudBib Bar 2/30 (2)*; *CzechRozm 86v*; iz kupcy y rzemieśnicy/ ktorzi zá ftáránim fwym wielkie pożytki miewáią/ pod przyfyęgá zeznáwác mużá/ wiele który zyřkał. *ModrzBaz 122v (7)*; *SkarŻyw 97 (2)*; *ZapKóścier 1581/22 (15)*; *StryjKron 195*; *NiemObr 63 (3)*; *GórnRozm G2v*; *ActReg 15*; *OrzJan 124*; *WujNT Matth 14/7 (3)*; Máciéy zásię odpowiedział pod dobrym słowem fwym/ iz ná tym koniu iáko ná włáfnym iechał *SarnStat 674*; Deputáci [...] winni będą pod obowázkiem przyfyęgi fwéy [...] řpráwy obywatélów [...] práwem ich włáfnym řádzíc. *SarnStat 868 (33)*; *CiekPotr 15*; *KlonWor 3*.

»pod umowá« (20): vczynili z nim zgodę/ puřcili go pod vmowá do miáftá. Ale vmowy nie zdzyerzał *BielKron 83*; Puřczon teř Lántgráw pod vmowá y rękoięńftwem/ który iuř pięć lat był w więźzieniu *BielKron 237 (16)*; *Mącz 226a*; *BielSat C4v*; lepiej że iá [ziemię]/ ábo fámnym zwyciężonym/ ábo komu infzemu [...] pod pewnemi vmowámi y kondycyámi/ poruczyć. *ModrzBaz 126*; *BielRozm 23*.

b. *Wskazuje na zobowiazanie finansowe (65)* : Sacramento contendere, Pod pewnym funtem á fumná pieniędzy s niekim fie przed řádem řpráwowác. *Mącz 363b*; *BialKat 63v*; Przy tym niechayby wfzytko pod iftotnymi rekognicyámi odbieráli *VotSzl E*.

Wyrażenie przyimkowe: »pod zakładem (a. pod [jaká ilořciá] kop zakládu)« = *sub vadio (vadiis)* *JanStat (62)*: yakom szyá ya vyednal ozabranye kolow dambowych kugrodzeny plotha [...] podzacladem dzyeszzyadzy kop groszy *ZapWar 1504 nr 1918*; sthanyslaw Mamka myal wypisacz philipa sewsiczkich dlugow kthore myal vxyágach visich podestem kop zakladv. *ZapWar 1519 nr 2214 (43)*; *ComCrac 22*; *Diar 149*; *GroicPorz cc3v*; [król Władysław] pożyczyl przerzeczoney řumy Zygmuntowi krolowi Węgieřfkiemu/ pod zakładem rycřartu [!] tákiego/ ieffli ich pierwfzego roku nie wroci/ tylká řumę przepádnie *BielKron 385*; *Mącz 206a (4)*; *RejZwierc 92v*; [przerzeczony N będzie to powinien czynić] pod řzkodámi ziemřkiémi álbo pod zakładem C. grzywien řadná rzeczá wymyřlná tego zakládu nie vchodząc. *SarnStat 1253 (10)*.

c. *Wskazuje na pismo potwierdzające (4)* : *BielKron* 230v; Bo áczci ie [*Konsylium Trydenckie*] Papież wedle ftárego zwyczajú kościelne⁸⁰ złożył: iednák ono ták wolne było/ że káždemu y Heretykom wżyftkim wolno było y pod gleytem ná nim ftánać *WujJud* 216v; Synów kmiących, iefli wiele ich będzie, ieden tylko ná słuźbę á zwłaczá ná náukę szkolną ábo rzemioślo pod lify świádecznými Stárofty y Pána fwégo ma bydz pułczan *SarnStat* 659; *VotSzl* E.

d. *Wskazuje na skutki niewypełnienia powinności (427)* : *MetrKor* 38/286 (2); *ZapWar* 1548 nr 2667 (3); *ComCrac* 21v (2); *SeklKat* F2v (2); *KromRozm I P*; Thák vřthawiamy/ [...] pod duřnym zátrácenim/ áby nam wřelkie ftworzenie było poddáne. *KrowObr* 34 (8); *BibRadz Act* 23/12; *BielKron* 49 (7); *RejPos* 284; gdy był wyřawil Cyrus Báálá onego bářwáná řtrářznego/ kthorego pod wielką frogofciá kazał chwalić zá Bogá wielkiego. *RejZwierc* 202; *CzechRozm* 207v; *CzechEp* 400; *NiemObr* 171; *Calep* 229b; W Miářteczkách [...] / áby áicho ryb mieřzczánie v řłodźiei (pod řzubienicá) nie kupowáli *GostGosp* 142 (3); Iáko y dziř kořciol pod frogá křtwá zákázuie/ nie tylko czyřáć/ ále áni mieć v řiebie křiáğ haeretyckich. *WujNT* 478; A Krzeřciánin áby též zář Zydowi nie słuźyl/ pod więźzieniem. *SarnStat* 268 (10); *PowodPr* 39 (2); *SkarKazSej* 697a.

Wyrażenia przyimkowe: »pod straceni(e)m (*a. utraceni(e)m, a. utratą*) [czego]« = *sub amissione, a. poena privationis, a. privatione* *JanStat* (83); záwřdy powynny biwały napřzod ydz kv komorze Luczkyey Quitt Bracz pod vřrathá thowara *MetrKor* 57/117 (2); řtarořta będzie povinien Execuciá vczynicz pod vřtráceniem vřřędu *ComCrac* 12 (3); *ConPiotr* 32v; *KrowObr* 197v (2); Zyd krzeřciánowi požyczyc pieniędzy nie ma ná řáden zapis pod řtráceniem pieniędzy. *UstPraw* I4 (8); *Mącz* 363b (3); A zákazánie było w rádzie pod řtráceniem głowy/ áby tá rádá od řádnego z Senatow niebyřá nikomu powiádaná. *HistRzym* 72 (5); *CzechRozm* 26v; A kořciol řołnierřřtwá duchownym/ pod vřrátá řřrawowániá kápláńřřtwá/ zákázuie. *SkarJedn* 236 (2); *Skarřyw* 27 (3); *StryjKron* 306; *GórnRozm* B2; *WujNT* 80; Vřřawiamy teř y řkázuiemy: áby złoto y řřebro w nićiách pod řtráceniem [...] do króleřřtwá nářřęgo nie było wořono y przedawano. *SarnStat* 274 (50).

»pod winá (*a. [jaką ilościá]* grzywien winy), karani(e)m« = *poena (poenis)* *Mącz*, *Modrz*; *sub incursu poenae, poena (poenis)* *JanStat*; *multa a. poena interposita* *Cn* (208:9); *MetrKor* 40/822; *WróbřłotGlab* A5; *ComCrac* 15v (6); *BielKom* A4v; *Diar* 53; Rzeřnicy áby wrzedliwego álbo řkřłotego [...] byřłá niebili/ y nieprzedawáli/ pod winá wedle pořpolitey vchwały vřložoná. *GroicPorz* f4v (2); pan pod ktorym iefř ten zbieg ma s nim vczynic řřrawiedliwořř/ pod winá trzech grzywien *UstPraw* F2 (24); [*papieř*] Rořkazał teř řwemu Duchowieřřtwu áby řie řřreğli křiáğ iego pod winámi. *BielKron* 196 (10); *Mącz* 311b (5); *OrzQuin* T4v (2); *GórnRozm* Ff7; *BielSpr* 9; *CzechRozm* 87v; Ow teř obyczáry/ że ieden zákuřuiie iáki towar po wřřyřkiem Páńřřtwie/ áby řam przedawář/ á zřáđ wielki zřřk miařř/ trzebá zniřřczyć/ á pod wielkimi winámi tego zábrońic *ModrzBaz* 34 (2); *ZapKořcier* 1580/13v (4); *NiemObr* 62 (2); *WerGořc* 265; *GostGosp* 30 (6); *Phil* E4; A cokolwiek Woiewodowie z vřřędu řwégo pořřánowiá/ [...] to Stárořřtwie z vřřędu řwégo niech exequiiá/ pod winá řtrácenia vřřędu. *SarnStat* 40; Zydóm áby nie słuźyli řřudzy z Krzeřcián [...] pod winá řřá grzywien. *SarnStat* 244; A ták Ie⁸⁰ M. Król pod karániem ná gářdle y máięřnořci rořkázuiie: áby řáden z Pánów więćey nie řmiař chodřic do Zupy. *SarnStat* 372 (142); *GrabPospR* M3; *KmitaSpit* A2v; *CiekPotr* ktv.

α. *Z elipsą wyrazu oznaczającego utratę (79)* : *LibLeg* 8/26v (4); *LibMal* 1551/164v; Przetoz tobie fynu przykazuie/ [...] pod mym dobrorzeczenim zeby ia za maz wydal iako na to sluzza *HistRzym* 30v (3); ten lzyefnal pot przilzegą swoyą y pot swym dufnym sbawyenyem palcze swoyę potnyowfzy *ZapKoscier* 1584/49v (14); *GostGosp* 38; A te Státutá [...] pod dziefiácią grzywien grofzów Práfkich/ które do fkárbu Studentfkiego máią przypásć/ chcemy mocnie bydz chowané *SarnStat* 204; Który vkaze znácznieyfzē znáki gránic, tego Podkomorzy pode czcią y sumnieniem ma przypuścić ku dowodowi *SarnStat* 464; ná którym fkazaniu obiedwie ftronie przeftác będą powinné/ y ono przyiác/ y chwalić/ y chowác pod fczérością wiary fwéy. *SarnStat* 1073 (21); *PowodPr* 38 (2).

Wyrażenie przyimkowe: »pod gardłem« = *sub poena colli JanStat*; *capite, sub poena capitis a. mortis Cn* (33); *LibLeg* 10/57v; áby żadny Trybuná (pod gárdłem y máiętnością y wypędzeniem) nie śmiał/ áni fłowem/ áni ręką/ áni myflą złą obrázác *BielKron* 108v (19); *Mącz* 363c; *OrzQuin* L2v; *SkarJedn* 197; *SkarŻyw* 478; *StryjKron* 400; *ZapKoscier* 1582/30; A gdzieby fie w boru zápaliło/ káždy poddány ile ich w domu pod gárdłem ma biezeć gásić *GostGosp* 12 (2); *OrzJan* 19; áby żaden Zupnik pod gárdłem y dóbr fwych/ nieśmiał żadného konia páńfkiego y fzlácheckiego do Zup przyjmowác *SarnStat* 372 (3); *PowodPr* 28; [*DramStp* II 267].

e. *W formułach potwierdzających zapewnienie (19)* : *Slyvbuyą* pod wyarą y tczyą moyą yz krolowy yego mylofczy Polfkyemu [...] bandą wycznye [...] wyernym poddanym *MetrKor* 34/265 (2); *ComCrac* 19; *RejKup* r4; Pod Bożą przyfięgą y mnieć żadna rzecz byłá Ewánielikiem nieuczyniá/ iedno hániebny á fprofny żywot Kfięzey. *OrzRozm* H2v; *Mącz* 125d (2); Y pod Bożą wiarą ták iest *OrzJan* 55; obiecuiemy pod dobrą wiarą/ okróm wfzelkiéy chytrości y zdrády/ pod przyfięgą wiary nálfzý/ iz będąiemy záchowywác Koronę Królestwá Polfkiego záfwdy cáłą/ y nienáruftzoną *SarnStat* 882 (9); Dokládnie pod zbáwieniem mym ten złodziey mowi. *CiekPotr* 77; *GosłCast* 49.

4. *Wskazuje na formę a. okoliczność zewnętrzną, zwykle pozostającą w sprzeczności z istotą rzeczy; sub HistAl, Mącz, Modrz, JanStat, JanPrzyw; per Modrz, Vulg; ad Modrz; in Vulg (699)* : Nie koźdemu trzebá wierzyć/ Chočia vmie cudnie mowić: Boć to bárzo częfto bywa/ Pod fłowy fie fálfz przykrywa. *BierEz* Nv (4); *TarDuch* B3v; *KłosAlg* Av; *WróbŻółt* Q3v; *SeklWyzn* b3; *SeklKat* M4v (2); *KromRozm I* [L]v; *MurzHist* Q3v; *LubPs* G3v marg; *RejWiz* 11v (4); *RejZwierz* 114v; *BibRadz I* 336b marg (2); *GrzegRóżn* H2 (2); *Mącz* 182b (4); *SarnUzn* G3v; gdyż Pan/ iákochmy flyfzeli/ pod fiedmioráką liczbą ine wiefzē liczby záfwdy záfwdy raczy *RejAp* 14 (18); A w onych figurach pod żwirzęcą krwią wczynionych/ ktore známionowały krew Páná tego á odkupienie iego/ iuz przyjmowáli wfzythko błogofłáwieńftwo od niego *RejPos* 103v; Figurá fkázania [!] fwiátá pod fkázaniem Ierozolimfkim. *RejPos* 259v marg; *BialKat* 43v (2); *BielSpr* 46v; *RejPosWstaw* [41⁴] (2); Wierfzyki krociuchne pod spofobem Bucephałá/ tákze y Máłpy *WierKróc kt*; *ModrzBaz* 5 (2); *SkarŻyw* 593; A chytre wilcze [lege: wilczę]/ pod wełną owczą. *CzechEp* [382] (3); *NiemObr* 49 (5); *GórnRozm* M4v; *OrzJan* 31 (5); *LatHar* 473; *WujNT* 482; *SarnStat* 627 (4); *PowodPr* 58; *KlonFlis* A4 (2).

Wyrażenia przyimkowe: »pod barwą, farbą [czego, jaką]« = *sub colore a. nomine a. praetextu JanStat* (10:4); *KromRozm III* Av; Bo wiefz iz dluogo krzywda/ nierádá záżywie/ Zwfálfzczá pod fárwą prawdy/ kto ia czyni lżywie. *RejZwierz* 123 (2); iz doftoieńftwá [...] nie [...] máią bydz dáné: ieno tym/ kótrzy

przedtym mieli nie zmyślona/ ani pod iaką bärwä [*non fictam aut coloratam JanStat 301*] ale istotną a prawdziwą dóbr dziedzicznych ośiádłość w onęy ziemi *SarnStat 72 (9)*; *GosłCast 47 (2)*.

»pod figurą« [*w tym: czego, czyj, jaką (63)*] (*108*): *WróbŻołt V6 (5)*; *RejPs 42v (6)*; Bo pod nabożna ffigura Chodza wlfyfczy fwilcza lkora *RejKup y3*; *RejWiz A8*; *RejZwierz 118v*; *BibRadz *6v*; *BielKron 203v (2)*; co tu flyfzy co Pan przez Apoštoła tego do nas do wlytykich pod figurą tych liedmi kościołow wlkázowác raczy. *RejAp BBv (40)*; *RejPos 102v (21)*; nábuntowawfzy łobie wiele towárzyftwá zburzył był ták miáfto pod figurą tego że o wolności czynił *RejZwierz 98*; Piśał też pod figurą Kupcá nadobną fprawę człowieká Krześcijáńkiego. *RejZwierz Aav (3)*; *WujJud 44v (5)*; *CzechRozm 30 (6)*; *SkarJedn 86*; *CzechEp 119 (6)*; *NiemObr 21 (3)*; *LatHar 188 (2)*; Tu Piotr S. miáfto Rzymfkie pod figurą Bábilonem zowie *WujNT 807 (4)*.

»pod imieniem, tytułem, nazwiskiem (a. przezwiskiem) [*czego, czym, jakim*]« = *nomine Mącz, JanStat*; *appellatione Modrz*; *sub nomine JanStat (33:19:6)*; POd imieniem oleia zamyka fie oliwa y też małło *GlabGad K*; *KromRozm I H4v*; *MurzNT 108v*; *KrowObr 3v (2)*; *BibRadz I 136a marg (3)*; *BielKron 148 (2)*; Iáko też y pod nazwiskiem Bogá Iftriości fżátan bywa chwalon *GrzegRóżn I4 (4)*; *Mącz 507a (2)*; *RejAp 22 (2)*; Then odpowiedział/ iż fie [*wzmianki o kardynałach*] prawi pod owym tytułem zamykáią gdzie ieft prósbá/ *pro hereticis et scismaticis*. *GórnDworz Q3v*; *WujJud A6v (5)*; *ModrzBaz 142v*; záłożyli w Mieście Niemcy Spital pod Titulem Pánný Mariey/ Roku 1190. *StryjKron 290 (2)*; *CzechEp 50 (2)*; *NiemObr 42 (4)*; *OrzJan 10 (2)*; *WujNT 30 (7)*; *SarnStat 202 (10)*; *PowodPr 5 (4)*; *KlonWor ded *2 (2)*.

»pod kształtem [*czego*]« = *praetextu, in specie Mącz (2)*; *Pietatis praetextu suis rebus consulit*, Pod zmyślánien álbo xtałem nábożeńftwá miefzká łobie nábiya. *Mącz 453d (2)*.

»pod osobą, personą [*czyj, czego, jaką*]« = *sub persona HistAl (22:2)*; Prorok pod fwą ośobą prawie iáwnnie oznaymił fprawy ktore fie dziać miály w fprzelládowánú páná náffego *RejPs 100*; *SeklKat Hv*; *HistAl L5v*; Kthorym znákem zbieżenia/ [...] wlytyki Mężoboyce pod personą Kaymowá náznáczył *GroicPorz n4v*; *BielKron 24*; nieprzijaćielem go wolności póspolitęy/ y Bráciéy fwéy zowie [*pani praktyka*] / będąc lámá iádowitym nieprzijaćielem wolności póspolitęy/ y Bráciéy fwéy/ pod ośobą miłości/ y życzliwości wšelákiéy. *OrzQuin C2*; *RejAp 138*; *GórnDworz G4*; *RejPos 164v (12)*; o tym że pod ośobą Krolá Tyrkfiego/ tákże teraz rofpráwia prorok o Antychriście pod námienioną ośobą Antyochem *CzechEp 410 (3)*; *Phil G4*.

»pod płaszczykiem (a. płaszczem) [*czego, jakim*]« = *sub pallio JanStat (16)*; wiele fye pod thym żebráczym płáfczem złódieyftwá y innego łotroftwá zákrywa *GroicPorz h4v*; *BibRadz I 351b marg*; *GórnDworz Dd3*; przetoż fłowo Boże hydząc/ lżąc y tłumiac/ ná wywody fię Filozowfkie zdobywáią: pod płáfczykiem kościołá powfzeczneho. *CzechEp 132 (4)*; *NiemObr 150*; *ReszPrz 70*; żeby fie tym prędzey w lálkę pánow wkrádlí/ y zátym onę fwą zátáioną pod płáfczem dobroći chytróść wynurzyli *Phil G4*; *OrzJan 119*; *LatHar +4v (2)*; *SarnStat 923*; *SkarKazSej 695a*; *KlonWor 46*; [*CerGór 32*].

»pod podobieństwem« [*w tym: czego, jakim, czym (23)*] = *in parabolis, per similitudinem Vulg (36)*; *KromRozm II ov*; *LubPs V5v marg*; Wamcí dano ieft poznác tháiemnice Kroleftwá Bożego/ ale innym pod podobieńftwy/ áby widząc nie widzieli/ á flyfząc nie rozumieli. *Leop Luc 8/10 (2)*; *RejZwierz A4*; *BibRadz Agg 2 arg (5)*; Wfpomniłz łobie ná ony dzyefięć pánien/ [...] pod kthorych podobieńftwem

zamyka wierne y niewierne fwoie *RejPos* 241 (2); *GrzegŚm* 59; *RejPosWstaw* 22; *BudNT* Hh6v; co w zakonie onym/ pod nieiákimi podobieńtwy/ figurámi y cienmi było przeznaczono/ że też on zakon wítać y zniśczyć miał *CzechRozm* 91 (12); *CzechEp* 34 (6); *WujNT* 331 (2); *KlonWor* 46.

»pod pokrywką (a. przykrywką, a. zakrywką), zasłoną, zakryci(e)m (a. przykryci(e)m, a. przykrytością), zawieraniem« [w tym: kogo, czego, jaką, czyją, z czego (67)] = *per speciem, praetextu Modrz, Cn; sub umbra JanStat, Cn; simulate, sub praetextu Mącz; in aenigmate, per occasionem, sub obtentu Vulg; nomine (nominibus), obtentu, per [aliquid], per causam Cn (48:40:24:1): BierEz R; PatKaz III 100 (2); RejFóz H4; SeklKat K4 (5); MurzNT 111; KromRozm II g3v (3);* Abowim pod záwyeránim Pan powyeda iż kto przyymuye tego/ kogo on posle/ yego łámeo/ [...] przyymuye *KromRozm III Hv; BielKom B4v; LubPs G4 (3); KrowObr 185v (2); OrzList e4; RejFig Bb7v;* co Moizész o przymierzu poiednánia mowił pod pokrywką a ogólnie/ to oni iáśniey oznaymowali *BibRadz I 353v (2);* Zydowie to według litery [...] rozumieią/ przeto łá twárdzi w tym/ áby figurze (ktora lie w tym zamyka pod załoną iáko w puzdrze) mieýłce dali *BielKron 35v;* Kłiążętá niektore/ pod pokrywką s Ewángeliey/ wiele rołthyrkow czynią *BielKron 226 (13); GrzegRóżn Fv; Mącz 373d (3); RejAp AA3v (5); GórnDworz S2v (3); RejPos 294 (3); BiałKat 276; BielSat Gv; KwiatOpis Bv; RejZwierc 84 (2); WujJud 119; WujJudConf 10v; RejPosRozpr b4 (2); CzechRozm 241 (2); ModrzBaz 34v (12);* Lecź łługá moy Moizész [...] nie w figurách áni pod zákryciem: ále iáwnie Páná widzi. *SkarŻyw 483; StryjKron 165 (2);* Káplán y Dyakon żony opułzczáć nie ma pod pokrywką nabożeństwą *CzechEp 229 (14); NiemObr 83 (3); LatHar 193 (3);* ktorzy [heretycy] pod pokrywką prawdziwych náuczycielow y káznodzieiow/ [...] iego zdradzáią. *WujNT 102 (7); WysKaz 33 (3); SarnStat 839 (2); SkarKazSej 699b; KlonWor **1v (2).*

»pod postaw(k)ą, po(d)stacią [czego, jaką, czyją]« = *sub obtentu Mącz (9:4):* záczył rozmáite á przeciwne błędy myędzy krzełciány síac przez kácerze/ pod połtawą łłowá Bożego. *KromRozm I M4; KrowObr 229v (2); BibRadz II 59c marg; BielKron 9v (6); Mącz 445c; RejAp 22;* połłał tháiemnie ná łtronę fwoie ludźi pod podłtácią nieprzyiácielńką *BielSpr 42.*

»pod pretekstem [czego, jakim]« (3): *PaprUp G2; Phil B3;* IZ lie wiele pomocników złych rzeczy y mężobóýłtw pod *praetextem* ewáziiéy przez przysiégę vkrywa/ tedy *SarnStat 583.*

»pod przypowieścią (a. figurowaną powieścią)« = *in parabolis Vulg (13): LubPs N2 marg;* Dawid pod przypowieścią ktorą mu Nathán zádał/ łam ná lie wyrok dał *Leop 2.Reg 12 arg (2);* Tákże też nam y Pan náłz gdy w przypowieściach powiedáć raczył o onych godziech [...] / dáleko lie coś inłzego pod tą figurowaną powieścią zamykáło. *RejAp 181v (2); RejPos 53 (7); WujNT 333.*

a. O postaciach Sakramentu Eucharystii (223) : Bierzcie ij pożywáycie/ bo to iest ciało moie/ ktoré pod wyobraženim chleba widzicie *OpecŻyw 93; PatKaz I 4; KrowObr 184 (2); RejPos 86v marg (2); RejPosWiecz² 95v (2); RejPosWiecz³ 97v (2);* Dźiwną łpráwę około téy bytności ciáłá Chryłtułowégo pod Sákrámentem powiádałéś mi *BiałKat 333v; WujJud 33 (7); WujJudConf 175v (2); CzechRozm 264v; WujNT 736.*

W charakterystycznych połączeniach: pod [czym] brać (prany) (7), (po)da(wa)ć (rozdawać, dawany, podany, danie) (42), ofiarować (ofiarę czynić a. sprawować, ofiarowany, ofiarowanie, ofiara) (13), pożywać (używać, używanie, pożywany) (20), przyjmować (przyjmowany, przyjmowanie) (44),

przystępować (2), *szafować*, *ustawi(a)ć* (*iustawiony*, *ustawa*) (12), *zamykać się* (*zamknąć*, *zamykanie*, *zakryty*, *zatajony*) (7), *zawięzować się* (2), *zostawać*.

Wyrażenia przyimkowe: »pod figurą« (1): Owa oni niechcą pozwolić/ że istotnie y łamą rzeczą á nie fantazyą Ciało Pánłkie prawdziwe w tym Sákrámenćie przyimuiemy/ ále tylko łákrámentálnym obyczáiem/ tho ieft we znáku y pod figurą *WujJud* 253v.

»pod jedną osobą (*a. [iloma]* osobami *a. osoboma*); pod osobą [*w tym: czego, jaką, którą* (96)]« (109;102): nye tako yako kaplan poth ořobą chleba czyáło boze trzyma wráku. ale panna maria vyeme czyáło boze pyáftouála wořobye dzyeczyátka *PatKaz II* 38v (4); *WróbŻółt* 117 (2); Ieřłize tak rořvmieią łłowa pana Chriřtvřłwe/ czemvř na nich łami gwałtowniczi Teřtamentv bořego nieprzeřtawaią/ ale podedwiema ořobamij przyimvią *SeklWyzn Ev* (3); *KromRozm I G3* (4); Powieďałř iż ták wiele pod iedną ořobą/ iáko y pod dwiemá ořobomá/ gdzie ciało powieďałř thám y krew? *KrowObr* 200 (54); *BielKron* 166v (13); *LeovPrzep A4*; *RejAp* 93; zořtáwił im cyrográph á práwre pieczęć tych obietnic řwoich/ ciało řwe řwięte á krew řwą řwiętą pod widomemi ořobámi chlebá y winá *RejPos* 82 (2); *BiałKat* 288v (6); iefłi ieft prawdziwe Ciało Páná Chriřtuřłwe po pořwiácániu pod Chlebową y Winną ořobą *KuczbKat* 175 (2); *RejZwierc* 196v; *WujJud* 26v (36); *BiałKaz B2v*; *KarnNap D2v*; *SkarJedn* 241 (2); *SkarŻyw* 28 (10); *ReszPrz* 9 (6); *WerGořć* 259; *LatHar* 189 (6); y poználi go w łamániu chlebá. A iż zaráz zniknął z oczu ich/ nie czekáiąc ářby im dał pod drugą ořobą. *WujNT* 297 (32); *SkarKaz* 156b (11).

»pod kształtem [*czego*]« (2): *PatKaz II* 38v; Y przetoř łię řáden niechay nie dziwuie/ że [*Chryřtus*] ieft pod křształtem ábo ořobą chlebá w nařwięřłzym Sákrámenćie. *WujNT* 186.

5. Wskazuje na oznakowanie dokumentu lub przedmiotu o wadze urzędowej; *sub Vulg, JanStat* (73) :

Wyrażenia przyimkowe: »pod datą« (5): *VKazáło [miasto Poznań]* łift Króła Kářiimięřzá [...] / pod datą *Piotrkowłką* w *Poniedziáłek infra octavas Ascensionis Domini 1455. SarnStat* 969 (5).

»pod pieczęcią(-ami), sygnetem, tytułem« [*w tym: pod tytułem albo pieczęcią* (1)] = *sub signaculo Vulg; sub sigillo a. signetis JanStat* (61:1:1); *ZapWar* 1527 nr 2361 (2); y mi thes the braczką przyazn ponowyayacz wedle łtara(dawne)⁸⁰ obiczaya y řwoy łyřth dalyřmi y dayem pod zlořhá pyeczeczią naschą. *LibLeg* 10/95v (7); *Diar* 73 (2); *GroicPorz* ř2 (3); *Leop Iob* 9/7; *Sub titulo Caesaris*, Pod tytułem áłbo pieczęcią *Celárską. Mącz* 456d (2); gdyby y ři coby przynořili pieniądze do řkárbu/ y ři ktorzi ie bráli/ zobopolnie řobie kwity pod pieczęćiami [*tabulis signatis*] dawali. *ModrzBaz* 124v; *Prziřzetł* przet prawo nařzye [...] *Woczyech Wyczeřzichowłki syn nebořczyka [...]*: řádayancz *Prawa nařzego*: abifřmy mu dopuřczeli wzřegi nařze wyecř oyczewłke swadecřtwo, ktore myal opiřzanye pot pyeczeczą *Kořczerłką ZapKořcier* 1584/44v (3); *LIřty/ Przywileie wřzelákie/* pod dwiemá pieczęćiami/ *Koronną y Wielkiego Křięřtwá Litewłkiego/ máią byďř do téy prowinciięy dawánę* *SarnStat* 319; y łift ná wřzyřłki *Rewthel* pod páná Króła y nářzym *Sygnetem* ma byďř dan tym/ ktorzy náymuią *SarnStat* 1093 (40); *KlonWor* 49.

»pod znakiem, cechą« = *sub signo JanStat* (4:2): Miáry kářiđe y wagi nie řpráwreďliwe wřzelkiego iedzenia y pićia y kupiey wřzelkiey obáczáć/ áby korce y inne miáry pod *Mieyřłkim* znákiem byłi *GroicPorz* b4 (2); *Przywilei* takze y *Chorągiev* pod samym iedno znakiem *Koronnym* iemu dąno.

ActReg 42; A tãtme [...] kãdzy Woiewodã ma [...] tã miãry y wãgi nã zamku Stãroftóm/ y do kãždãgo miãftã y miãfteczãkã sãprawiedliwie/ pod fãwã cãchã wymierzyc y oddãc *SarnStat* 280 (3).

6. *Wskazuje na tego, komu siã chce wyrzãdziã coõ zãlego* (3) : iõz nieiãkã zdrãdã pod nim chciaã wczyniã w chciwosciã pãnowãniã. *BielKron* 158v (2); dziwnych fortelow pod nim wõzywãiãc/ poõzyc go z lãfki Boõzey nie mogã. *WujJud* A8v.

7. *Wskazuje na fakt, osobã lub odcinek czasowy, sãlõzcy jako odniesienie przy lokalizowaniu w czasie; sub Vulg, PolAnt, Mãcz, JanStat, JanPrzyw; circa, in PolAnt; infra JanStat* (259) : *ComCrac* 15v (3); Item powyada yfch w wãrczye thak rok thefz pyenyadze wibyeral skalyeth pod yarmarkyem. *LibMal* 1547/129 (2); Pod Appellãcyã nie niema byã znawiano. *GroicPorz* cc2 (3); *CzechRozm* 167v; *StryjKron* 427; *CzechEp* 299 (2); *Klonõal kt*; *ReszPrz* 74; *WerGoõc* 229; Bo Niemcy pod przymiãrzem do Polfki wtãrgnãli *KochProp* 10; *OrzJan* 24 (2); WSzyftki Prãwã [...] od wõzyftkich Pãnów pod *Interregnum* [*tempore interregni JanStat* 129] poftãnowionã/ [...] bãdã trzymaã *SarnStat* 133 (13); *KmitaSpit* C3v; *KlonFlis* E4.

W poãczeniu z imieniem panujãcego lub wodza [= za czyich czasów] (64): Cirpiãl pod Pontfkim Pilãte^m/ vkrzyõzowãn/ vmarl/ ij pogrzebion. *Opecõzyw* 176v; *PatKaz III* 104; *SeklWyzn* Bv; *SeklKat* B4 (2); Y iãl lud Ifraelfki zãpifowãc w ksiãgãch/ y w dzieiach poãpolitych/ pierwfzego roku pod Simonem kãpãlanem nawiziffym *Leop* 1.*Mach* 13/42 (2); *BibRadz I* 418c marg (2); *BielKron* 46 (28); *GrzegRõzn* F4v; Sub Alexandro, Pod Alexãndrem/ to yeft czãfu Alexãndrowego. *Mãcz* 424d (2); *LeovPrzep* I4; *HistRzym* 133; *RejPos* 17v; *BialKat* 88v (2); *WujJud* 25v; *CzechRozm* 95v (2); *SkarJedn* A*2v (3); *ReszPrz* 31 (2); *ArtKanc* M9 (2); *LatHar* 9 (2); Popis wõzytkiego õwiãtã pod Cefãrzem Auguõtem. *WujNT* 196 (4); [*przymierza*] od czãfów dawnych pod Krõlem Polfkim Wãdyfãwem Iãgeõtem y pod Wielkim Kõsiãzãciem Alexãndrem Witowdem poczãtã y poftãnowionã do tego czãfu niezgwãlãeniã fã chowãnã. *SarnStat* 997 (2); VACZLAW CZEch/ pod Lõkietkiem nã pãnftwo wãdzony *KlonKr* wstãp A3v.

W poãczeniu z nazwã ciãla niebieskiego, ktõrego wpõlyw jest decydujãcy (17): A iãftli fie panna vrodzi pod thã planetã. tedy [...] miluie rada *FalZioã* V 51v (2); *GliczKsiãz* P3; CI pod Merkuriufzem/ prãwie fie zrodzili/ Bo w trudne zyemfkie sãprawy/ y w fwe vgodzili. *RejZwierz* 71v; *Goski* 18v; *Mãcz* 210c; *LeovPrzep* B (3); A nie ledã tho gwiazdã/ bo fie zowie iutrzennã/ pod kthorã wõzytki õwirzãtã fõukãiã kãdzey õywnoõciã swoiey. *RejAp* 194v; *Strum* O3 (2); Swieciãlã [*Leliwa*] znãcznie gdy Gedimin rzãdõil/ Pod iey promieniem Litwin niezãbãdõil *ModrzBazStryj* π2v; *Oczko* 7v; *WisznTr* 23; *BielSen* 5; A zboõza oracz chciwy/ pod pfem vpalonym [= *Kanikuãq*] Bãdõie wãliã nã kupy õiãrpem wyõftrzonym. *GosãCast* 9.

Wyraõzenia przyimkowe: »pod obiãdem« (1): Item powyada yfch slup [...] dawfchi fõyã wkoõfzczyelye pod obyãdem zamknãcz *LibMal* 1547/124v.

»pod peõniã« (12): Teõz bãnki nie maiã byã ftawiane wnetki po naõtaniu, ani na z chodzie ksiãzycza/ ale pod peõniã ã po peõni *FalZioã* V 61; *KromRozm II* x3; gdyõem iãft napeõnion iãko mieõiãc pod peõniã [*luna semiplena*]. *BibRadz Eccli* 39/14; *BielKron* 36 (4); Infestat infantes editos plenilunium, Peõnia fõkõdõiã dziãtkõm ktõre fie pod niã rodzã. *Mãcz* 170a; *BielSpr* 67v; ziechãli fiã nã Siem do Piotrkowã pod peõniã Mieõiãcã Auguõtã *StryjKron* 667; *KochPhaen* 8; *KlonWor* 30.

»pod rokiem, latem [którym, jakim]« = *sub anno JanStat (3:2)*: zoftawymy w mocy statut nas Piotrcowłki na Seymie valnem vczynioni pod liatem Narodzenia Bozego M.D. XXXVIII. *ComCrac 14; LibLeg 11/156*; że rok przeftępny bywa ná świece do wftyłtkich práwie rzeczy niezręcny: iż pod tym rokiem Białęglowy niepłodnieyfzē/ ludzie mdlęfzy *Oczko 29v; ZapKościer 1581/19; SarnStat 370*.

»pod nowym (a. starym, a. pierwszym) przymierzem, nowym (a. starym, a. pierwszym) testamentem, (Mojżeszowym a. starym) zakonem, ewanjeliją« = *sub priori testamento PolAnt, Vulg (31:24:12:3)*: przes ktorego [Krystusa] wiary/ żadny tzłowiek/ ani przed zakonem/ ani pod zakonem/ ani tzáfu łafki/ niemogł być/ ani może być nigdy zbáwion. *KrowObr 51v*; A przetoż dla thego ieft Nowego przymierza Pośrzednikiem/ áby przez łmierć/ ná odkupienie onych wyftępkow ktore były pod pierwzym Teftámentem/ ci ktorzy wezwáni łą wzięli obietnicę wiecznego dziedzictwá. *BibRadz Hebr 9/15; GrzegRóżn H3v (2)*; Ktorzy [aniolowie] iz oto y teraz pod Nowym przymierzem wyftyláni bywáią ku pomocy y rátkowki/ y obronie wiernych *CzechRozm 47*; Bo co ondzie grzechy ábo ná gárle karano/ ábo drugie ofiárámi/ y kąpielą zmywano/ [...] to pod Ewánielią nie gárłem/ ále żywotá wiecznego vtrácenim *CzechRozm 96 (45); CzechEp 48 (14); NiemObr 3 (6)*.

Wyrażenia przyimkowe w funkcji przysłówka: »pod czasem« = *niekiedy (6)*: A człowieká ftráfzliwego/ Vřrzyfz pod czáfem śmiáłego. *BierEz K2 (2); TarDuch B5v; FalZiołUng V 119 (2)*; dawala yey thełch podczáfem wyna y ynłchich rzeczy ku yedlu, gdi tham obyedwyte fluzili *LibMal 1544/92*.

»pod czasem« = *z czasem (3)*: *FalZiołUng V 119*; Czemu dzieci z młodu miewaią połpolicie oczy iakoby wypukłe, ktore więc pod czáfem z łcienczeią *GlabGad B4v (2)*.

»pod czasem« = *w czasie oznaczonym przez Bogu (16)*: *OpecŻyw 89*; ta myła panna [...] przeuřfłfyla anřolř ktorzy myely bycz łthworzeny poth czáfem *PatKaz II 23 (14)*; Oto ia fyn Boży przed wftytkimi wieki z oycá bez tzáfu/ á záfie s Pánni Máryey pod tzáfem/ prawdziwy tzłowiek národzony *KrowObr 46v*.

»pod [jakim, którym] czasem« = *sub tempore JanStat (6)*: ony złe czáfy twoie pod ktoremiś fie vrodził/ ták zgwałciły y rozum y cnotę twoię *RejZwierc 5v; MycPrz I B4v*; Pod innym czáfem dwa Gottowie do niego gościmi złtąpili *SkarŻyw 498; SarnStat 243 (2)*; Iuż fie poruczay pod czáfem pogodnym/ Wiatrom łágodnym. *KlonFlis E4v*.

»pod (tym) czasem [czego, czym]« = *w czasie czego (10)*: A przeto/ iáko pod czáfem woyny/ ludzie záprządz máią we cnoty pożyteczne [...]; ták záfie czáfu pokoiu/ [...] máią wziąć przed fie vččiwe cnothy *GórnDworz Hh2*; Táká była Bołká miłość wonym Neemiałzu pod czáfem Krola Artaxerxá *SkarŻyw 114; Phil E4; WujNT 885*; áby inłzé łady *inferiorum subfelliorum* pod tym czáfem łádzienia *ultima instantiae iudiciorum generalium* odpráwowały fie. *SarnStat 858 (6)*.

»pod tym(że) (a. onym(że), a. takim) czasem« = *wtedy; (eodem a. illo) tempore Modrz, Vulg; circa tempus hoc, in his diebus PolAnt; sub idem tempus Mącz; infra tempus JanStat (16)*: *LibLeg 11/131v*; POd tymże czáfem Antyoch wypráwił fie po wthore ná woynę do Egiptu. *BibRadz 2.Mach 5/1 (2); Mącz 425a; HistLan E3; ModrzBaz 43v; SkarJedn 252; StryjKron 617 (2); CzechEp 369*; Tym concludował ze y wdzięcznie y zpodziękowaniem táką pod takim czasem wm chęc podaná przyimuie

ActReg 54; Pod onymże cząłem oborzył fię mocą krol Herod *WujNT Act* 12/1 (2); *JanNKar* B3v; *SarnStat* *8 (2).

8. Określa sposób: zwykle całość połączenia wyraża przysłówkowo sens rzeczownika lub przymiotnika wchodzącego w skład połączenia; in *PolAnt*, *Vulg*; ad *Mącz*; sub *JanStat* (43) : Więc potym poiął dwie żenie: Ale nie pod równą zgodą/ Iednę łtárą drugą młodą *BierEz* Mv; *KłosAlg* Av; *Diar* 67; *BibRadz Rom* 8/20; *BielKron* 99 (2); *Cunctari et Dubitare*, Pod wagą co czinić. *Mącz* 72a (2); *SarnUzn* D2; y cząłem iákoś s podziwieniem á pod iákimśi wątpieniem będą drudzy y łzácowác y wykłádác ty łądy *RejAp* 128 (2); *HistRzym* 71v; *BielSat* N3; *RejZwierc* 87; *Strum* A4; ktore *beneficia* niechayby łami ktorzi ie dźierzą pod łumnieniem łzácowáli *ModrzBaz* 122; *SkarŻyw* 442; *BielSjem* 39; Moderate – Podmiara, roztropnie. *Calep* 668b; *OrzJan* 57; *WujNT* 430 (3); Téz ábyłmy tákowy pokóy wieczny ziednoczenie y zgodę pod pewnieyszéy pilności mocnością y mocą łtrzegli *SarnStat* 1099 (2); *SkarKaz* 310a; Do czegós łie mył twoiá pod łtráchem gotuie. *GosłCast* 47.

Wyrażenie przyimkowe: »pod ([jakim, którym]) sposobem, obyczajem, kształtem, okolicznościami« = w taki sposób; sub forma a. tenore *JanStat* (9:4:2:1): mamy myecz wieczni a pewni y prawy myedzi sobą pokoi włacze y wdobrey przyazny pod thim obiczaem iako przisygál y zmovą vczinil Wielmożny Ian grabia wtarnowye *LibLeg* 6/77v (2); *ZapWar* 1549 nr 2657; [Przysiężnicy] Sentencyą Sędziemu przes łwoie porządne votá/ náyduiá/ pod tym zwirzchnim kłtałtem/ niemáiąc głowy nákrzytey czapką *GroicPorz* dv; A ma Sady gáic pod tymi okolicznołciámi: Ná mieyłtcu bełpiecznym/ iáwnym/ [...] ráno/ [...] trzeżwo *GroicPorz* 12; *BielKron* 96; *HistRzym* 98v; CLá włyłtkié [...] pod któрымkolwiek łpołobem łłów y przyczyn dáné/ [...] płuiemy *SarnStat* 67 (9).

9. Wyrażenia przyimkowe określające stosunki miary (93) :

»pod jedną modłą« = tej samej wielkości (1): á brogi pod iedną modłą budowác. *GostGosp* 48.

»pod liczbą, wagą, miarą« = według przeprowadzonego pomiaru, obliczenia; in *mensuram* *Vulg*; ad *numerus a. pondus* *PolAnt* (5:4:3): *Leop Is* 34/17; A włzákóž nie kazał im do rąk dáwác pieniędzy pod liczbą/ iedno to przypułzczáiąc ná ich wiárę. *BibRadz* 2.Reg 22/7; *OrzRozm* M4; Włóżywłzy kulę w moźdzerz/ trzebá ij wywáżyć pod miarą/ iáko miará vkaže/ áby tą leciáły kule *BielSpr* 73v (2); *BudBib* 3.Esdr 8/64 (2); *Strum* 12v; A nietylko zboża/ ále y innych rzeczy wiele może łie ználeł/ co pod wagą oddawác y odbierác *GostGosp* 58 (4).

»pod (jedną a. równą, a. tąż) miarą, wagą« = w tej samej ilości (dotyczy składników); *aequalis ponderis* *Vulg*; *mensura una* *PolAnt* (34:4): náleziłmy pyenyádze na wirzchn [!] woru/ ktore teraz pod tąż wagą przynyéłłmy *HistJóz* D; Ty włzytki zioła maiá był fwieże, á brał ich pod iedną miarą *FalZioł* II 15d (14); Náberz łobie rzeczy wonnych/ Mirry y Onichi/ Gálbánu dobrey woni/ y Kadzidla náfwietleyłfe⁸⁰/ pod iedną wagą káźde⁸⁰ łtych *Leop Ex* 30/34; *BibRadz Ex* 26/8 (2); Weźmi pod równą wagą łtárégo łádlá/ y máłłá máiowégo *SienLek* 167; bo włzelka rzecz ná łwiełcie/ ty cztery rzeczy w łobie ma [tj. siarkę, nitrzynę, sol i hałun]/ włzákže nie pod miarą/ ábowiem niéktoré pokarmy więcéy łiárki niź inych trzech w łobie máią *SienLek* Vuu4 (17); *BielSpr* 33; *Strum* D4; *GostGosp* 80.

»pod miarą, liczbą, wagą« [w tym: pod miarą albo wagą (1)] = w określonej ilości, in *mensura a. in pondere* *Vulg*, *PolAnt*; *numero* *JanStat*, *Cn*; in *numero* *Vulg*; sub *numero* *JanStat*; in *numerato*, *numerato* *Cn* (10:9:9): Też próch z korzenia Kaparowego wzięti pod miarą łzełc łyżek łrebrnych *FalZioł* III

14b (2); *KłosaAlg* Av; *Leop Sap* 11/21 (3); Gdy uczynił pod wagą wiątry [*faciat vento pondus*] *BibRadz Iob* 28/25; Zámierzył im dni pod liczbą [*Dies numeri ... dedit eis*] *BibRadz Eccli* 17/2 (7); nádzyálay chlebá álbo pláckow według liczby dni/ w których leżeć będzieł ná boku twoim 390. pożywáć tego będzieł pod wagą/ tákież wodę będzieł pił pod wagą *BielKron* 96 (3); *SienLek* 45v; *BielSpr* 74v; dawáli obroki śpiewakom y odzwiernym ná káždy dzień pod miarą *BudBib* 2.*Esdr* 12/47 (2); *SkarŻyw* 571; *SarnStat* 180 (6).

»pod miarą« = *w miarę, tyle co trzeba; nequid nimis Calep* (4): Wino prawi pod miarą brane óstrzi rozum. *GlabGad* G8 (3); *Calep* [696]a.

»pod miar(k)ą« = *w ograniczonej ilości* (6): *GrzegRóżn* Mv; *CzechRozm* 27v (3); *NiemObr* 103; Boć nie pod miarą [*non enim ad mensuram*] Bog dawa ducha. *WujNT Ioann* 3/34.

»pod równią« = *w tej samej ilości (dotyczy uczestników)* (4): ktorzy máią wybrać [*ze strony papieskiej i luterskiej*] ludzi vczone/ ftáteczne/ przyiáźliwe/ Bogá fie boiáce pod równią. *BielKron* 217 (2); Wtora Cohors, miewála piefzych [...] 555. Iezdnych zbroynych 66. tákże y trzečia y czwarta y piąta pod równią tych drugich. *BielSpr* 12 (2).

»pod równią takową« = *według następującego obliczenia* (1): Wiele też ná tym zależy/ gdy ty mieyfćá/ ná ktorych lud fthoi w ípráwie piefzy/ máią fwoię miarę pod równią takową gdzie tyfiáć krokow będziei [!] mieyfćá w polu ná dłuż [...] ná tym mieyfću fthánie ludu piefzego w iednym rzędzie 1666. bo káždy ftoiáć/ trzy ftopy záftápi. *BielSpr* 17.

10. W wyrażeniach przyimkowych (98) :

»pod [jaką] ceną« (2): *subicere hastae, Cziyę máyętność skazáć/ poprzedáć pod wiefłzá cęną Mącz* 153c (2).

»pod cieniem« [*w tym: czego, jakim, czyim* (14)] = *w cieniu; sub umbra Vulg, PolAnt; in umbra, sub umbriferis PolAnt* (15); *FalZioł* 148d (2); á pod cieniem drzewowym leżáć knim rzekł, odeyczcie próżę was *BielŻyw* 77; Pod ćieniem onego/ ktoregom požádałá/ fiedziáłám *Leop Cant* 2/3; będzie Cedrem zacnym/ będzie pod niem mieszkáć wśzytko ptáłtwo/ y wśzytko co ma fkrzydłá mieszkáć będzie pod ćieniem gáłęzia iego. *BibRadz Ez* 17/23 (4); *BielKron* 50v; *RejZwierc* 159v (4); *WujNT Mar* 4/32; *WysKaz* 1.

»pod częścią« = *częściowo* (3): Syrop thrawiáczy/ y podczęścią purguiáczy *FalZioł* II 21b; á vpádlá myfl moiá á fndáz iuż podczęścią y wzrok od oczu moich odchodzi. *RejPs* 57v (2); [*RejKat* 25v].

»pod imieniem, tytułem [czyim]« = *powołuiać się na kogoś; wyznajáć czyjás naukę* (3:3): *RejAp* 85; *CzechEp* 37; tenći otho [...] święty Oćiec/ wiáre w Bogá w troycy iedynego zálecał/ ktorą y dziś mnodzy/ pod imieniem Atánázyufowym wyznawáią *NiemObr* 135; A naprzod maśz święta te/ ktore pod tytułem Chryftá Páná náłzego obchodźimy *LatHar* 331 (2); *KlonWor* 72.

»pod imieniem, tytułem, napisem [czyim]« [*w tym: pod tytułem a. imieniem* (1)] = *wskazuje na tego, kto swoim nazwiskiem nadaje ważność tekstowi (zwłaszcza autora lub tego, komu autor swój tekst dedykuje); sub titulo JanStat* (28:17:3): przeto widziało mi flufzno aby one [książki] na fwiatło były wydane pod imieniem nieiakiey pani znakomitey *GlabGad* A3v; *WróbŻołtGlab* A3v; *MurzHist* V2; Były też álbo yeffcze fá Ewányelie pod Nykodemowym y pod Bártłomyeyowym napisem *KromRozm II* c4; *Diar* 89; *GroicPorz* Bv (2); *BibRadz* *2 (3); Po iego fmierći [*papieża Pawła III*] álbo trochę

zá żywothá/ wyłzły kfiązki onim pod tytułem Bárnárdyná Ochinuľá *BielKron* 234; *OrzQuin* B2v; *SarnUzn* A3; *RejAp* 123v; *WujJud* A8 (2); *BudBibKaw* A2 (2); *Strum* A4v; *BudNT przedm* a2 (7); Przeto Wielmożny Pánie tę Koronácyą [...]. Pod tytułem twym fławnym łzczerze opifuię *StryjWjaz* A2; *WerGość* 205; *StryjKron* A3v; *CzechEp* 251; *CzechEpPOrz* *4v (2); *NiemObr* 55; *PaprUp* I4; *WujNT* 687; *JanNKar* A4 (4); POzwy máiá bydź pod tytułem náłzym Królewłkim *SarnStat* 873 (5); *KlonFlis* Bv; *KlonWor ded* **2.

»pod kluczem (a. zamknięciem kluczow), zamkiem« = *sub clave (clavibus) JanStat, Cn; sub clausura JanStat (13:1):* Vftáwiliľmy/ iż kfięgi zyemľkie máiá być chowane pod trzemi kluczmi *UstPraw* G2v; Vrzędnik rządny ma łie ftárác/ áby gumno zówárte miał/ coby pod zamkiem ftáło. *GostGosp* 50 (4); A ták chcemy/ áby kfięgi przereczoné álbo Akta Więców wálnych pod zámknieniem trzech kluczów od tego czáfú były chowane *SarnStat* 748 (9).

»pod pewną liczbą« = *w określonej ilości (1):* Aby żebracy w Miełćiech/ w miáfteczkach/ y we wsiach/ pod pewną liczbą/ á pod znákem Plebanim/ álbo Rádzieckim chodźili. *GroicPorz* h4v.

»pod [czyj] osobą« = *będąc kim (1):* Ale Antyoch (chcąc zówždy pod Oycowłką oľobą z łwoiá corką woley łwey vżywác) niechćiał iey od łiebie żadnemu dáć. *HistRzym* 8v.

»pod temi (jakimikolwiek, jednemi, tym podobnemi) słowy« = *tymi (a. jakimikolwiek, a. tymi samymi) słowami; sub tenore a. verbis JanStat (5):* Dla tego [...] Król Polłki [...] łwoie pewné y otworzyłtę liłty Státutowé vczynił y łpráwił pod tēmi łłowy. W Imię Boże/ Amen. [...] *SarnStat* 896 (5).

»pod sumą« = *na sumę, w sumie (1):* a tam ma rēzpondowacz Pán boruczłky: y otdacz tę pyęnądzyę y sryntá pot táká sumá 50 m. *ZapKościar* 1585/58.

»pod żaglem« (3): *Velificus – łazda pod żagiem. Calep* 1107a (2); Okręt pod żaglem/ Bog to wie gđdzie/ leći *GrochKal* 10.

11. W dosłownych przekładach i kalkach z łaciny (4) : Do niegom moiemi vftámi wołáł: y rádowałem łie pod ięzykiem moim [*sub lingua mea*]. *Leop Ps* 65/17; *Infra famam esse, Pod sławá być/ To yeft nieowłzeki być sławnym Mącz* 173b; *Suppeto, [...] per fraudem peto, Vpráľzam táyemnie vpráľzam pod kim/ podpráľzam kogo. Mącz* 296b; *BudBib* I 119d *marg.*

**** Dubium (1) :** Ktoryby Cortizan vprošł podawanie v Papieżá pod kim/ tákı Cortizan [...] ma być karan *UstPraw* B. [*Może błędnie zam.: po.*]

II. Cum A (1696) :

1. Określa stosunki przestrzenne; sub Miech, HistAl, PolAnt, Vulg, Modrz, Cn; ad Miech, Vulg, PolAnt, Modrz; in PolAnt, Vulg, Mącz; super PolAnt, Vulg; subter Mącz, PolAnt; adversus, sublet ad (ad subter) PolAnt (797) :

A. Wskazuje na obiekt, poniżej którego kieruje się jakieś działanie (537) :

a. O ruchu ujmowanym poziomo lub z góry w dół (455) : *ZapWar* 1516 nr 2179; Też Emplałtr z kadzidła małtıcıs á z łmoły/ dobrze na pierłi przykłádać/ albo pod pierłi *FalZioł* V 35v (14); *LibMal* 1544/84v (5); *RejKup* dd8v; *HistAl* G2v; *BielKom* C6v; Złodzyey łie pod dom kopa/ drugi oknem lezye *RejWiz* 94 (5); ktorego [*papieża*] áni Sztánkár/ áni Lizmánin [...] niedoľyęgá/ [...] áni teź łye podeń podkopáię/ bo głęboko on łye fádowi *OrzList* h2v; *RejZwierz* 116 (2); *BibRadz Gen* 24/2

(2); *OrzRozm* C2v (2); *Moiżefz* [...] wylał oftátek krwi [*cielca*] pod fundáment ołtarzá *BielKron* 37v; vgodził go Skánderbeg pod tarcz áz ípadł z koniá. *BielKron* 252 (14); *Submittere foetus matribus*, Podládzić yágniętá pod owce. *Mącz* 227b (20); *OrzQuin* M4v; *SienLek* 61v (6); *RejAp* 14; *BielSat* M4 (4); *GrzepGeom* H3; *BialKat* 61; *RejZwierc* 274; *BielSpr* 9v (7); *BudBib Gen* 47/29; *Strum* G4 (6); *ModrzBaz* 115v; Przeto Krol pod rękę kápłáńfká głowę íwoię íchyla: y wízędzie wpiśmie ítárym/ kápłani Krole pomázowáli. *SkarŻyw* 91 (2); *CzechEp* 191 *marg* (2); *MAtufz* wáłow lepiéy rzec: bo wielká kładziemy Rzecz pod máłá/ kiedy wás *Mátufzów* mówiemy. *KochFr* 21 (2); *KochPhaen* 15 (5); *ReszList* 183; *BielSjem* 34 (3); *Eole/* ty tám z wichry pod ziemię íye zchoway *PudłFr* 67; *WitosłLut* A3; *SkarKazSej* 680a; *KlonWor* 9 (2); *ZbylPrzyg* B4.

Wyrażenia przyimkowe: »pod chorągiew, proporzec« = *do oddziału wojskowego* (4:1): *Vexillatio*, [...] huf zwłázczá álbo rotá żołnierzów pod yeden proporzec należący. *Mącz* 491d; *ArtKanc* A13; *KmitaSpit* C2v; *By* ná progu óciec leżał/ podepc oycá á wychodź/ y fuchym okiem pod chorągiew krzyzá wylatay. *SkarKaz* 44a; *VotSzl* Cv.

»pod gardło« (4): ktorego pozdrowił *Ioáb* iáko brátá/ chcąc go cáłowác/ vchwycił go pod gárdło y przebił go mieczem. *BielKron* 73 (2); *KmitaSpit* C2 (2).

»pod głowę« = *sub capite* *PolAnt* (8): *FalZioł* IV 56a; *BibRadz Cant* 2/6; wkładł íe podłóżywízy kámieñ pod głowę íwoię y vńnáł *BielKron* 14v; kázála [...] [*dziecię*] w on íąd włóżyć. A pod głowę podłóżyć 50. funtów *Złóthá/* á pod nogi íto funtów írebrá *HistRzym* 32 (3); *SkarŻyw* 312 (2).

»pod nogi(-ę)« (9): przyydzye [...] panna ktora mocz twoyá złomy a glouá twoyá podłózy poth nogá íwoyá y zethrze yá w proch. *PatKaz II* 55v; *BielKron* 86; *HistRzym* 32; Prowádzili go theż íwíęci/ pokorni/ á cnotliwi ludzie/ miecąc odzienie íwoie pod nogi íego *RejPos* 2v (2); *KochPs* 23; *CzechEp* 400; *LatHar* 354; *CzahTr* 14v.

»pod nos« (12): *OpecŻyw* 115v; gdy gnoiem końskim niewieście pod nos zakadzi, tedy płód vmarły z żywota wyrzucza. *FalZioł* IV 10b (2); Ono to zielie íwieczne Y one íwieczky kręczone Często iemi pod nos kurzył *RejKup* r3v (2); *SienLek* 54v (3); *BielSat* [14]v; Nie dádząc też żadnemu pod nos dmuchać íobie *PaprPan* P3; *BielSjem* 9 (2).

»pod ogon« (1): tedy go vczyli/ *Izeby* wlażł pod ogon/ do oney *Kobyły*. *RejFig* Dd5.

»pod pachę(-y)« = *sub ascella* *Miech*; *sub cubito manuum* *Vulg* (4): gdy lewą rękę podnioł aby tatarzyna vderzył tedy go drugi tatharzyn pod pachę ószczepem przebodł *MiechGlab* 12; *GroicPorz* iiv; *Leop Ier* 38/12; *Íztychem* vmieli pod tarcz tráfiác/ [...] rohátyná pod pachę vgádzác *BielSpr* 26.

»pod piąte żebro« = *in quinta costa* *PolAnt* (3): którym [*mieczem*] go przebił pod piąte żebro áz wypłynęły trzewá íe⁸⁰ ná ziemię *BibRadz 2.Reg* 20/10 (3).

»pod rękę« = *podtrzymując ramię*; *super manum* *PolAnt* (3): *Kfiązę* ktory *Krolá* trzymał pod rękę odpowiediáło mężowi *Bożemu* *BibRadz 4.Reg* 7/2; z woza íá zsadził y dokoscioła pod rękę prowadził. *ActReg* 83 (2).

»pod rękę« (1): *Więc* pod rękę vpátruie íeífli go pánná záłúie *RejRozpr* I2v.

»pod się« (11): wezmi korzenia thego prochu [...] warzże to w wodzie a po thym podłthaw pod íię yżby para ízła miedzi nogi do macicze. *FalZioł* I 30b; nie mieízkay na íednem mieítczu iáko krzeífciani pod íię [*sub te*] kakaiącz. *MiechGlab* 22; *Iuż* iáko pies ná mrozye ogon pod íię tuli. *RejWiz*

13v (2); *RejFig* Cc8v; Lábán przyšzedłzy pod namioty/ łzukał Bołzkow łwoich gdzye Rachel byłá/ ále ie pod fie łchowáła gdzye fie ich nie mogł domyłłić. *BielKron* 15v (2); *RejZwierc* 65v; *KochPieš* 28; *Calep* 312b; *KlonFlis* C2v.

»pod wieniec« = *do gospody* (2): Poydziełzli teź pod wieniec gdzie do pániey Hałki/ Ziełz wątrobkę Cieleęcą *BielSat* C [*idem*] *BielRozm* 15v.

α. *W połączeniu z nazwą ciała niebieskiego lokalizuje cel ruchu pod względem strony świata* (2) : z którój łtrony [*z Francyjej*] Przywiódlęš nam Monárche pod łimné Triony. *KochFr* 123; *SapEpit* Bv.

β. *Wskazuje na tego lub to, co ma na czymś jechać* (10) : konie pod nas inne dano *BielKron* 435 (2); *BielSat* Dv (2); Lepłze Konie do Rydwaná Pániey záprzagaćie/ Niźli kiedy trzeba pod łwoy/ ływot go nie maćie. *BielSpr* b2v; *BielRozm* 25 (2); *ActReg* 14; Nie bárzoć to wyłoki [*koń*]/ rołeyłzeć bywáią/ A połpolićie tákié pod żołniérze dáią. *WyprPl* B3; A pod łkrzynki, łkrzyneczki, pudła, pudełeczka, Biednym chłopom rozbiorá konie ná podwody *CiekPotr* 30.

γ. *Wskazuje na górną osłonę, poniżej której kieruje się jakieś działanie* (149) : wężowie [...] chronią fie cieniatego łesionu/ á niełmieią podeń włzić *FalZioł* I 53c (2); gdy w cien iaki przychodzimy albo pod drzewo, tedi fie człowiek ochładza *GlabGad* G; *RejWiz* 103 (2); *RejFig* Cc8; biegáłaš drogámi twemi z cudzołiemcy pod włzelkie drzewo krzewiłte/ á nie łłucháłaš głófu moiego/ mowi Pan. *BibRadz Ier* 3/13 (3); łtali przed kołściołem ze złotym podniebieniem/ pod ktore włzedł Cefarz *BielKron* 331 (6); *RejPos* 166v; *BudBib Ier* 2/20; iáko zgromadza kokofł kurczętá łwoie pod łkrzydła *BudNT Matth* 23/37; *KochFr* 43; *WujNT Matth* 23/37 (2); A drudzy [*żorawie*] łpiá/ pod łkrzydła głowę podłóżywłzy. *KmitaSpit* B.

Wyrażenia przyimkowe: »pod ław(k)ę« (11): kthore [*sygnet i knafle pozłociste*] on wzyal y gdy go ymowano wgołpodzie pod ławe wrzucil *LibMal* 1554/185; Kłiádz fie częłto obráca/ oremus łpiewaiác/ Choć nie trzeba/ pod ławkę pilno zágladáiąc. *RejFig* Cc5v (3); *RejAp* 11; *RejZwierc* 61v (2); Iáko łwiece nie kłáda pod ławę/ ále ná łwiecznik/ żeby łwiećiła *SkarJedn* 12; *StryjKron* 160; *GórnRozm* G3v; Iuź twa teraz pod ławę mułi iłć záłobá *GórnTroas* 58.

»pod łóże« = *subtus lectum* *PolAnt*, *Vulg*; *sub lecto* *PolAnt* (6): *MurzNT Mar* 4/21; nie ieltći zaden ktoryby zápaliwłzy łwiecę przykrył iá naczyniem ábo kłádl pod łóże *BibRadz Luc* 8/16 (2); kazał fie zákráść chłopcu pod łóże iego gdzye legał Papieź *BielKron* 185; *OrzQuin* G3v; *WujNT Luc* 8/16.

»pod most« (2): tedi Anioł vchwyćiwłzy go/ wrzucił go pod mołt y vtopił. *HistRzym* 29; A tákże pod mołt iedź miedzy łzbice *KlonFlis* G2.

»pod stoł« = *sub mensam* *Mącz* (7): *Analecta* [...] *Odrobiny*/ *Skórki*/ teź kołci/ albo Rybie ołci/ ktore áłbo ná obrułie zołtáwáya/ áłbo/ pod łtoł pádayá. *Mącz* 8d (3); iuź mu fie bárzo ony rozmowy nie podobáią/ iuź krzywo pogłáda/ iuź pod łtoł łpluwa *RejZwierc* 91; táiemnie pod łtoł łzczęniętom y kotkom/ mięfo miotał *SkarŻyw* 411; *StryjKron* 160; *PowodPr* 73.

αα. *Do wnętrza czegoś, na czym znajduje się jakaś warstwa, okrycie* (32) : drugie pod łod kłádac thopili *BielKron* 361v; *SienLek* 171v (3); nápełni wory (tych) męžow ływnołciá [...] / á włofł káždego pieniádze pod wierch woru iego. *BudBib Gen* 44/1; *SkarŻyw* 481.

W połączeniu: »áże pod« (1): owoc figowy [...] ma włofnołć wywodzenia z wnątrza wilgołci zkažoney áże pod łkorę *GlabGad* I6.

Wyrażenia przyimkowe: »pod dach (*a. obronę, a. przykrytość dachu*)« = *do domu; in umbra tigni PolAnt; sub tectum Vulg (14): BibRadz Gen 19/8; Pánie álem ia nie ieft godzien ábyś ty wżedł pod dách moy RejPos 45 (3); HistRzym 92; BiałKat 28v; BielSpr 62v; CzechEp 184; [kmicie] Aby z pochodnią pod dách nie chodźili GostGosp 166; ktorzy [bractwa książąt] ná fię dobrowolnie niektore powinności przymuią/ chore opátrować/ pielgrzymy pod dách podeymować ReszList 158; Záfie Hebraifmus, ábo ípołob Zydowíkiew mowy ieft; [...] Wniść pod czyi dách/ miáfto/ wniść do czyiego domu. WujNT przedm 20 (4).*

»pod pokrywkę« = *do garnka (1): włożywłzy to ná ogień podpokriwkę vtrąciwłzy ízypułek/ iz dziurká w połrozodku będzie/ puścisz przez nie w vcho dym SienLek 71v.*

»pod przykrycie« (8): *áby żadny cudzey żony pod przykrycie iey nienáwiedzał BielKron 313 (2); RejPos 46v; pámiętay że pożywałz Ciáła y Krwie Páná twoiego: á w ten czas Pan pod przykrycie fercá twęgo wchodźi. BiałKat 278v; Calep 1027b; Pánie nie ieftem doftoyny/ ábyś wżedł pod przykrycie moie. LatHar 246 (3).*

»pod strzechę« (2): *vćiekay zgory ná gorę iákoś zwykł/ á kriy fie iáko wrobl ítráźliwy pod ítrzechę. RejPs 16; RejWiz 55.*

ββ. *Do wnętrza czegoś posiadającego własną górną część (60) : OpecŻyw 15; Panie niegodno wprzykrićzie [!] Moie/ aby Boftwo twoye. Miało wnić pod moi przybithek RejKup m6; MurzNT Mar 4/21 (2); RejWiz 57; Leop Matth 5/15; Izali świecę záswiecáią áby iá kładźiono pod korzec BibRadz Mar 4/21; Arcybiskup [...] iechał ná wołku do wołfká krolá Władziłławá profto pod iego namiot BielKron 354v (8); OrzQuin G3v; SienLek 55; ZAdny nie zákrywa świece/ zápaliwłzy ią/ pod iákie ciemne naczynie RejPos 337 (3); rofkáz wżyftłkim Rotmiłtrzem/ Towárzyfzom [...]/ áby fie zefzli pod fwoie Namioty BielSpr 36v; KochPs 195; SkarŻyw 490; PanHetman [...] vkażował potrzeby iakosą prochy, tak pod kule iako dozapału ActReg 14; WujNT Matth 5/16 (2); KlonFlis D.*

W osobliwym szyku (1): Mogiłę pod tę/ miły/ wnidź. GórnTroas 38.

Połączenie: »pod ... pod« (1): *Y ci co ich tám pod ziemię złoty głód Pod głuchą pędzi/ záżywą nędznych god KlonFlis C2v.*

Wyrażenia przyimkowe: »pod serce« (2): *Słuchay mię zacna królewno/ á moie Zyczliwe słowá włoż pod ferce fwoie. KochPs 67; miłość w Dyámenćie ryie: Swé sławné obietnice y pod ferce kryie. KochPam 84.*

»pod siđła« (1): *A ták dziwnie ze wżzech ítron márný fie fwiát kuśi/ Iz káždy ítan pod iego siđła vpáść muśi. RejWiz 94v.*

»pod sieć« (8): *Nie leż pod fieć w nádzyeię nábycia więtfzego RejWiz 106 (3); práwie ze wżzech ítron do złego/ iako kuropátwy pod fieć/ leziemy. RejZwierc 255 (4); KochPieś 47.*

»pod wodę« (2): *Mącz 508d; Inurino, in aquam mergi et natando emergere – Pod wode norżam. Calep 561a.*

»pod ziemię (*a. ziemne ciemności*)« = *sub terram Cn (17): Kryftus po fwoiey śmierći s ítąpił niłko/ to ieft pod ziemię ad inferna BielKron 467; RejPos 78v; RejZwierc 14v (3); Nie martwi/ pánie/ będą cię chwalili/ áni ci/ ktorzy pod ziemię wftąpili. KochPs 175 (3); SkarŻyw 502; KochFr 122; Głowę*

mą pierwéy pod ziémné ciémności Zepchnicie *ZawJeft* 8; *Calep* 1131b; *GórnTroas* 66; *KochFrag* 45 (3); *WitosłLut* A4v.

γγ. Wskazuje na odzież jako górną osłonę (9) : *March*² D3; *BibRadz Ex* 39/22; *BielKron* 262; Paludamentum, [...] pancerz który pod zbroję kładą. *Mącz* [274]c; *OrzQuin* Q3; *SkarŻyw* 413; A páltérz/ multánki pod płaczk kriiác zá czálu/ Wraca bydło ku domowi *KochFr* 85; *GrabowSet* S4; Miáltom káwtaná/ włożył Pártefki pod zbroię *WyprPl* C3.

δ. Wskazuje na obiekt, który wskutek podsunięcia czegoś będzie bezpośrednio przylegać do tego (45) :

αα. Wskazuje na to, co ma się na czymś wspierać (39) : Iaiecz pod kokofz nalepiey fadzić w lichwie [lege: w lichu, tj. w liczbie nieparzystej] *FalZioł* IV 19a (3); *BierRozm* 24; *RejWiz* 8 (3); *Leop Ier* 38/12; ieden miewał grufzki/ Ktore łobie więc kładał w głowy pod podufzki. *RejFig* Aa3v; Ale Rachel wziąwfy obrafki włożyła ie pod polłanie wielbłędze *BibRadz Gen* 31/34; Kázimierz Kościół S. Kátárzyny y S. Márgorzęty w Kázimierzu záłożył/ pod który łam napierwfy kámién włożył *BielKron* 376v (3); *Mącz* 163a (4); *SienLek* 158v (2); *GórnDworz* P2 (2); *RejPos* 232; *RejZwierc* 13 (2); iedni [listy] pod fiodła kryiá/ drudzy w vbraniu álbo w łzáćiech *BielSpr* 49; *BudBib Ex* 38/11 (3); *Strum* K (3); *SkarŻyw* 484; *Calep* 1027b; Zagłow łtrzedz łłác pod żyto kiedy lichtuiá/ [...] bo drogi żagiel *GostGosp* 92 (3); iáko źle ine y obce fundáméntá pod budowanie łtáre podkłádác *SkarKazSej* 681b; *KlonFlis* E2; *ZbylPrzyg* A2.

ββ. Wskazuje na to, co ma stanowić górną warstwę, powierzchnię (6) : włożywfy piołynu/ albo bazilijey pod popioł/ á tak przez to ług czedzić *FalZioł* V 65; *HistAl* N; á prochem s tegoż źiela nátlúkfy polypuy pod plałtr/ á będzieć łye bárzo dobrze goić. *SienLek* 162; ále náwierciáwfy konopnégo łiemieniá z biálkiem á z háłunem/ nábiy mu [koniowi] pod podkowę *SienLek* 178v (3); *KlonWor* 56.

ε. Do spodniej części (2) : Wykrzyka lecąc/ łkrzydła iey pod nogi Sławá przydáła *KochSz* C; *ActReg* 48.

ζ. Wskazuje na to, w czego obręb coś się dostaje (2) : X. P. przedsię wżytkich pod iedno nabożeństwo/ zámknąć vsiłuié *NiemObr* 14; Których [gwiazd] ielcze dotychmiał nikt nie rozráchował/ Ani wżytkich przezwikiem włáściwym miánował/ Kłádác ie pod łwé znáki *KochPhaen* 15.

η. W kontekstach przenośnych wskazuje na okoliczności w których ktoś się znajdzie (48) : łzli [...] pod miecz iáko pod iáki wieniec y koronę. *SkarŻyw* 130.

Wyrażenia przyimkowe: »pod jarzmo [czyje]« (1): (nagł) Do miłosci. (-) [...] Ale ráczéy nas oboie Wzów pod złoté iárzmo łwoie *KochFr* 97.

»pod kosę« (2): iż potym łnadź iuz ná wieki być W łrogich mękach/ iefli kto tu bez łálki Bożey/ Pod tę kołę okrutná głowę łwá podłóży. *RejWiz* 83; *KmitaSpit* C5v.

»pod miecz (a. srogość mieczową)« = *in gladium* *PolAnt*, *Vulg*; *gladio* *PolAnt* (20): Kapłany ich y przebrane młodzieńce ich wydał pod łrogółc mieczową *RejPs* 117; *BibRadz Iudith* 8/12 (3); *BielKron* 418v; *RejAp* 162 (3); *BudBib* 3.*Esd*r 8/75[78]; Tymi y innymi łłowy zápaleni ochotnie łzli wżyfcy pod miecz. *SkarŻyw* 305 (8); *KochPieś* 15; Záčzym głowę moie Sádżę pod miecz/ ná wżytkié inłzé niepokoie *GosłCast* 74 (2).

»pod skrzydła« [w tym: czyje, czego (19)] = *sub alas PolAnt*; *sub pennis Vulg* (22): *OpecŻyw* 77; *LubPs* D4 (2); *BibRadz Luc* 13/34; niechayci Pan Bog Izraélki odpłaci zá twoy vczynek/ żeś sie obrociłá ku Izraélowi pod iego fkrzydłá *BielKron* 53; *RejAp* 200; *RejPos* 130 (5); A gdym cie chciá iáko kokofz kurczátká przygárnáć pod fkrzydłá fwoie/ nie chciáłoś *RejZwierc* 195; *BudBib* 4.*Esdr* 1/30; *CzechEp* 18 (2); *PudłFr* 47; *LatHar* 590; *RybGęśli* A2v; *WujNT Luc* 13/34; ábyś mi to W.M. wżyftko condonuiąc y mimo fię puściwży/ pod fkrzydłá fwe z drugimi w Miłościwą łáfkę fwą vkorzonego przyiác raczył *CzahTr* A2 (3).

»pod szablę« [w tym: czyjá (1)] (2): ták iż głowy fwoie poniewolnie pod szablę okrutną pogáńfká podkládáć muřzú *RejZwierc* 188; *CzahTr* E4v.

θ. *Wskazuje na tekst, który ma bezpośrednio poprzedzać (14)* : A ieftli nie wżędzie łamana liczba ieft/ tedy podłóż 1. pod ony termini kthore fá bez łamaney liczby *KłosAlg* F3v (3); Ale też onę [konfesyję, tj. wyznanie wiary protestantów] zá fwoię wedle fpolnego ziednoczenia z nimi pierwey vczynionego wyświadcżamy/ przyymuiemy/ j pod nię sie podpifuiemy wżyfcy. *WujJudConf* 14; *KochMRot* B4v (10).

b. *O ruchu z dołu ku górze lub o przedmiocie sięgającym od dołu ku górze (82)* : y przydzye pod gorę/ Ktorey wyfokość przyřłá áż práwie pod chmurę. *RejWiz* 177; Szata Podgardlo Atłałowa czarna *WyprKr* 71 (6); Miedzy inymi Ioáb napirwży był/ wbieżawży pod fáme przykrycie zamku. *BielKron* 69v; *SienLek* 174; którú [Annę z Mirowa] zacny ród y cnotá/ Vrodá/ obyczáie/ áż pod lámé wrotá Górolotného domu wynofzú bez miáry *OstrEpit* A2v; Mářzty wyniořte z boćianimi gniazdy/ pod fáme gwiazdy. *KlonFlis* H2.

W połączeniach: »aż pod« = *usque ad PolAnt* (10): Aż pod niebo fławy fwey głofy podawáli. *RejWiz* 86v; *RejZwierc* 16v; *RejPos* 149v (2); *GórnDworz* D3; chociay głofy áż pod niebo o pomřthę krzyczú. *RejZwierc* 27; *BudBib Eccli* 35/17; Sokól z pérzynámi Aż pod niebo wyleciáł weřpól z obróncámi. *KochJez* A4v; *NiemObr* 132; Niechay wierzchámi sięga lás wyřoki Aż pod obłoki. *KlonŻal* D2v.

»pod sam ...« (4): będyem wieżę ftáwić pod fáme niebo. *BielKron* 7v; iż pod fáme obłoki okręty fkakály ná weřłach *BielKron* 442v (3); *WitořLut* A3v.

Wyrażenia przyimkowe: »pod gorę« (2): Idzye ścieřzká ná fkáłę ná przykrú okrutnie/ A co pořrzy pod gorę to mu bárzo řmutnie. *RejWiz* 108v (2).

»pod niebo(-a) (a. niebios(-y))« = *subter caelo PolAnt* (33): *LudWieř* A3; fławá pod niebo/ Będye záwždy wznosiłá pocżciwy řtan iego. *RejWiz* 96 (6); *RejZwierc* 16v; Są w tey infule gory ták wyřokie że ich pod niebo nie doyrzeć *BielKron* 294v (2); *Mącz* 113c (2); *Prot* A3 (2); *RejPos* 288; *RejZwierc* 27 (2); *RejPosWstaw* [41⁴]v; *BudBib* c (2); Ty pyche morřkú króciřz: ty nieuieřdzoné Wály iego hámuieřz pod niebo wnieřioné. *KochPs* 132; *StryjKron* 777; *KochJez* A4v; *NiemObr* 132; *WisznTr* 15; My co pod niebo fwoim rozumem řięgamy/ Ták muři Bog vczynić/ iáko powiádamy. *KmitaPsal* Av; *SarnStat* *3v; *WitořLut* A3v; *KmitaSpit* A2 (2); Iuż y tráby pod niebo dźwięk rozny puřczáią. *SapEpit* B3 (3).

»pod obłok(i)« = *ad nubes PolAnt* (36): *FalZioł* IV 17b; *RejKup* ee8; Czáfem ye [nawałności] ták podnyeřye wzgorę pod obłoki/ A czáfem ye vpuści w padoł ták głębokí *LubPs* Y5v; Przyřli pod ieden zamek ná gorze wyřokiey/ Wielkim kofżtem řpráwiony/ práwie pod obłoki. *RejWiz* 23; Bo

y Orzeł latając buyno pod obłoki/ [...] Muśi vpásć ná zyeamię *RejWiz* 31 (10); *RejZwierz* 44v (4); *BielKron* 442v (3); chcieli łobie zbudować wieżę/ ktoraby fie byłá podnioflá áż pod obłoki. *RejPos* 149v (3); *GórnDworz* D3; *BudBib Eccli* 35/17; *KochPs* 69; *SkarŻyw* 259; *KochJez* A2; *KlonŻal* D2v; *KochMon* 19; *ZawJeft* 10; *GrabowSet* H2 (2); Są wiérłzé lámementliwé/ [...] Wízelki kłopot pod obłok w nic rozdymáiąc *GostCast* 37; *KlonWor* 57.

B. *Wskazuje na obiekt (zwykle górujący nad otoczeniem), w pobliże którego kieruje się jakieś działanie [w tym: z nazwą miejscową (105), z określeniem topografii (46)] (255)* : *MiechGlab* 13 (4); poczciagnely vmillnie pod ten zamek nasz chczac go przez mocz wziącz *LibLeg* 11/64 (12); *MurzNT Mar* 11/1; *LibMal* 1554/185; przydzye pod gorę/ Ktorey wyłokość przyłżlá áż práwie pod chmurę. *RejWiz* 177 (4); *Leop* 1.Reg 25/20 (2); *RejFig* Aa2v (2); *RejZwierz* 5 (3); *BibRadz Ier* 52/4 (2); także go chcieli dobywać ná oney gorze/ przyłżáncowawłzy fie pod nię. *BielKron* 24; przywiodłá go pod iedną wielką łkálę z ktorey wodá ciekłá *BielKron* 322v (80); Flumen allabitur urbi, Rzeká ciece pod miáłto. *Mącz* 180b (6); *GrzepGeom* B; *HistRzym* 33v (2); *RejZwierz* 200; ciefle czynili wieże drzewiáne/ kthore przytháczano pod mur ná kołkách *BielSpr* 9 (15); *BudBib* 1.Mach 9/38 (4); *BudNT* h marg; *SkarJedn* 258; *SkarŻyw* 319 (2); łam Gedimin [...] bliżey pod łcianę przyiáchwłzy/ vkázowál łżáńcom y Táranam mieyłce łłuznieyłze do łłuczenia *StryjKron* 411 (39); kędy Mikuriná Cérkiew łtoi/ á pod nię byłtra płynie Dżwiná. *KochJez* B3 (8); *KochFr* 52; *KlonŻal* B3v (2); *BielSjem* 37; *ActReg* 48 (5); *GostGosp* 78; *GostGospPon* 170; *OrzJan* 45 (2); *OstrEpit* A3; *WyprPl* A3; A łtámtąd łię pułciwłzy/ przyplýněłiłmy pod Cypr *WujNT Act* 27/4 (3); *KmitaSpit* C2 (2); *CiekPotr* 33; *CzahTr* D3v (3); *KlonFlis* G4v (2).

W połączeniu z rzeczownikiem oznaczającym obiekt nie górujący nad otoczeniem (2): Dayże ten Rów łypác włzyłtko podle Stáwu/ bliłko przy wodźie áże pod Staw *Strum* N; [cesarz turecki] nie mógl fie z páńłtwem łwym áż pod kray pułnocny rołciágnąć *OrzJan* 6.

W połączeniu z rzeczownikiem lub zaimkiem osobowym (16): Albo kiedy fie o co pijánice wádzá/ Albo zá łeb pod ławę [= ławę przysięglých] do rády prowadzá. *RejWiz* 168; Kłiáżętá połádziwłzy fie pod Cefárzá/ łtrzeláli z dział ná Tabor ie⁸⁰ *BielKron* 227 (2); *KochSat* A4; Castra propius hostem movit, Podemknął fie bliżey pod nieprzyacielá s obozem. *Mącz* 326a; *Prot* B4v; *RejZwierz* 81 (2); *KochJez* B4; iuż nieblizu ná Krolowá łowi/ Káże fie pod nię przymykác piełzkowi. *KochSz* Bv; Turczyn niezbyty y iádowity łáłiad pod nas łię łzancuie. *GrabPospR* K4 (2); *CzahTr* D4v.

~ *Działanie kieruje się ku niższej części (2)*: Ktorá [matkę] gdy łłuzębni Atilewi łcigali tedy iey dzieci złęknáwłzi fie pod matkę fie garnęli *MiechGlab* 55; Lwá gdy włlyłzy rycząc bydlátko vbogię/ Tuli fie pod mátkę łwą *GórnTroas* 54; *KlonKr* Av. ~

Połączenia: »aż (...) pod« = *usque ad subter* *PolAnt* (6): Poráziwłzy Troiany Grekowie/ gonili ie áż pod łáme mury *BielKron* 59; *BudBib* 1.Reg 7/11; *Strum* N; *StryjKron* 487; *OrzJan* 6; *KlonFlis* G3.

»pod sam(y) ...« (10): *BielKron* 147 (2); *Mącz* 227b (2); *GórnDworz* Bbv; włóz wárfłę álbo trzy chróftu/ pod łámą łciáne vpułtowá *Strum* M3; bo iáđac miedzy Kurłkim y Baltickim morzem/ pod łámy woz wáły morłkie bijá *StryjKron* 72; *KlonFlis* F2v (2).

Wyrażenia przyimkowe: »pod nogi« [w tym: czyje, komu (5)] (6): drudzy łańcuchy ná łzyiach przynosiłi wpađając pod nogi tey bełticy *RejAp* 114 (3); *GórnRozm* L2; themuřz Krolowi Wołofki Hořpodar chorągiew podnogi kladł *PapřUp* C2v; *GrabowSet* V.

»pod oczy [komu]« (1): Ná drodze/ nie przeřtał go nieprzyaciel kuřić: miřę řrzebrną/ pod oczy mu podrzućił *SkarŻyw* 57.

C. Wskazuje na obiekt, przeciw któremu kieruje się jakieř działanie (5) : *RejWiz* 177; tedy nań [na konia] wřieřć nie chciał/ Ták pyeřzo řzedł pod ludzi/ y tákże řie potkał. *RejZwierz* 31v; Hiřzpani Portugálcy Afrykę wřyřthkę okřażaią morzem pod południe *BielKron* 278v; przywioldł ie prořto pod zachod słońca ku miářtu Dawidowe^{mv} *BudBib* 2.Par 32/30; *RybGęřli* C.

2. Okreřla stosunki zaleźności; in, sub *Vulg*, *PolAnt*, *Mącz*, *Modřz*, *JanStat*; ad *Mącz*, *Modřz*, *JanStat*; subter *PolAnt* (556) :

A. Oznaczając poddaństwo, podległość, wskazuje na człowieka, społeczność, państwo przejmujące nad kimř władzę (404) : *WróbŻořt* 46/4 (2); *LibLeg* 6/191; *HistAl* G7; [Bóg] podał mu narody/ á podbił podeń Krole *BibRadz* Is 41/2 (5); wořłko Daryuřowe był porářił/ [...] y wřyřtkę Perřyą pod řyę podbił. *OrzRozm* N4; zdrowie řwe pod wřzeláki los fortuny wydawam. *BielKron* 306v (4); *RejPos* 31 (2); Ten niedobyté podał nam grody/ Ten pod nas możné podbił narody *KochPs* 70; *BudBib* Ps 46/3[4]; *CzechRozm* 95v (2); *SkarJedn* 243 (2); *SkarŻyw* 357 (2); nákoniec pod Tyránná wpađli/ któřego potym nigdy z řiebie zřzucić niemogli *KochWr* 28; *Calep* [1016]b; *OrzJan* 107; *LatHar* 364; *SarnStat* 1096 (2); *SkarKaz* 637b.

W połączaniu z rzeczownikiem oznaczającym państwo (2): I wřialifmy wyelmoźnego pana Stephana y sinow iego [...] pod swyąť Coroną polską *LibLeg* 6/78; piřáli wřyřtkiem Křiąźetom ktorzy pod Tyr przysłuchali o przyřćie Apollonowo. *HistRzym* 27v.

Wyrażenia przyimkowe: »pod nogi« [w tym: czyje, czego, czemu (81)] = sub *pedibus* *Vulg*, *PolAnt*; sub a. subter *pedes* *PolAnt* (85): *WróbŻořt* 46/4; yako sľvga przyachalem do ye^{řo} Czes. m. y prziniořlem głowę řwoye pod nogy yego. *LibLeg* 10/62 (2); *RejPs* 70v (2); *RejKup* Zv; *KromRozm* I I3; *Diar* 89; *LubPs* C (2); *KrowObr* 243; *RejWiz* 52v; *Leop* Eph 1/22 (2); *BibRadz* 1.Cor 15/25 (2); że oni podbijáli pod nogi vrzędu řwego Kápláńřkiego/ wřyřtek řtan Swiecki *OrzRozm* G4v (4); *OrzQuin* L4v (2); *RejAp* 8 (5); *GórnDworz* Ff8; *HistRzym* [39]v (2); wřyřtko poddał pod nogi twoie á w pořłuźeńřtwo twoie. *RejPos* 3v; Bog Ociec wřyřthko podłóżył á poddał pod nogi Pána Křyřtuřowe *RejPos* 92 (29); *KuczKat* 55; *RejZwierc* 156v; *BudBib* Ps 46/3[4]; *CzechRozm* 25; *SkarJedn* 310; *KochPs* 25 (3); *CzechEp* 23 (2); Y iuź nam ma być ten pohániec řrogi/ Który niedawno podał [!] nam pod nogi *KochPieř* 15; Day by pod iego Nieprzyaciel nogi Pađł/ iák lew řrogi. *KmitaPsal* A2v; *GrochKal* 7; *GrabowSet* P3v (2); *LatHar* 364 (2); *WujNT* 1.Cor 15/25 (4); *JanNKarGórn* G4; *SiebRozmyřl* H3v (2); *SkarKazSej* 693b.

»pod prawicę« (1): Pomáźáncowi memu Cyruřowi podniořę práwicę/ á poddam pod nię lud y kroleřtwá wielkie. *BielKron* 110v.

»pod rękę (ręce) [czyj(-e), czego, komu]« = sub *manu* (*manibus*) *Vulg*, *PolAnt* (11): *LibLeg* 11/55; *RejKup* dd4; *Leop* Esth 2/3; káźdego broní Kto řie kolwiek pod zwycięźną iego rękę řkłoni. *KochZuz* A2; *BibRadz* Gen 16/9; poddayćie řię w Kořćielne pořłuźeńřtwo pod mocną rękę/ Boźą *SkarJedn*

402 (2); *WisznTr* 3 (2); *ArtKanc* D8v; w rękę twych iam iest/ pod rękę karania twego ię fchylam. *LatHar* 593.

Wyrażenia przyimkowe z rzeczownikami oznaczającymi władzę lub poddaństwo: »pod egzekucyją [czyją]« (1): on oprawcą twoy ząbiega/ [...] ábyś iuż był podan w moc á pod exekuciją iego *RejPos* 192v.

»pod jedną głowę« [*w tym: czyją* (1)] (2): áby [*naród ruski*] [...] ię ráczey do iedności kościoła ś. z ktorey wyfzli pod iedną głowę nawyżfze^{go} á iedne^{go} ná ziemi Chryftułowego namiestnika Piotra Rzymfkiego/ fkupili. *SkarJedn* A4v; *CzechEp* 169.

»pod jarzmo« [*w tym: czyje, czego* (3)] (4): *BibRadz* I 16a marg; *RejZwierc* 241; Ktorzy ie [...] pod nielutościwé iarzmo fwé podbili. *KochPs* 162; *SkarKaz* 609b.

»pod królestwo (a. krolowanie) [czyje]« (18): *RejPs* 68; zacni krolowye mieli poddać głowy fwe pod kroleftwo Pána Kriřtułowe *LubPs* P6 marg; *BibRadz* I 308c marg; *BielKron* 294; Ale nád thymi ząwždy dzyerży możną rękę fwoię/ ktorzy fie wdawáią pod kroleftwo iego *RejPos* 78; będzycie od Pána wáfzego/ [...] w ręce nieprzyiációl fwych pod kroleftwo Bábitońskie poddani *RejPos* [226] (11); Abowiem rozum iest to wielki krol á wielki zwycięfcá przyrodzenia człowieczego/ kto fie wda pod kroleftwo iego. *RejZwierc* 68 (3).

»pod jedną łaskę [czego]« (1): náwroć do namiestnika twego [...] wřzytki bárány y owce twoie/ y zgromadz ie pod iedną łaskę rzádu twego. *SkarJedn* 152.

»pod miecz« [*w tym: czyj* (2)] = *in gladium* *PolAnt* (3): raczył pan Bog [...] ono tak flawne kroleftwo za krotki czas pod iego miecz wřzitko podbić *HistAlHUNG* A3v; Przyfłli w moc nyeprzyiacyól narodu froyego / Y zágárnał ták ná wřfem lud fwoy pod froyi myecz *LubPs* Sv; *BibRadz* Is 41/2.

»pod moc (a. możność)« [*w tym: czyją, czego, komu* (161)] = *potestati* *HistAl*, *Modrz*; *sub manu* *Vulg*, *PolAnt*; *imperio* *Mącz*, *Modrz*; *potentiae* *HistAl*; *sub iugo potentiae*, *in potestatem* *Vulg*; *in deditioem*, *in ditionem*, *sub iugum*, *ad potentiam* *Mącz*; *in fidem* *Modrz* (169): *OpecŻyw* 72v (2); *HistJóz* Av; *BielŻyw* 29 (5); *WróbŻołt* 117; *RejPs* 88v (4); *ConPiotr* 30; *SeklKat* O2v (3); *RejKup* n8v (4); Pořlimy pořlá Dáriuřowi mowiąc mu áby řnami boiował álbo fie niechay podda pod moc walczących *HistAl* E8v (4); Iáko Pan pod moc á w opánowánye Zydom dał możne krole *LubPs* Yv marg (15); Abowiem Pan Bog [...] wiele kroleftw řrodze řkarał/ y pod moc pogańfką poddał. *KrowObr* 79v (4); *RejWiz* 10v; *Leop Iudith* 5/24 (4); *BibRadz* I 451a marg (4); *OrzRozm* Q3 (2); Niemieckie kráiny y inřze pod řwą moc przywiodł *BielKron* 157v; Skárbimirz teř podbił pod moc krolewfką Pomorzány *BielKron* 351 (28); Victi et subacti populi, Lud zwyciężony y podbiti pod moc. *Mącz* [497]c (17); *RejAp* 111 (2); *GórnDworz* Z6v (4); *HistRzym* 69v (2); Abowiem Ociec vmiřował tego řyná řwego/ á wřzytko poruczył pod możność iego. *RejPos* 242v (17); *BialKat* 33v (2); *RejZwierc* 1v (2); Alexander podbiwřzy pod řwą moc Trácyą/ ćiągnął do Azyey *BielSpr* 48 (4); *WujJud* 151; *WujJudConf* 151; *BudBib* 4.Esdr 7/5; *HistHel* C4v; *ModrzBaz* 48 (8); *SkarJedn* 193; *SkarŻyw* 262 (4); *StryjKron* 91 (2); *BielSjem* 4; *ArtKanc* I3 (3); *GórnRozm* B3v (2); *PaprUp* Bv (2); Poddane nasze nam niřczą niewolą ypod moc řwą przywodzą *ActReg* 14; *Phil* D (2); *OrzJan* 9 (4); *LatHar* 241; *GosłCast* 67.

»pod państwo (*a.* panowanie), rozkaz(ow)anie, rząd (*a.* rządzenie), sprawę, władzę, regiment« [w tym: czyj(e)(-q) (29), jedną (1)] = *dominationi, dominio, imperio, iugo HistAl; in ius Modrz (17:5:3:2:2:1): OpecŻyw 122*; Dla które⁸⁰ wczinku wżitek lud przemożony pod panowanie Rzymfkie fie poddał *BielŻyw 116*; ty maż wżytek fwiat pod fwe pańtstwo podbić [*debes mundum tibi supponere universum*] *HistAl D4v (14); KromRozm III A5v; BibRadz *4*; iż wiele miał y kráin pod iey fprawę dobrowolnie fie wdawało. *BielKron 75v; RejPos 57*; Bo á což inżego ielt fzerokie pánłtstwo/ iedno wielkie á wftáwiczne fráłowánie o te/ ktores pod fwoie rządzenie wziął [*quos regendos suscepissis*]? *ModrzBaz 106v (2)*; zwierzchność fwą ftárádawną ftrácić/ á pod obcych Pánow rofkazánie przyść *CzechRozm 141*; mógł fię pod rząd páłterzá żywego [...] wćieć *CzechEp 20 (3); WerGośc 238; ActReg 30*; Tylko wodzá wáłżego z pilnością fłnchaycie [!]/ Pod ktorego regiment iednoftáynie daycie. Połłufzeńftwo *CzahTr F3; SkarKazSej 667b*.

»pod poddaność« (1): Naprzod áby były poddáne mężom [*białęłowy*]/ pod ktorą poddaność poddał Pan Bog Iewę Iádámowi *WerKaz 288*.

»pod jeden porządek« (1): [*Kościół Boży*] pod yeden porządek y fprawę zgromádzon yest *KromRozm III A6v*.

»pod posłuszeństwo« [w tym: czyje, czego, komu (23)] = *imperio HistAl; in ordinem Mącz; in obsequium Vulg (30); RejPs 220v*; Iż zacni krolowie podłóżyli głowy fwe pod połłufzeńftwo temu Pánu. *LubPs Q4v marg; RejWiz 89*; Wenety podbił pod fwe połłufzeńftwo *BielKron 176 (4)*; In ordinem redigere, Porównać s drugimi ludźmi á pod połłufzeńftwo wpráwić *Mącz 268a; RejAp 111v (6); RejPos 43v (9)*; gdyż nam zyęmię ze wżyftkimi bogáctwy iey dał pod połłufzeńftwo náfze *RejZwierc 139 (4); BielSpr b4v; WujNT 2.Cor 10/5; CzahTr E4*.

»pod [czyj] scepter« (1): A ftráłzny tyran [...] vpadek wczuie/ y pozbywży głowy Spuści pánłtwa pod twoy fcepter *SzarzRyt C3*.

»pod służbę [czyj]« (2): poddaycie rámioná wáże pod służbę Krolá Bábilońfkiego *BudBib Bar 2/19; SkarŻyw 271*.

»pod wolą [czyj]« (8): *SeklKat S2v; RejPos 124; KamNap E; ArtKanc M17; Phil D*; Dořkonály przykład połłufzeńftwá/ y oddánia nas fámych y woley náfzey pod wolą y zrzádenie Boże *WujNT 116*; żeby [..] mu fię poddawála ze wżytká miłościá pod świętá oycowfká wolą iego. *SiebRozmyśl 13 (2)*.

»pod [czyje] zdanie« (1): Bołtvo iřz gwoli fobie ten świat pořtáwiło/ Przeto teřz pod fwe zdánie wżyftko połóżyło. *KołakCath B4*.

»pod zwierzchność [czyj, czego]« = *ad auctoritatem Modrz (3); LubPs aa5 marg*; Stárálic fie teřz brácia áby byli záğubili Iozephá žeby byli nie przyřzli pod zwierzchność iego *RejPos 280v; RejZwierc 198*; przyřzedł ten czás/ kiedy Pruřowie wćiekli fię pod zwierzchność Krolow Polfkich *ModrzBaz 105v*.

a. *Do kraju znajdujacego się pod czyjś władzą (2)*: Boleřlaw Pudik [...] Zegotę z Ottonem fkaráł ná imieniu/ ktorzy potym řzli pod Křiążę Opolfkie do Sláfká *BielKron 363*; Y byłáby to wielka niewola/ žeby mię kto z mey Oyczyzny zegnác miał/ y kazał mi iáko ná kray światá pod Tátary. *GórnRozm Mv*.

B. Oznaczając podporządkowanie w sferze wartościowania, wskazuje na wartość potraktowaną jako wyższą (26) : grzechy cielesnie mają być poddane pod rozum/ a rozum niema być poddany pod rokofszy. *HistRzym* 73; *BiałKat* 36; Bo rzeczy na święte potrzeby oddane/ na świetlkie potrzeby obrocili/ a poddali ie pod swoie pozytki y pod swe żądze. *ModrzBaz* 135v; *KochPs* 77; chuci złe podbijamy pod rozumną wolą nálezę. *SkarŻyw* 560; powolność rozumu nálezego pod łowo iego podmiatamy. *SkarKaz* 209b (3).

Wyrażenia przyimkowe: »pod moc [czemu, czyją, czego]« = *imperio* *Modrz* (7): *Górndworz* 113v; *WujJud* 190; *ModrzBaz* 6v (2); Iuż y ono buyné ciáło/ Duchowi sie pod moc dáło. *KochMRot* A3; *ReszList* 165; Iuż sie Zmocnił wżeteczny nałog, podbił pod moc swoię Práwá *CiekPotr* 78.

»pod niewolą« (1): Karzę ia (práwi) ciáło moię y pod niewolą podbijam *KuczbKat* 325.

»pod posłuszeństwo« [w tym: czego (2)] (8): *Górndworz* Ff7; *RejPos* 230; odnawiaią sie [...] martwiąc członki swoie/ a poddaiąc ie pod posłuszeństwo przykazania Bożego y Kościelnego *WujJud* 101v (2); *WujJudConf* 93v; *NiemObr* 143 (2); *SkarKaz* 276b.

C. Oznacza podleganie obserwacji (2) :

Wyrażenie: »pod zmysły (a. smysł) nie wpadać, nie przypadający« = *być niematerialnym; niematerialny* (1:1): nauka o Boskich postępkach zawiera w sobie sprawy [...] ktore nie wpadaia pod nalez zmyfły *KwiatKsiąz* K; *Mącz* 66b.

D. Wskazuje na rodzaj oddziaływania na kogoś ze strony człowieka (Boga) lub losu (94) : *LibLeg* 11/159; *Diar* 62; *RejAp* 169; niczego inżzego nie czekali/ iedno [...] potępienia swoiego/ pod ktore był poddan narod ludzki/ prze grzech pirwżego oycá nálezego *RejPos* 14v (4); przeklął Niniwen ono miałto swowolne/ ktore było vpádło pod páńlki gniew a pod święthe łady iego *RejZwierc* 199v (3); o przełtrzezenie żądam/ a pod strofowanie sie każdemu [...] poddawam *BudBib* c3v (2); *BudNT przedm* b4; *CzechRozm* 118v; A czem kto vbożlzy/ [...] tern bárziew podległ pod rázy y nábiegania tey wolności. *ModrzBaz* 141; *SkarŻyw* 583; *LatHar* 309 (2); *SarnStat* 218 (2); *SiebRozmysl* [A2]v; *PowodPr* 4 (2).

Wyrażenia przyimkowe: »pod łaskę (a. łaskawość) [czyją]« (4): ktorzy gdy sie pod łáfkę iego vciekli nietyło ze ie włáfkę przyiał ale y máietnościami wielkimi [...] obdárzył *BiałKaz* M2; *WisznTr* 4; iákożes to W.K.M. zwyklá czynić przeciwko každym siérotóm/ które sie iedno pod Miłościwą łáfkę W.K.M. vciekaią *SiebRozmysl* [A3]; *SarnStat* *4v.

»pod niewolą (a. jarzmo niewolej)« [w tym: czyją (3)] = *servituti* *PolAnt*; *iugo servitutis* *Vulg* (7): A iżby wyzwolił ty/ ktorzykolwiek prze boiażń smierci/ przez wżytek żywot poddani byli pod niewolą. *BibRadz Hebr* 2/15; *RejPos* 31v; *SToycie*: a nie poddaćie sie znowu pod iarzmo niewolej. *WujNT Gal* 5/1; ktore [prawo polskie] lud gburlki poddawa pod sláckę niewolą/ gorzey niż pogáńlką. *PowodPr* 68 (2); Gdyż tám działki niewinne pánienci včziwe/ Iedne polzły pod száble drugie pod zelzywe. Niewole łą poddane *CzahTr* E4v; *SkarKazSej* 660a.

»pod obronę, opiekę« [w tym: czyją, komu, czemu (33)] = *sub patricinio* *Modrz*; *sub tutelam* *JanStat* (32:4): nowe Polkie księgi pracę moię W.W. pod obronę poddaie *FalZioł* +2v; *ComCrac* 20; A ty Pánye [...] Ráč z mye przyyać pod obronę możney ręki twoyey *LubPs* bb4v (3); Pod twoię obronę vciekamy sie Świętá Boża rodzicielko *KrowObr* 160v (2); *BielKron* 62 (3); *Perfugium*,

Vcieczką pod cziyę obronę. *Mącz* 138d; wżytkę nądzieię twoię podłoż mocno pod miłofierdzie á pod świetą opiekę iego *RejPos* 124v (2); *RejZwierc* 206; *BudBibKaw* A2v (2); *Strum* A4v; *BudNT przedm* a6; pod ktorego [*Boga*] opiekę iuż cię też teraz/ odchodząc od ciebie/ poruczam *CzechRozm* 204v; Ale ty iáko Rycerz od Bogá przyflány/ Weźmi pod śwą obronę zacne Krześciány. *PaprPan* Bv; *ModrzBaz* 76v (2); *ArtKanc* S8; Abowiem śchodząc s światá/ Syná młodzieniafzka dziedzicem Kroleftwá poftánowił/ ktorego pod opiekę fłudze śwemu wiernemu poruczył. *Phil* M2; *LatHar* 206; *WujNT* 398 (2); *SarnStat* *4v (3); *KlonKrGum* Av; Przyimiż W.K.M. to piłanie moie/ ktore fię W.K.M. oddáie y pod obronę porucza. *SkarKaz*)(4v; *GosłCast* 74; *SkarKazSej* 672b; *KlonFlis* Bv; *SzarzRytJSzarz nlb* 2v.

»pod rękę [czyj]« (1): Vpadayże przed świete nogi iego/ [...] pokornie profżąc/ áby cie raczył wzyąc pod tę możną rękę fwoię *RejPos* 196v.

»pod rozsádek, rozum [czyj, komu]« (11:1): *BiałKat* 386; *RejZwierc* 240; Tu Auguftyń Biskupy Rzymfkie/ pod rozfádek wżytkiego *concilium* poddawa. *NiemObr* 63; *ZawJeft* 3; *WujNT* 652 (2); tá rzecz [...] będzie moglá bydz [...] pod rozfádek Krolá Iego M. Senatu/ Pánow Posłow/ y wżego Rycerftwá podána *SarnStat* *8v; *VotSzl* A3 (3); *WujNT kt*; Co puřzczam ná baczenie człowieká mędrzfzego/ Pokładáiac mu pod rozum ten kęś zdánia mego. *CzahTr* 13v.

»pod stráž [w tym: czyj] (8) = *in custodiam, in domo custodiae, in depositum* *PolAnt* (12): Othoć dawam corkę moię pod twą ftraż iáko ku śchowániu *BibRadz Tob* 10/14 (5); *BielKron* 311v; Fáraon rozniewał fię (był) ná sługi fwoie/ y dał mię był pod ftrafz do domu Hetmáná nadwornego *BudBib Gen* 41/10 (2); *ArtKanc* I17v (2); *GrochKal* 7; Ktorego poimawfzy/ podał do cięmnice/ poruczywfzy go pod czworę ftraż *WujNT Act* 12/4.

E. Wskazuje na normy, reguły postępowania, ktorým ktoś zostaje podporządkowany (30) : Tak tedy bog panną zachoual od grzechu pyeruorodnego yfch yá nyepoddal pod tą uftauą *PatKaz III* 93; *Diar* 54; *BibRadz Num* 30/8 (3); *RejAp* 153 (2); *RejPos* 117v (2); *BiałKat* 386; A Gdyżechmy wżyfcy tym práwem oładzeni/ á pod then dekret poddáni *RejZwierc* 166 (2); *BiałKaz* Hv; rozumieli to iż wietfza rzecz iest pánowanie poddác pod moc praw [*legibus submittere*]/ niźli pánowác *ModrzBaz* 101 (2); pod fię y pod fwoie práwo y przełożeńftwo [...] podbijác. *SkarJedn* 243; *NiemObr* 172; *WerGośc* 207; *GórnRozm* Gv; *WujNT Rom* 6/17 (2); Kilka słow się nayduie/ które się pod tę regułę nie podaią *JanNKarKoch* F3; Co fie tknie Woiewódtwá Mázoweckiego/ to nie podpada pod exequucią Statutu Alexándrowego *SarnStat* 84 (6); *SkarKaz* 634b; Wyiął ie P. Bog z niewoley tyránfkiey/ ále ie pod fwe práwá świete [...] zniewolił. *SkarKazSej* 677b.

3. Wskazuje na formę zewnętrzną, pozostającą w sprzeczności z istotą rzeczy (1) : CHwałęc dáię naboźnie/ Boftwo tu zákryte/ Pod ták błáhe figury/ z litości podbite. *LatHar* 385.

4. Wskazuje na fakt lub odcinek czasowy, służący jako odniesienie przy lokalizowaniu w czasie; sub Mącz, Calag, Cn; in Vulg, PolAnt; ad PolAnt; inter, per Cn (318) : kazálá iáko świta bydlá wżytki przed miálto ku wořkom nieprzyacielfkim podemglę wygnác *RejZwierc* 163v; *StryjKron* 124; Prawie pod trochę niedobrego zdrowia Kr. IM. Pacholę wim do Kr. Imsci y domnie listy przyniořł *ActReg* 138 (2); Kto też chce mieć fłone ryby dobre/ pod zamroz ftaw fpuřzczay. *GostGosp* 68; *KochPij* Cv; STátut Toruńki poćiągamy y decláruiemy/ do wřzelákich tumultów/ któreby fie pod odiazd nářz do

Szweciiéy [...] džiały *SarnStat* 120 (9); Ktore áczem był nápiśał pod onę niedawną trwoę Turecką/*Anno* 1589. *VotSzl* A3 (2); *CiekPotr* 49; Spráwá tá: pod ziazd ízláchy na rocech we Lwowie Toczy íię. *CiekPotrHerb*)(3); *SkarKazSej* 692a; Iáko iálkier ná łákách; iáko líft Ołowy Pod Ieśień *KlonWor* 27 (2); [ktory [*Lew, ksiąę ruskie*] teę ono Woifielká Mendogowiczá [...] zábił pod dobrá mył [*tj. w czasie uczy*] ná rozmowie w Monáłterze Włodimirłkim *StryjKron* 357 (*Linde*)].

Wyrażenia przyimkowe w funkcji przysłówka: »pod czas« = *czasem, niekiedy; interdum Mącz, Calag, Calep; quandoque Mącz, Calag; in tempore Vulg; modo, nonnunquam, olim, plerumque Mącz; saepe Modrz; aliquando, subinde Calep* (234); *MetrKor* 57/120 (2); *FalZioł* I 64d (7); *MurzHist* N2; Bo íeť wielé ludzi barzo próstych a pod czas téż i złych/ którzy ínac o bogu nic nie wiedzą *MurzNT* 33v (3); *KromRozm II* f4v; *KromRozm III* C4 (2); *BielKom* E2; Y wyele inłfych ímyelnych y íwoyłkich dowodow/ ták wyęc podczás gdy łobyé íiedząc okołó kuphlá podleyá/ przywodzą *GliczKsiąę* G7 (16); *LubPs* Hv (9); *Leop Sap* 4/4; *KochZuz* A3v; *RejZwierz* 122; Słowo Greckie Syndon podczas známionuie płótno lniane *BibRadz* II 29d *marg* (5); *KwiatKsiąę* F (5); *Aurium dolores interdum ad dementiam mortemque praecipitant*, Bolenie vřzne pod czás ku ízáleniu y ku ímierći przipráwia. *Mącz* 317a (16); *SienLek* 31v (13); *LeovPrzep* G2v (2); Więc teę y to podczás ma wdzięczność/ kiedy kto wypowieda to ná íię/ częgo nigdy nie winien. *GórnDworz* Sv (20); *HistLan* B2 (10); A ty cie to tłuźcže tych złościwych omyłáčzow dziś thák bárzo podczás prósbámi á podczás groźbámi odwodzą/ ábys nie wołáł zá tym Pánem *RejPos* 68v; *KuczbKat* 70 (4); *WujJud* 62 (6); *WujJudConf* 204v; *BiałKaz* Cv; á oto íie ítáráiąc/ choćiáż pod czás z íwoiá krzywđá y ízkodá/ żeby íie złemu/ nieíprzećiwáli *CzechRozm* 98v (32); *ModrzBaz* 66; *Calag* 92b; *SkarŻyw* 100; *CzechEp* 4 (25); Cžęgo píłmá Patrefow nigdy nie ípráwuia. Choćiáż teę podczás naydzie íię w nich y to co íeť dobrego *CzechEpPorz* **3 (2); *NiemObr* 11 (3); *KochFr* 100; A wízákož pod czás dla tego rády ženiney nie wáđzi łuchác *WerKaz* 290 (2); *WisznTr* 23 (3); *PudłFr* 8 (2); *ArtKanc* R19 (2); *ZawJeft* 34; *ActReg* 155; Aliquando – Czáfem, Podczas, Niekiedy. *Calep* 52a (4); *Phil* R3 (2); *GrabowSet* B2 (5); *OrzJan* 24 (3); *RybGęśli* D2v; Ewángeliśtá pod czás znáczy káznodzieię. *WujNT* Yyyyy3 (2); *WysKaz* 28; *JanNKar* B2 (2); *SiebRozmyśl* B; Z ktorymi [*małpiętami*] on więc podczás w namiećie kugłował. Kiedy nie miał co czynić álbo íię fráłował. *KmitaSpit* A4; *CzahTr* H2; *GosłCast* 6; Weźmie świecę wołkowá czáfem y z lichtarzem: Pod czás weźmie ámpułki y z turybularzem. *KlonWor* 10 (3).

»pod czas« = *wtedy; interim, olim Mącz* (12); Boc téż i heretikow podczas nie wielká liczba była *MurzNT* 28v; *GliczKsiąę* I8 (2); *Mącz* 181d (2); *GórnDworz* G2 (2); *PaprpPan* R3v; *CzechEp* 64; *GrabowSet* A2; Lecž zem podczás czáfowi vplywác [!] nie dawał/ Przetom roznych zabáwek nie rad omiełzkawał. *CzahTr* A4v (2).

»pod (ten) czas [*czego*]« = *w czasie* (7); A íełliby tákowy gwałť/ pod czás odiázdu náłžęgo ná R.P. przypadł/ [...] tedy [...] *SarnStat* 133 (6); *CiekPotr* 23.

»pod [*jaki, który*] czas« (5); *GórnDworz* L3; áby Wielkiéy nocy/ świętá ták zacnégo/ pod íeden czás záwždy pámiátká bywáła *Oczko* 30; *SarnStat* 439; Gdyby tedy ten íkarb Rzeczypołp: [...] porządnie był záłožony/ á ósobliwie pod czás wolny y ípokoiny [...] *VotSzl* C4v; *CiekPotr* 50.

»pod ten(že), on czas« = *wtedy; tymczasem; hoc interim spatium, interea (loci), inter haec, interibi, interiecto spatium, interim, medio tempore, per id tempus a. illa tempora, sub hoc tempus, tantisper Cn*

(15:4): *LibLeg* 10/69v; wípominam páná Ianá Kochánowfkiego/ ktorego wirfze pod then čás gdy go ia wípominam iefzcze fie były nie wflawily *GórnDworz* B6 (2); *PudłFr* 69; *Oczko* 30 (2); Trzydziesięci [cerkwi] wygorzało: pod tenże čás prawie *KochJez* B2v; *ActReg* 30 (5); *GostGosp* 42; A żadał wprzod Demoftenełá [...] ná ktorego pod on čás wízytká Grecia ogládała fie *Phil* R2; *KochCz* B; *SarnStat* 437; *KlonKr* A4 (2); *PudłDydo* A3.

»pod wieczor« = *vesperi PolAnt, Calag; sub vesperum Mącz, Calag; ad vesperum, in tempore vespertino, tempore vespertino PolAnt; pervesperi Calag* (19): S poranku fie iako trawká ná máły čás zyelenią/ A pod wieczor w grube fiáno pęcniuchno fie odmienia. *LubPs* T6v (2); *BibRadz Gen* 8/11 (6); *OrzRozm* H2v; *Mącz* 425a; *BudBib Iudith* 9/1; *PaprPan* Q (2); *Calag* 1b; *PudłFr* 28; *OstrEpit* A3; wilk pod wieczor íplądrował ich *PowodPr* 8; *PaxLiz* E3v; *KlonWor* 68; [Volck Rrr].

5. *Wskazuje na sposób (materiał) wykonania* (1) : Trzebá piękny pořąg wywieść pod oley robiony/ Według cerklá rozmierzony/ pęnzlem ozdobiony. *KlonŻal* D3v.

6. *W wyrażeniach przyimkowych* (23) :

»pod cień« [w tym: czyj] (2) (3): Kościół zówždy fię vćieka pod cień Kryřthuřow. *BibRadz Cant* 2 arg; *Captare umbras arborum*, [...] Pod cień vćiekáć. *Mącz* 35b; *KochPs* 19.

»pod grzech, niecnoty« (6:1): *RejKup* r7v; Wízyřycýřą pod grzech od pana zámknieni *MurzHist* Fv; *CzechRozm* 30v (2); czym řię więcey [chęć] wyciągnie/ tem mniey człowieká pod niecnoty iákie podda [*reddet hominem vitiorum morbis obnoxium*]. *ModrzBaz* 9v; *CzechEp* 221; *ArtKanc* P6.

»pod klucz [czyj]« (2): Włodarz pod řwoy klucz ma zboże z gumná przyymowáć/ á z řwego chowánia przedawcy pod iego klucz zaráz wydawáć *GostGosp* 46.

»pod strych, rękę« = *równo z krawędzią naczynia, służącego jako miara* (3:1): *RejJóz* L7v; Pan [...] ma [...] vkázáć Kárbářzowi iáko ma mierzyć z gumná/ áby teź ták mierzył do tárgu/ do řzkuty/ y ná káždy rozchod: á iźby ná korcu nic nie zořtawáło. w czym wielka zgubá: bo z gumná pod rękę/ wioząc do tárgu czubáto/ á przedawřzy řtrycholcem rzeże *GostGosp* 150; które [korce] rowno bez káždégo wiěřchu mierzyć máią/ to iefť pod řtrych [*ad amussim seu Regulam, alias pod strych JanStat* 1056] *SarnStat* 282, 281.

»pod sznur« = *równo w pionie; perpendiculo PolAnt; ad amussim, amussim, examussim, iuxta regulam, regulaviter Cn* (7): oto Pan řthał ná murze zbudowánem pod řznur/ máiąć w ręce pńawidło. *BibRadz Am* 7/7 (2); *BudBib Am* 7/7; *Strum* F2v; *CzechRozm* 235v; *SarnStat* 281 (3); Iáko drzewo bez řznurá niekiedy vrořćie/ Włářnie iákoby pod řznur/ ozdobbnie y prořćie *KlonWor* 66.

*** *Bez wystarczającego kontekstu* (9) : Sub praepositio accusativo et ablativo iungitur, Pod. *Mącz* 424d (6); *Subtus – Pod. Calep* 1023a (3).

Synonim: I. podle.

AK, KW (ZCh, AL, MM, LWil)